

Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēde

2023. gada 28. augustā

Turpinājums

2023. gada 5. septembrī

Sēdi vada Latvijas Republikas Satversmes tiesas priekšsēdētājs

Aldis Laviņš.

A. Laviņš.

Labrīt! Lūdzu, sēdieties.

Turpinām tiesas sēdi, lai izskatītu lietu Nr. 2022-34-01.

Tiesas sēdē mums ir jāturpina uzklaut pieaicinātās personas. Vispirms Finanšu ministrija, tad Valsts kontrole un tad būs tiesībsargs vai tiesībsarga pārstāvji...

Tā, tiesā esam saņēmuši dokumentus par to, ka pieteikuma iesniedzējus, kas ir divdesmit 13. Saeimas deputāti, šajā tiesas sēdē pārstāv ne vien zvērināta advokāte Inese Nikuļceva, bet arī uz pilnvaras pamata... un pilnvaru ir parakstījis 13. Saeimas deputāts Andrejs Klementjevs, kurš ir pieteikuma iesniedzējs un pieteikumu, kuru ir parakstījuši divdesmit Saeimas deputāti, ir kā pirmais deputāts norādīts un, saskaņā ar Satversmes tiesas likumu, šim pārstāvim uz likuma pamata ir tiesības pārstāvēt šos deputātus un arī izsniegt pilnvarojumu. Tāpēc Satversmes tiesa nesaskata šķēršļus gan pašam Andrejam Klementjevam piedalīties tiesas sēdē, gan arī Regīnai Ločmeles kundzei.

Un tikai tiesas sēžu sekretārei es vaicāšu, vai personu apliecinoši dokumenti ir pārbaudīti?

L. Stutāne.

Dokumenti ir pārbaudīti.

A. Laviņš.

Paldies.

Tātad, esam noskaidrojuši, kas pieteikuma iesniedzēju puses pārstāv un turpināsim ar pieaicināto personu uzklaut.

Kā jau minēju, Finanšu ministriju šajā tiesas sēdē pārstāv Finanšu ministrijas Juridiskā departamenta Juridiskā atbalsta nodaļas vadītāja Baiba Grase un Budžeta departamenta direktore Taisa Trubača. Pilnvarojuma dokumenti ir iesniegti.

Kura no pārstāvēm sniegs viedokli tiesas sēdē? Trubačas kundze.

Vai pilnvaroto personu apliecinoši dokumenti ir pārbaudīti? Tiesas sekretārei jautājums...

L. Stutāne.

Dokumenti ir pārbaudīti.

A. Laviņš.

Paldies.

Trubačas kundze, lūdzu, aicinu pie Satversmes tiesas tribīnes, lai sniegtu viedokli. Lūdzu!

T. Trubača.

Labrīt, godātā Satversmes tiesa! Lietas dalībnieki, klausītāji!

Satversmes tiesa ir aicinājusi Finanšu ministriju kā pieaicināto personu sniegt viedokli par apstrīdētā regulējuma, kas stājās spēkā 2023. gada 1. jūlijā, atbilstību Satversmes 1. un 109. pantam, kā arī ietverot atbildes uz tiesas uzdotajiem trīs jautājumiem un atbilstoši Finanšu ministrijas kompetencei, sniegsu viedokli par tiesas uzdotajiem jautājumiem, kā arī informāciju, kas Finanšu ministrijas ieskatā ir nozīmīga konkrēti Satversmes tiesas procesa ietvaros.

Atbildot uz jautājumu, vai ar 2023. gada 8. marta likumu “Grozījumi Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā”, kas stājās spēkā šī gada 1. jūnijā un 2023. gada 8. marta likumu “Grozījumi likumā “Par sociālo drošību””, kas stājās spēkā 1. jūlijā, ir novērsti apsvērumi, kuru dēļ pieteikuma iesniedzējs lūdza atzīt apstrīdēto regulējumu par neatbilstošu Satversmes 1. un 109. pantam.

Finanšu ministrija atzīmē, ka pieteikuma iesniedzēji ir uzsvēruši, ka valsts izraudzītajai metodei ir jābūt tādai, kas minimālo ienākumu līmeni padarītu par atkarīgu no ekonomiskajiem rādītājiem, tādējādi atspoguļojot sociālo realitāti un patieso ekonomisko situāciju valstī.

Ar grozījumiem Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā garantēto minimālo ienākumu sliekšnis un minimālo ienākumu sliekšnis ir izteikti procentuālā vērtībā un piesaistīti konkrētajam rādītājam un ienākumu mediānai. Attiecīgi mainoties ekonomiskajai situācijai valstī, līdzīgi mainīsies arī ienākumu mediāna un attiecīgi arī minimālo ienākumu sliekšņu apmēri. Tādējādi likumā ir noteikta aprēķina metodoloģija, izsakot to procentuālā izteiksmē un aizstājot iepriekš izteikto naudas vērtību eiro, kas Finanšu ministrijas ieskatā ir pamatota un argumentēta metode.

Vienlaikus pieteicēji ir pieteikumā arī uzsvēruši, ka valstī no Satversmes 109. panta, kopsakarā ar sociāli atbildīgas valsts principu, izriet arī pienākums pakāpeniski pilnveidot sociālās palīdzības sistēmu, periodiski pārskatot sociālās palīdzības apmēru.

Ar grozījumiem likumā “Par sociālo drošību” ir noteikts, ka minimālo ienākumu sliekšņus pārskata vienlaikus katru gadu 1. janvārī, ņemot vērā aktuālo ienākumu mediānu. Tāpat arī ir noteikts, ka minimālo ienākumu sliekšņus nepārskata, ja

ienākumu mediāna samazinās, lai neizveidojas situācija, ka jau tā ļoti zemie ienākumi mazāk aizsargātajai iedzīvotāju grupai samazinās.

Attiecīgi ir noteikta regulāra ikgadējā, iepriekšējo, ne retāk kā reizi trijos gados vietā, minimālā ienākumu sliekšņa pārskatīšana, atbilstoši sociāli ekonomiskajai situācijai valstī.

Atbildot uz jautājumu, vai minimālo ienākumu sliekšņi, kas noteikti atbilstoši apstrīdētajā regulējumā iekļautajai relatīvajai metodei kopsakarā ar citiem sociālās palīdzības sistēmas pasākumiem, ikvienai trūcīgai personai nodrošina iespēju dzīvot tādu dzīvi, kas atbilst cilvēka cieņai, mazina sociālo nevienlīdzību un atspoguļo sociāli ekonomisko realitāti, Finanšu ministrija vēlas uzsvērt, ka cilvēka cieņa nav izsakāma tikai naudas izteiksmē ar vienu konkrētu rādītāju. Katram cilvēkam ir savas vajadzības, savas vēlmes, ir savas vērtības un, lai atbildētu uz šo jautājumu, būtu jāvērtē arī citi atbalsta instrumenti vai pat viss sociālā atbalsta kopums, kas no valsts un arī no pašvaldību puses tiek nodrošināts.

Un arī valsts noteiktie atvieglojumi un pašvaldību sociālās palīdzības pabalsti tiek piešķirti pēc mājāsaimniecību materiālās situācijas izvērtēšanas ar mērķi, lai sociālais atbalsts ir individualizēts un uz cilvēku orientēts.

Atbildot uz jautājumu, vai, pārskatot minimālo ienākumu sliekšņus reizi gadā, atbilstoši apstrīdētajā regulējumā ietvertajai metodei, izmantojot Eiropas Savienības statistikas par ienākumiem un dzīves apstākļiem apsekojuma metodoloģiju, ir iespējams noteikt sociāli ekonomiskai realitātei atbilstošu minimālā ienākuma sliekšņu apmēru, vai arī ir citas metodes, ar kurām minimālā ienākumu sliekšņus varētu noteikt iespējami atbilstošākus konkrētajai sociāli ekonomiskajai realitātei un vai tās ir vērtētas.

Finanšu ministrija sniedz šādu viedokli. Finanšu ministrija neveido politiku sociālās palīdzības jomā, bet gan finanšu un budžeta jomā, tāpēc ir būtiski atzīmēt, ka attiecībā uz valsts budžeta plānošanu atbilstoši likumam "Par budžeta un finanšu vadību" svarīgi ir ņemt vērā, lai izdevumus segtu atbilstoši ieņēmumi. Un jāņem vērā arī nepieciešamība nodrošināt vispārējo ekonomisko līdzsvaru.

Izstrādājot un lemjot par valsts budžetu, būtiski, ka ir jānodrošina līdzsvars starp valsts ekonomiskajām, finansiālajām iespējām, visas sabiedrības labklājību un arī ņemot vērā pieejamos resursus un nepieciešamību sabalansēt izdevumus starp visām nozarēm.

Vienlaikus ir jāatzīmē, ka, atbilstoši spēkā esošajam regulējumam, izdevumi saistībā ar minimālā ienākumu sliekšņa sistēmu ir pārskatāmi un iekļaujami valsts budžeta bāzes izdevumos, ņemot vērā prognozētās izmaiņas saņēmēju skaitā un arī aktuālos radītājus, šajā konkrētajā gadījumā - ienākumu sliekšņu apmērus.

Tātad, plānojot budžetu N+1 gadam, izdevumi tiek pārrēķināti, ņemot vērā saņēmēju skaita izmaiņas prognozētās, aktuālo ienākumu mediānu, savukārt N+2, N+3 gadam atbilstoši prognozētajai mediānai un prognozētajam saņēmēju skaita apmēram.

Ir jāuzsver arī, ka no šī gada 1. jūlija spēkā stājušies grozījumi nozīmīgi paaugstina minimālo ienākumu sliekšni, no kura mazāk nodrošinātie iedzīvotāji var pretendēt uz sociālo palīdzību, kā arī turpmāk nodrošina šī sliekšņa regulāras izmaiņas, respektīvi, paaugstināšanos, atbilstoši valsts ekonomiskajai situācijai. Tas nozīmē pabalstu saņēmēju skaita palielināšanos, lielāku pabalsta apmēru katram saņēmējam un attiecīgi arī lielāku kopējo sociālās palīdzības apmēru mazāk trūcīgajai sabiedrības daļai.

Ir būtiski pieaudzis arī minimālo ienākumu palielināšanai papildus novirzītais valsts budžeta finansējums. Tā no 70,7 miljoniem 2021. gadā līdz 104 miljoniem 2024. gadā, kas veido 47 procentu pieaugumu. Savukārt, ja mēs paskatāmies prognozētos izdevumus 2026. gadam, tad tie jau šobrīd ir 178 miljoni un, salīdzinot ar 2021. gada izdevumiem, tie veidos jau 152 procentu pieaugumu.

Vēlētos arī uzsvērt, ka budžeta izdevumi sociālās aizsardzības funkcijas nodrošināšanai veido nozīmīgu daļu no valsts konsolidētā budžeta izdevumiem. Tā 2023. gadā tie ir 33,8 procenti. Kā arī ir vērojama tendence, ka sociālās aizsardzības funkcijas nodrošināšanai izdevumi aug straujāk nekā kopējie valsts budžeta izdevumi.

Attiecībā uz minimālo ienākumu sliekšņu pārskatīšanu vēl lielākā apmērā jāuzsver, ka pastāv liels risks, ka pie esošā regulējuma minimālās vecuma pensijas apmērs var strauji pietuvoties vidējam pensijas apmēram, kas var radīt, no vienas puses, būtiskus izdevumus budžetam un arī negatīvu ietekmi attiecībā uz sabiedrības vēlmi līdzdarboties sociālās apdrošināšanas sistēmā. Un savukārt šādas intereses pazemināšanās potenciāli radītu arī negatīvas sekas.

Ņemot vērā minēto, Finanšu ministrijas ieskatā likumā esošais regulējums ir atbilstošs un noteikts adekvātā apmērā, kas vienlaikus ir samērīgs ar pārējās sabiedrības interesēm un iespējām to nodrošināt, arī atbilst reālajai ekonomiskajai situācijai valstī.

Paldies.

A. Laviņš.

Labi. Paldies. Būs tiesnešu jautājumi.

Vispirms vārds tiesnesei Jautrītei Briedei. Lūdzu!

J. Briede.

Labrīt! Paldies par atbildēm.

Pagājušajā tiesas sēdē... es nezinu, jūs skatījāties tos iepriekšējos... mums Labklājības ministrija, tad kad es viņiem vaicāju, kāpēc ir tā, ka februārī publicē to ienākumu mediānu un tikai janvārī pārrēķina, tad Labklājības ministrijas pārstāve teica,

ka mums Finanšu ministrija to neļauj. No tā es saprotu, ka patiesībā Labklājības ministrija to varētu darīt ātrāk un kāpēc, jūsuprāt, tā ir, ka tā publikācija ir februārī, bet tā iekļaušana notiek tikai nākamā gada janvārī. Paldies.

T. Trubača.

Jā, paldies par jautājumu.

Ja mēs runājam konkrēti par šī gada budžetu, 2023. gada budžetu, tad šobrīd, pirmkārt, bija situācija, ka gads ir sācies ar pagaidu budžetu, jo bija pagājušogad vēlēšanu gads un attiecīgi valdība tika izveidota pagājušā gada beigās un budžeta veidošanas process ir sācies no pagājušā gada beigām. Bet lēmumi... visi lēmumi pamatā, kas attiecas uz valsts budžetu, tika pieņemti jau janvārī, 13. janvārī tika valdībā izskatīti, pieņemti lēmumi un 7. februārī jau tika likumprojekts atbalstīts valdībā un iesniegts Saeimā. Attiecīgi tas process no 13. janvāra līdz 7. februārim ir tīri tehnisks, lai Finanšu ministrija varētu sagatavot likumprojektu kā tādu un ņemt vērā izmaiņas, kas februārī, ja ir publicēti... tad tas vienkārši praktiski nav iespējams.

Un jau martā likums bija pieņemts Saeimā. Attiecīgi tās izmaiņas, kas tika februārī publicētas šogad, nebija iespējams ņemt vērā, sagatavojot budžetu.

Ja mēs runājam par procesu kopumā, kāpēc februārī publicējot, bet tā aktuālā mediāna ir tikai nākamā gada budžetā tiek ņemta vērā, šeit būtu jāatbild tā, ka, plānojot budžetu... vairāk tā, ka, plānojot budžetu, tā plānošana ir jābalsta uz faktiskajiem rādītājiem, uz tiem datiem, kas ir reāli ticami, nevis uz prognozētajiem. Ja mēs ņemtu vērā prognozētos datus, bet saplānojot, jau pieņemot budžetu, faktiski rādītāji atšķirtos, tad veidotos situācija, ka vai nu tad tie saplānotie izdevumi ir par maz, attiecīgi ir jāmeklē iespējas jau pie saplānota budžeta papildus izdevumu segšanai, vai nu arī, ja izdevumi prognozētie pārsniedz nepieciešamos, tad veidojas atlikumi, kurus, iespējams, plānojot budžetu, varētu novirzīt vairāk tām nozarēm, kam vairāk tas būtu nepieciešams.

J. Briede.

Es tagad mēģinu saprast, vai jūs atbildējāt vai nē... bet man joprojām ir jautājums. Tātad, jūs runājāt par saplānoto budžetu. Bet tas likums par budžetu... Nu, labi... šogad viņš tika pieņemts tikai šogad, salīdzinājumā ar pagājušo gadu. Kāpēc ir tas 1. janvāris? Kāpēc nevar... nu, teiksim, tad likumdevējs pasaka, ka nu tad līdz ar to nākamā gada budžetu.

T. Trubača.

Nākamā gada budžeta plānošana jau sākas faktiski iepriekšējā gada pavasarī.

J. Briede.

Nu, jā... Nē, es domāju, kāpēc uzreiz nevarētu... tad šobrīd tas budžets sākas ar 1. janvāri... tad patiesībā tā pārskatīšana arī nozīmē to iekļaušanu tajā budžetā, ja? Tad tas vienkārši tāds izteikums...

T. Trubača.

Jā. Tad plānojot attiecīgo... attiecīgi šobrīd plānojot 2024. gada budžetu, mēs to plānojam atbilstoši faktiskajai ienākumu mediānai, kāda šobrīd ir publicēta. Aktuālai, pēdējai.

J. Briede.

Labi. Paldies.

Tad vēl viens jautājums. Tad, kad tika apspriesta tā iepriekšējā redakcija likumprojektam, es saprotu, ka tur arī sākotnēji projektā bija tā kā procentuāli aprēķināts šis te sliekšnis, bet Finanšu ministrija pret to iebilda. Nu, bet tagad savukārt, kā es saprotu, tomēr Finanšu ministrija ir tam piekritusi. Kāpēc jūs tā mainījāt to savu viedokli?

T. Trubača.

Jā, paldies par jautājumu.

Varbūt, lai atbildētu uz jūsu jautājumu, nedaudz ir jāpaskaidro, kā tiek veidots valsts budžets.

Vispirms tiek aktualizēti makroekonomiskie rādītāji, uz kuru pamata tiek prognozēti budžeta ieņēmumi. Paralēli tam tiek aprēķināti bāzes izdevumi, atbilstoši spēkā esošajam normatīvajam regulējumam pie nemainīgās politikas. Ja mēs skatāmies konkrēti sociālās palīdzības pabalstus, tad, atbilstoši noteiktajiem pabalstu apmēriem, prognozētajām saņēmēju skaita izmaiņām, ja apmēri ir konstanti, tad tie ir konstanti... savukārt, ja ir piesaistīti pie kāda mainīgā rādītāja, tad attiecīgi pārrēķinot atbilstoši mainīgajam rādītājam. Tādējādi kopumā veidojas budžeta bāzes izdevumi.

Tad, saliekot kopā ieņēmumus un izdevumus, atbilstoši tiem fiskālajiem nosacījumiem, veidojas tā saucamā fiskālā telpa. Vai nu tā ir pozitīva, kad ieņēmumi pārsniedz prognozētos bāzes izdevumus, tad valdībai veidojas iespēja lemt par papildus attīstības pasākumiem. Savukārt, ja telpa ir negatīva, ieņēmumi nesedz bāzes izdevumus, tad ir iespējas vai nu pārskatīt izdevumus, tos samazinot, vai nu meklēt iespējas, kā palielināt ieņēmumus. Un situācijā, kad jo vairāk ir tādi izdevumi, kas ir piesaistīti mainīgajiem rādītājiem, jo mazāka ir valdības iespēja tagad, plānojot budžetu, lemt par attīstības izdevumiem.

Tāpēc Finanšu ministrijas viedoklis ir bijis iepriekš, ka visas izmaiņas, kas ir saistītas ar papildu izdevumiem, tomēr ir jāskata kopā budžeta plānošanas procesā.

J. Briede.

Bet man jautājums bija... Bet tad jūs nepiekrītat šī brīža tam regulējumam? Jo tad bija tā konkrētā konstantā summa un jūs nepiekrītat, ka varētu būt procentuāli. Šobrīd jūs esat piekrituši... nu, acīmredzot esat piekrituši, ka procentuāli...

T. Trubača.

Jā, tas diskusiju rezultātā arī valdībā... pie tāda secinājuma... arī ņemot vērā iepriekšējos Satversmes tiesas lēmumus, pie tāda secinājuma ir nonākts, un šobrīd Finanšu ministrija attiecīgi arī izpilda tos valdības lēmumus.

J. Briede.

Tāds kompromiss... Jums nepatīk, bet nu jūs tā sadzīvojat...

T. Trubača.

Tas nav labākais mūsu ieskatā, bet tas ir atbilstoši šī brīža situācijai.

J. Briede.

Labi, paldies.

Un tad ir... Jūs tātad runājat par to, ka pieaug šie te izdevumi sociālajām vajadzībām dažādām. Un cik tad tagad tas... vai es pareizi sapratu, ka... nē, visticamāk, ka es nepareizi sapratu to ciparu... Jūs zināt, kāds ir cipars... kāds procents tad no tiem izdevumiem ir tieši sociālajiem... Tie ir tie 33,8 procenti, ja?

T. Trubača.

Jā, 2023. gadā izdevumi sociālās aizsardzības funkcijai ir 33,8 procenti no kopējiem valsts konsolidētā budžeta izdevumiem.

J. Briede.

Jā, paldies.

Un tad mums pieteicēju pārstāve pagājušajā tiesas sēdē teica, ka Latvijā ir tā kā ļoti, ļoti zems tas procents. Jūs zināt, kā ir procentuāli... teiksim, citās Eiropas Savienības valstīs?

T. Trubača.

Jā, ja mēs paskatāmies salīdzinājumu ar citām Eiropas Savienības valstīm, tad, ja mēs skatāmies procentu no kopējiem vispārējās valdības izdevumiem, tad Latvijas izdevumi sociālās aizsardzības funkcijai nav tie zemākie, bet viņi ir vieni no zemākajiem. Ja skatāmies, piemēram, 2021. gadu, tad tie ir tagad pēdējie Eurostat dati, kas ir pieejami par izdevumiem vispārējā valdības budžetā, tie 31,3 procenti no

kopējiem vispārējās valdības budžeta izdevumiem. Bet ir arī valstis, kas ir zemāk par Latviju.

Bet, protams, ka to nav daudz. Un arī šis līmenis ir arī zemāks nekā Eiropas Savienības vidējais...

J. Briede.

Labi. Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Turpinām ar tiesnešu jautājumiem. Vārds tiesnesim Artūram Kučam. Lūdzu!

A. Kučs.

Labrīt! Es tad varbūt gribēju precizēt, nedaudz jau kolēģe uzdeva to jautājumu... par to iepriekšējo regulējumu. Ja es pareizi saprotu, jūsu tie galvenie iebildumi bija saistīti ar to, lai saglabātu tīri finansiāli, tā taktiski, lai, tā teikt, valdībai būtu lielāka rīcības brīvība katra budžeta veidošanā.

Vienlaikus jūs arī, sākot šodien savu argumentāciju tiesas sēdē, teicāt, ka šiem rādītājiem ir jāatspoguļo sociāli ekonomiskā situācija valstī.

Un tad man ir tas jautājums, vai 2022. gadā šis minimālais sliekšnis, kas ir balstīts uz 2018. gada mediānas situāciju, šo sociāli ekonomisko situāciju atspoguļo? Nu, es runāju tieši par veco regulējumu.

T. Trubača.

2023. gada... jā... Tajā brīdī...

A. Kučs.

Līdz tam sanāca 2018. gada mediāna.

T. Trubača.

Jā, tajā brīdī, kad likumā tika pieņemts ietvert konkrēto atbalsta apjomu, tas jau pēc būtības arī bija balstīts... un arī anotācijā tas bija pamatots, balstīts uz metodoloģiju, kas pēc būtības šobrīd ir ietverta pašā regulējuma būtībā. Respektīvi, tas apjoms arī bija piesaistīts minimālajai ienākumu mediānai, bet tikai nevis izteikts procentuālā izteiksmē, bet absolūtā...

A. Kučs.

Bet vai nav tā, ka 2020. gadā vai 2021. gadā... viņš jau sanāk, ka atspoguļo vēl to 2018. gadu, bet 2022. gadā tie ir vairāk kā... nu.. mēs tā kā rēķinājām...

T. Trubača.

2022. gadā... jā, tas netika pārskatīts, bet likumā tika ietverts regulējums, ka pārskatīt ne retāk kā reizi trijos gados un līdz ar to... Jā, 2022. gadā pārskatīts netika, bet bija arī ietverts uzdevums Labklājības ministrijai sagatavot normatīvo regulējumu...

A. Kučs.

Labi. Paldies.

Otrs jautājums arī par to pašu pārskatīšanas datumu, par jauno regulējumu jau tieši. Tātad, šinī gadījumā sanāk, ka... ja es pareizi saku... ka tagad mums ir pieejami dati par 2021. gada mediānu, ja? Tātad nākamajā gadā, 2024. gadā, mums būs dati par... nu, principā balstīts viņš būs uz 2021. gada datiem, uz to situāciju.

Un tad viens jautājums. Vai tāda nobīde atspoguļo, jūsuprāt, šo sociāli ekonomisko situāciju?

Un otrs. Vai jūs zināt arī vēl kaut kur citur, kur arī izmanto šādu trīs gadu nobīdi... teiksim, tur amatpersonu atalgojumā... vai pensiju indeksācijā... nu, es nezinu... vēl kādas citas jomas, kur arī šī nobīde būtu trīs gadi?

T. Trubača.

Ja mēs runājam par to... nu, tāda ir tā situācija, lai apkopotu... tātad, lai savāktu datus, lai apkopotu, lai publicētu... nu, tur sanāk tā nobīde. Un, ja mēs vēlamies plānot budžetu tomēr uz faktiskajiem datiem, nevis uz prognozētajiem, nu tad tā nobīde sanāk tāda. Un, ja tā izvēlētā metode Labklājības ministrijas ieskatā ir tā piemērotākā, tad vispirms varbūt ir jāapskatās esošā sistēma, kā viņa darbojas un tad nākotnē, iespējams, kaut ko var pārskatīt. Bet nu tā sistēma ir tikko stājusies spēkā un tad attiecīgi ir jāpaiet laikam, lai varētu spriest par to, vai tā izvēlētā metode ir atbilstoša un vai atspoguļo to realitāti.

Kāds bija jūsu otrs jautājums?

A. Kučs.

Otrs bija... Vai ir... nu, pieņemsim, mums katru gadu pārskata arī valsts amatpersonu atalgojumu... koeficientus... un tāpat arī pensiju indeksāciju. Vai ir kaut kur citas vēl citas jomas, kurās arī varētu teikt, ka mēs skatāmies datus, kas bijuši trīs gadus atpakaļ? Vai arī tas periods ir mazāks?

T. Trubača.

Es uzreiz nepateikšu... nē.

A. Kučs.

Labi. Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Turpinām ar jautājumiem. Vārds tiesnesei Irēnai Kucinai. Lūdzu!

I. Kucina.

Labrīt! Man ir viens arī precizējošs un varbūt gana konkrēts jautājums. Tātad, ja mēs paskatāmies informatīvo ziņojumu “Par priekšlikumiem valsts budžeta ieņēmumiem un izdevumiem 2021. gadam ietvaram 2021.-2023. gadam”, kurā tika paredzēts kā priekšlikums... proti, ka minimālo ienākumu sliekšnis, pie kura cilvēkam ir sniedzams atbalsts no publiskajiem resursiem, nevar būt zemāks nekā 20 procenti no pārskata gadā publicētās ienākumu mediānas apmēra, paredzot minimālo ienākumu sliekšņu pārskatīšanu veikt reizi gadā 1. jūlijā, pamatojoties uz Centrālās statistikas pārvaldes tīmekļa vietnē publicēto aktuālo ienākumu mediānas vērtību.

Sakiet, lūdzu, vai šis nevarētu būt kā alternatīvs priekšlikums, kas atspoguļotu, iespējams, pat reālāku situāciju un sociālo realitāti, nevis 1. janvāri, bet 1. jūliju, kā tika piedāvāts minētajā ziņojumā?

T. Trubača.

Tātad, būtībā nevis 1. janvārī, bet 1. jūlijā...

I. Kucina.

Jā. 1. jūlijā.

T. Trubača.

Bet šeit jau arī situācija pēc būtības paliek tā pati, jo budžets stājas spēkā 1. janvārī un ir uz gadu attiecīgi. 1. jūlijā arī tāpat... budžets jau ir saplānots, kārtējā gada budžets.

I. Kucina.

Pārskata veikšana... ja mēs skatāmies uz statistikas datiem pēc regulējuma, kas ir šobrīd, tas ir 1. februāris. Tātad sanāk, ka tikai 1. janvārī tiek veikts pārskats. Ja pārskatu veiktu ātrāk. Vai tomēr tā situācija... vai cilvēki saņemtu savus minimālos ienākumus ātrāk? Teiksim, es domāju no nogriežņa, no laika viedokļa... vai tā situācija nemainītos? 1. jūlijs... 1. janvāris... Jūsaprāt, tas pilnīgi neko nemaina pie tā, kā reāli cilvēki saņem šo palīdzību no valsts līdzekļiem?

T. Trubača.

Ja dati būtu publicēti ātrāk, tad, iespējams, jā. Ja nebūtu 1. februāris, bet būtu 1. jūlijs... tad jā. Bet tad tas ir jautājums vairāk statistikas cilvēkiem par to, vai ir iespējams tos datus publicēt ātrāk. Bet, ja runājam par pārskatīšanu atbilstoši publicētajiem, aktuālajiem datiem, tad 1. jūlijs vai 1. janvāris šeit neko nemaina.

I. Kucina.

Jūs neredzat.. redzat, ka nemaina situāciju absolūti, ja? Paldies.

A. Laviņš.

Labi.

Turpinām ar jautājumiem. Vārds tiesnesei Jautrītei Briedei. Lūdzu!

J. Briede.

Jā. Pēc tā, kā jūs atbildējāt kolēģim Kučam, vai es pareizi saprotu, ka patiesībā jūs piekrītat tam, ka tas periods pirms... nu, kāds gads, piemēram... pirms tā, ka stājās spēkā grozījumi, ka patiesībā tas nebija atbilstošs, ņemot vērā, ka tā pārskatīšana nenotika. Nu, likums teica, ka ne retāk kā trijos gados. Bet nu faktiski tik, cik mums ir informācija, tad pārskatīts netika, tikai papildus tur *Covid-19* izdevumiem tika kompensēts un par elektroenerģiju. Bet pārskatīts netika. Tad faktiski ar to, ka iepalika tie dati, tad tas varētu būt neatbilstoši, ja?

Es ceru, ka jūs sapratāt, ko es vaicāju...

T. Trubača.

Es varbūt nevaru teikt, ka gluži ka neatbilstoši... jo tika noteikts, ka pārskata ne retāk kā reizi trijos gados... Un rezultātā mēs nonākam pēc trijiem gadiem... to rezultātu kopumā dabūjam to pašu, tikai tas laika periods, kad pārskatīts, ir garāks... bet tieši tajā periodā tiešām tika sniegts arī cita veida atbalsts mazāk aizsargāto iedzīvotāju daļai gan *Covid-19* ietvaros, gan arī energoresursu atbalsts... Līdz ar to tas būtu jāskatās kopumā tas sniegtais atbalsts no valsts un no pašvaldības puses, lai varētu secināt par to, vai kopumā tā sociālās palīdzības sistēma un sociālās palīdzības atbalsts ir...

J. Briede.

Jā, paldies. Bet tā mediāna mainījās, ja? Teiksim, 2018. gadā bija viena un 2019. gadā bija cita.

T. Trubača.

Jā. Protams, dati tika publicēti un tā mainījās.

A. Laviņš.

Paldies.

Vārds jautājumu uzdošanai tiesnesim Gunāram Kusiņam. Lūdzu!

G. Kusiņš.

Jā. Labdien!

Man viens jautājums tieši papildinot iepriekš uzdoto jautājumu. Es saprotu, ka vairāki jautājumi saistās tieši ar 2020. gada 30. septembra šo Ministru kabineta sēdi, kurā Labklājības ministrija nāca ar savu likumprojektu un tad Finanšu ministrijai bijuši iebildumi, un tad šī iepriekš spēkā esošā redakcija ir radusies, cik var saprast pēc jūsu teiktā un pēc pārējo teiktā, arī pēc Finanšu ministrijas iebildumiem.

Vai es pareizi saprotu to situāciju, ja?

T. Trubača.

Jā. Finanšu ministrija...

G. Kusiņš.

Arī iepriekšējā tiesas sēdē Labklājības ministrijas pārstāvji mums teica, ka viņi bija sagatavojuši likumprojektu, kas bija, nu, pēc būtības līdzīgs, kā šobrīd spēkā esošais regulējums ar to pārskatīšanu, un jūs šodienas tiesas sēdē arī argumentējāt... un tad es gribu saprast Finanšu ministrijas nostāju.

Sakiet, lūdzu, vai, jūsuprāt, tad tas iemesls, kāpēc netika atbalstīti Labklājības ministrijas sagatavotie likumprojekti, bija tas, ko arī Finanšu ministrija norādīja savā atbildes rakstā, ka vairākos Satversmes tiesas spriedumos ar budžeta sastādīšanu saistīto varas dalīšanas principu pilnīgu un saimniecisko patiesumu... kas aizliedz sasaistīt Ministru kabineta budžeta sastādīšanas procesā.

Vai es pareizi saprotu tā, ka jūs uzskatāt, ka ar šo piedāvājumu, ar ko nāca Labklājības ministrija, ar šādu interpretāciju, Ministru kabinets tiktu sasaistīts ar šiem pārskatīšanas termiņiem? Tad jūs uzskatāt, ka šie Satversmes tiesas nolēmumos ietvertie principi tad liedz izpildīt spriedumu tādā veidā jau no paša sākuma? Jeb liedza izpildīt spriedumu jau no paša sākuma?

T. Trubača.

Es varbūt ne gluži teiktu, ka liedza, bet Finanšu ministrija... tieši tas, ko es iepriekš jau tiku skaidrojusi... ka piesaistot mainīgajam rādītājam, ka tie izdevumi automātiski tiek pārrēķināti un valdībai jau vairs nepastāv iespēja... brīvība lemt par to, kam konkrētie izdevumi, sagatavojot budžetu, tiek novirzīti.

Savukārt, ja ir noteikti konkrēti apmēri likumā un katru gadu, sagatavojot budžetu vai ne retāk kā reizi trijos gados, tie tiek pārskatīti, bet pārskatīti budžeta

sagatavošanas procesā. Diskutējot visiem kopā un lemjot, un meklējot iespējas sabalansēt resursus ar izdevumiem starp visām nozarēm, tad tas Finanšu ministrijas ieskatā ir atbilstošāks risinājums tajā brīdī, kad notika diskusija 2020. gadā, ka jāpārskata, Finanšu ministrija to nenoliedz, bet tai diskusijai jānotiek visiem kopā sagatavojot budžetu, tāds bija tas 2020. gada diskusiju rezultāts.

G. Kusiņš.

Bet tad pastāstiet, lūdzu, kā tad jūs saprotiet šo principu... Tātad, es saprotu, ka notikušās diskusijas rezultātā vienu gadu tiek noteikta... nu, labi... tiek noteikts nevis kā princips, bet tiek noteikti 109 eiro kā fiksēta summa, bet šī fiksētā summa atbilst šai metodoloģijai. Kāpēc šajā pašā brīdī nevar fiksēt, ka tieši pēc tādas lietu kārtības pārskatīs arī turpmākajos gados? Kāpēc vienu gadu var piefiksēt pēc noteiktas metodoloģijas 109 eiro, bet turpmākajā, teiksim, laika ritumā vairs to nav iespējams izdarīt?

T. Trubača.

To ir iespējams izdarīt, bet tikai tā turpmāko gadu budžeta veidošanas procesā tā pārskatīšana notiek, tā var būt arī pēc tās pašas metodoloģijas, bet tajā brīdī, kad pārskata, tad ir zināms, cik tam ir nepieciešams papildu finansējums un arī notiek attiecīgi tad... plānojot budžetu tad sabalansē... notiek tā sabalansēšana starp visām nozarēm. Respektīvi, valdība lemjot saprot, ka, lai pārskatītu, ir nepieciešams tāds finansējuma apjoms vienai nozarei, tad ir citas vajadzības un tad, saliekot kopā, tad veidojas tas līdzsvars starp visām nozarēm.

G. Kusiņš.

Labi. Un tad vēl divi jautājumi.

Tas bija... kā es saprotu, Finanšu ministrijas viens no iebildumiem, kuru rezultātā tad tika ieviests šis princips ne retāk kā reizi trijos gados.

Sakiet, lūdzu.... Mans jautājums par Finanšu ministrijas šāda priekšlikuma radīšanas nolūkiem. Vai tad, kad šo priekšlikumu jūs piedāvājat, jūs apzinājāties, ka vienu gadu... tā kā jūs atbildējāt uz iepriekš izteiktajiem jautājumiem... šī pārskatīšana nenotiks. Vai jūs apzinājāties, ka jūsu priekšlikuma rezultātā 2022. gadā vienkārši tas 2022. gads izkrīt ārā. Tā ir tāda nejaušība, vai kā?

T. Trubača.

Priekšlikums ir radies Ministru kabinetā diskutējot tieši par likumprojektu... par Labklājības ministrijas sagatavoto likumprojektu un arī atbilstoši Finanšu ministrijas atzinumam. Un tā pārskatīšana ne retāk kā reizi trijos gados, tas arī bija tas Ministru

kabineta kompromiss par piedāvāto risinājumu, ko Labklājības ministrija piedāvāja un Finanšu ministrija neiebilda.

G. Kusiņš.

Es vienkārši tagad gribu saprast, kas ir šā priekšlikuma autors. Jo nu tagad iznāk tā, ka jūs sakāt, ka tas nav jūsu priekšlikums, ja es pareizi saprotu.

T. Trubača.

Cik es...

G. Kusiņš.

Kas ir tas subjekts, kas ierosināja trīs gadu... ne retāk kā reizi trīs gados pārskatīšanu un vai šis subjekts to rosinot vai citi tam piekristot apzinājās, ka 2022. gadā līdz ar to nenotiks.

T. Trubača.

Atbildēt uz jautājumu, kas ir subjekts... diemžēl es šobrīd nevarēšu... jo tad tiešām ir jāklusās sēdes ierakstus. Bet, iespējams, jā, apzināts tas ir.... jo, ja ne retāk kā reizi trijos gados, tad tas arī nozīmē, ka viens gads varētu...

G. Kusiņš.

Labi. Ja mēs nevaram noskaidrot tagad to subjektu, kas to ierosināja, sakiet, lūdzu, vai pārējiem, kas šo priekšlikumu vērtēja, vajadzēja saprast, ka 2022. gadā tātad tas nenotiks. Labi, mēs nevaram tā identificēt subjektu... es skatos to Kabineta sēdes protokolu, tur patiešām nav fiksēts, kas to izteicis. Tur ir rakstīts, ka “ņemot vērā izteiktos priekšlikumus”. Tā... bez subjekta norādīšanas. Bet vai pārējiem vajadzēja saprast, ka tas priekšlikums izraisa šādas sekas, ka 2022. gadā tas nenotiks? Jeb arī tas varēja notikt, jo tur bija paredzēts “ne retāk kā reizi trijos gados”.

T. Trubača.

Tas noteikti varēja notikt, jo “ne retāk kā reizi trijos gados”, var nozīmēt arī katru gadu...

G. Kusiņš.

Arī katru gadu un reizi divos gados.

T. Trubača.

Jā, noteikti.

G. Kusiņš.

Labi. Paldies. Nav jautājumu vairāk.

A. Laviņš.

Vēl papildu jautājums tiesnesei Jautrītei Briedei. Lūdzu!

J. Briede.

Laikam saņēmu tikko atbildi. Paldies.

A. Laviņš.

Turpinām ar jautājumiem.

Tad vai pieteikuma iesniedzēju pārstāvjiem būs jautājumi? Lūdzu!

A. Klementjevs.

Jā. Labdien.

Jautājums par 33,8 procentiem no budžeta. Vai iekļāvāt šajā ciparā arī apdrošināšanas sistēmu, valsts sociālās apdrošināšanas sistēmu un specializēto budžetu? Ja iekļāvāt, vai tas ir korekti, tāpēc ka mēs runājam šodien pieteikumā vairāk par valsts budžeta finansēto pabalstu, kur nav iekļauta sociālās apdrošināšanas sistēma.

Un jautājums ir konkrēts. Cik no pamatbudžeta valsts tērē uz sociālo palīdzību, neiekļaujot tur pašvaldības budžetus un speciālo budžetu?

T. Trubača.

Jā. Par ciparu, ko es minēju 33,8 procenti... jā, tie ir no funkcijas “sociālās aizsardzības izdevumi” no kopējiem konsolidētā budžeta izdevumiem... konsolidētā budžeta izdevumi ietver arī gan pamatbudžetu, gan arī speciālo budžetu, līdz ar to ir ietverti arī sociālās apdrošināšanas izdevumi.

Bet atbildot uz to jūsu otro daļu... man šobrīd nav datu, es jums nevarēšu...

A. Klementjevs.

Bet jūs kā Finanšu ministrija saprotiet, ka apdrošināšanas un palīdzības jautājums, ko mēs šodien izskatām, ir dažādi jautājumi un nedrīkst iekļaut šajā sistēmā sociālajā...

A. Laviņš.

Klementjeva kungs, šobrīd vērtējumus noliekam malā. Būs debašu stadija, kad to varēsiet darīt. Šobrīd uzdodiet jautājumus, ja ir, Finanšu ministrijas pārstāvei. Lūdzu!

A. Klementjevs.

Jā. Paldies.

A. Laviņš.

Tik vienkārši. Lūdzu! Ločmeles kundze.

R. Ločmele.

Labdien, cienījamā tiesa, labdien, Trubačas kundze.

Tikko noskaidrojām, ka šajos 33 procentos ietilpst gan pensiju izmaksas, gan bezdarbnieku pabalstu izmaksas, gan slimību lapu apmaksu un tā tālāk. Sakiet, lūdzu, savā uzstāšanās laikā jūs minējāt konkrētus ciparus. Jūs teicāt, ka šogad 70 miljoni, uz 2024. gadu 104 miljoni un uz 2026. gadu tiek plānoti 178 miljoni. Kam tieši? Vai jūs varētu, lūdzu, precizēt? Kas tās ir par summām?

T. Trubača.

Tie ir tieši tie izdevumi, kas ir nepieciešami atbalstam minimālo ienākumu palielināšanai.

R. Ločmele.

Tātad, šīs summas ir tieši saistītas ar GMI rādītāju, par kuru pašlaik spriež Satversmes tiesa.

Sakiet, lūdzu, Saeimas advokāts, aizstāvot Saeimas izvēlēto metodiku un likumā ietvertās normas, akcentēja, ka tā ir tā summa, kuru sabiedrība, ņemot vērā savas sabiedrības locekļu ienākumus, varētu atļauties izmaksāt tiem cilvēkiem, kuri paši nevar pelnīt.

Bet sakiet, lūdzu, šie cipari... tātad, šogad tie ir 70 miljoni, kuri ir konkrēti saistīti ar GMI?

T. Trubača.

70 miljoni bija 2021. gadā.

R. Ločmele.

2021. gadā? Labi. Tad par kuru summu mēs varam runāt? Labi, nākamgad tiek plānoti 104.

T. Trubača.

104.

R. Ločmele.

Es aprēķināju, ka ņemot vērā...

A. Laviņš.

Kāds ir jautājums, Ločmeles kundze?

R. Ločmele.

Jā... Vai tieša, ka tas ir 5/1000 daļa no viena procenta no valsts izdevumu kopējā budžeta? Un vai šī summa tiešām varētu tik būtiski ietekmēt valsts budžetu, ka valsts nevar atļauties mainīt šo formulu tā, lai tā atbilstu tiešām iedzīvotāju pirktspējai? Lai cilvēks varētu veikalā atļauties vairāk mazlietiņ produktu?

A. Laviņš.

Pagaidiet... tad jautājuma būtība bija noskaidrot, vai tas 0,1 procents ir... Tieši to procentuālo apmēru? Es šobrīd neuztvēru. Precizējiet, lūdzu, ko jūs vēlaties no Finanšu ministrijas pārstāves?

R. Ločmele.

Es vēlos noskaidrot, vai Finanšu ministrija ir aprēķinājusi precīzu procentu no valsts budžeta izdevumiem, kurš pašlaik tiek tērēts, nosedzot ar GMI formulu saistītus izdevumus sociālajā palīdzībā.

A. Laviņš.

Varēsiet sniegt šādu informāciju?

T. Trubača.

Ja mēs... es varbūt ne līdz precīzi procentam... bet ja mēs ņemam un paskatāmies, kādi ir tie kopējie 2023. gada valsts konsolidētā budžeta izdevumi, tad tie ir 15,3 miljardi eiro, savukārt tas nepieciešamais finansējums atbalstam minimālo ienākumu palielināšanai ir 104, kas attiecīgi ir zem viena procenta no kopējiem izdevumiem.

A. Laviņš.

Labi. Turpinām. Vai vēl ir kādi citi jautājumi? Lūdzu!

I. Nikuļceva.

Es atvainojos, man, protams, būs diezgan daudz jautājumu, ja es drīkstu.

Tā. Pirmais jautājums. Jūs teicāt, ka pieteikuma iesniedzējs uzsver, ka metodei ir jābūt saistītai ar sociālekonomiskajiem rādītājiem. Nu, es tā gluži neteiktu. Mēs tā kā

uzskatām, ka šai metodei ir jābūt tādai, kas sedz pamatu... kas dod skaitli, kas sedz pamatvajadzības.

Un tad līdz ar to tad man ir tas jautājums. Vai Finanšu ministrijas ieskatā šai metodei, kā aprēķina minimālo ienākumu sliekšni, ir jābūt saistītai ar jebkuru sociālekonomisko rādītāju, vai tai ir jābūt tieši tādai, kas apmierina personas pamatvajadzības, nu, piebilstot... vēl šodien... un ņemot vērā dzīves dārdzību?

T. Trubača.

Iespējams. Metodes var būt dažādas. Bet, ja mēs skatāmies uz to metodi, kāda ir izvēlēta un tieši piesaistīta pie ienākumu mediānas, kas atspoguļo sabiedrības ienākumus, tad uzskatām, ka jā, šobrīd tā izvēlēta metode ir pamatota.

I. Nikuļceva.

Tā tad sanāk, ka metodei ir jābūt piesaistītam jebkuram sociālekonomiskajam rādītājam un nav obligāti jānovēd pie tādas summas, kas apmierinātu pamatvajadzības? Nu, tā ir jūsu atbilde?

T. Trubača.

Iespējams, tā var būt piesaistīta pie dažādiem rādītājiem, bet, lai par to varētu spriest, tad ir jābūt vērtējumam, kāds rādītājs šajā konkrētajā gadījumā ir piemērots. Izvēlētais rādītājs šajā gadījumā ir pamatots.

I. Nikuļceva.

Labi. Tad man būs vēl jautājums par to, kas vispār ir pamatvajadzības. Nu, manuprāt, es iepriekšējā tiesas sēdē dzirdēju ļoti dažādus viedokļus, kas tas ir un jūs arī sniedzot paskaidrojumus, līdzīgi kā Saeimas pārstāvis, norādījāt, ka tās ir individualizētas šīs pamatvajadzības.

Un tāpēc es arī vēlos jautāt, tad kas, jūsuprāt, ir pamatvajadzības un cik lielā mērā viņas ir individualizētas. Lai saprastu to jautājumu, es varbūt pajautāšu vēl tā precīzāk... Vai vajadzības pēc ēdiena, apģērba, tur higiēnas precēm un tā tālāk, ir individualizētas?

T. Trubača.

Es varbūt atbildēšu, ka Finanšu ministrija īsti neveido politiku sociālās palīdzības jomā. Līdz ar to, kādas ir tās pamatvajadzības, tas nebūtu ministrijas...

I. Nikuļceva.

Bet tad nepastāvētu uz to, ka tās ir individualizētas... Tad to vienkārši nejausi minēt?

T. Trubača.

Nē. Tās ir individualizētas, protams, jo katram indivīdam ir savas vajadzības. Tāpēc es arī minēju, ka, lai varētu spriest par to, cik tad konkrētais rādītājs ir atbilstošs, mums ir jāvērtē visas sociālās palīdzības sistēmas kopums.

I. Nikuļceva.

Un vai jūs varētu vēl precizējot... pēdējais precizējums šajā daļā... Vai jūs varētu izskaidrot... nu, teiksim, uz ēdiena piemēra... Kā tās vajadzības ir individualizētas? Vai ir tādas personas, kurām nav šī pamatvajadzība pēc ēdiena?

A. Laviņš.

Noņemtu jautājumu. Pārāk triviāls, un ir skaidrs, ka ikvienai personai ir nepieciešama vajadzība.

Un uzdodam nopietnus jautājumus. Virzāties uz priekšu.

I. Nikuļceva.

Labi. Tad es gribētu uzdot vēl mazliet citu jautājumu.

Mēs zinām, protams, kā tiek aprēķināts pašlaik šis minimālais ienākumu sliekšnis – 20 procenti no ienākumu mediānas, kas neizbēgami veido vairāku gadu, pašlaik trīs gadu nobīdi, par ko jau bija arī ļoti daudz jautājumu. Bet man jautājums ir tāds. Vai valsts rīcībā ir kādi aktuālāki dati par ienākumiem? Vai, piemēram, Valsts ieņēmumu dienesta rīcībā ir... nu, diezgan nekavējoties varētu teikt, par iepriekšējiem mēnešiem dati par personu ienākumiem Latvijā un vai varētu tos izmantot.

Un jautājums ir tāds teorētisks. Es zinu, ko paredz likums. Bet teorētiski vai tas būtu iespējams izmantot aktuālākus datus par ienākumiem valstī?

T. Trubača.

Iespējams. Bet tādā kontekstā nav vērtēts no Finanšu ministrijas puses, lai varētu atbildēt, vai būtu iespējams vai nav.

I. Nikuļceva.

Labi. Un tad man vēl ir daži jautājumi.

Tad mūsu nākošā pieaicinātā persona būs Valsts kontrole, kura arī 2020. gadā veica revīziju un noteikti zināt par šiem Valsts kontroles secinājumiem. Un arī Valsts kontrole, nu, būtībā ir norādījusi, ka sociālajai aizsardzībai tiek tērēti gada daudz līdzekļi, nu, vismaz pašvaldības tērē gada daudz, bet tas sadalījums nav lietderīgs un tas patiesībā nesasniedz to pašu trūcīgāko personu daļu. Tad Valsts kontrole norāda, ka šī te politika nabadzības mazināšanai netiek īstenota efektīvi un produktīvi.

Un tad, ņemot vērā arī to jūsu norādīto, ka no valsts budžeta tomēr tiek veltīti līdzekļi GMI pabalstam vai nu, teiksim, sociālajai palīdzībai vispār, kas ir augoši, tad jautājums, vai jūs piekrītat Valsts kontrolei? Vai, jūsuprāt, varētu uzlabot to atbalstu trūcīgām personām, arī to minimālo ienākumu sliekšni, nevis vienkārši veltot lielākus izdevumus no valsts budžeta, bet efektīvizējot, sakārtojot šo sistēmu, kas ir dažādie pašvaldības pabalsti.

T. Trubača.

Uz šo jautājumu varbūt precīzāk varētu Labklājības ministrija atbildēt, bet teorētiski, protams, vienmēr pastāv iespēja uzlabot esošo sistēmu, efektīvizējot izdevumus un ne vienmēr tam varētu būt nepieciešams papildu finansējums. Tieši ar tādu mērķi mums ikgadēji notiek izdevumu pārskatīšana, kur arī nozares ministrijas ir aicinātas vērtēt jau esošos izdevumus un pārskatīt politiku konkrētajā jomā.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies.

Vai varbūt vēl pārējiem radās kādi jautājumi...? Nē, tad paldies, no mūsu puses tas būtu viss.

A. Laviņš.

Paldies.

Iepriekš Kuča kungs uzdeva jautājumu par to, kā citām valsts amatpersonām tiek aprēķināts atalgojums ar nolūku noskaidrot, vai šīs sistēmas, kā, piemēram, tiek ņemti vērā aktuālie ekonomiskie rādītāji, lai noteiktu garantēto minimālā ienākuma sliekšni, un kā kontrasts ir izvēlēts valsts amatpersonām aprēķināmais atalgojums.

Klementjeva kungs, Saeimas deputātiem... jūs taču varēsiet sniegt īsu ieskatu uz šo jautājumu... kā Saeimas deputātiem tiek aprēķināts atalgojums, piemēram, mēs zinām, ka katru gadu šis atalgojums mainās, ievērojot valstī notikušās ekonomiskās situācijas izmaiņas un tās var būt gan pozitīvas, gan negatīvas, kas atspoguļojas uz atalgojumu. Un varbūt tāds īss ieskats... Kā ir Saeimas deputātiem un kas ir ar šo nobīdi. Mums ir šobrīd svarīgi zināt, vai šī nobīde ir ar tādu lielu kontrastu, vai tur tomēr ir līdzības.

Uztvērāt manu jautājumu?

A. Klementjevs.

Jā, protams.

A. Laviņš.

Tad lūdzu.

A. Klementjevs.

Paldies par jautājumu.

Jā. Kārtības rullis regulē šo kārtību. Deputāti saņem ar koeficientu 3,2 algu, rēķinot vidējo algu valstī. Vidējā alga sabiedriskā sektorā, cik es atceros, izmantota iepriekšējā pusgadā... nu, iepriekšējā gadā. Un, izmantojot šo metodi, mēs Prezidijā apstiprinām sagatavotu budžetu, iesniedzam Finanšu ministrijā, datus mēs saņemam no Finanšu ministrijas, ko Finanšu ministrija mums iesniedz, pamatojoties uz..... budžetā un izrēķinām, cik mums vajadzēs plānot. Paldies.

A. Laviņš.

Paldies. Tātad, jūs ņemat vērā vidējo algu valstī. Ja mēs šobrīd tā provizoriski runājam... par 2024. gadu... kura perioda vidējās algas aprēķins tiktu ņemts vērā? Runājot par 2024. gadu.

A. Klementjevs.

2023. gada.

A. Laviņš.

2023. gada vidējā alga valstī tiktu ņemta vērā. Kas... Jums taču Centrālā statistikas pārvalde sniedz šo informāciju?

A. Klementjevs.

Jā, precīzi. Kā starpnieks ir Finanšu ministrija.

A. Laviņš.

Paldies.

Vai varēsiet atbildēt kā Finanšu ministrijas pārstāve uz šo jautājumu... Tātad mēs noskaidrojām, ka plānojot 2024. gada budžetu un runājam šobrīd par sociālā atbalsta funkciju un garantēto minimālo ienākumu, mēs tāpat ņemam vērā 2023. gada februārī esošos datus par ienākumu līmeni 2022. gadā, ko Centrālā statistikas pārvalde ir sagatavojusi.

Pagaidiet... 2024. gadā ir dati uz 1. februāri 2023. gadā par ienākumu līmeni, ko Centrālā statistikas pārvalde ir sagatavojusi par iepriekšējo gadu, kas ir 2022. gads. 2021. gads... tāpat, tur vēl ir papildus gada nobīde...

Sakiet, tāpat iedzīvotāju ienākumu aprēķināšana un, kā mēs šobrīd dzirdējām, valstī noteiktais vidējā atalgojuma apmērs, ko arī aprēķina Centrālā statistikas pārvalde, un to ir iespējams ļoti operatīvi sagatavot par 2023. gadu un iesniedz budžeta plānošanai jau uz 2024. gadu, bet, ja runājam par iedzīvotāju ienākuma līmeni un mediānas noteikšanu, tur nāk klāt plus divi gadi.

Vai kā Finanšu ministrijas pārstāve varētu norādīt refleksiju uz šo kontrastu?

T. Trubača.

Es varbūt precizēšu. Nav īsti tā, ka 2023. gada dati. 2024. gadu plānojot, tiek ņemta vērā vidējā tautsaimniecībā alga par 2022. gadu, jo dati tiek publicēti 2023. gada pavasarī par rezultātiem, kas ir bijuši 2022. gadā. Un tie arī tiek izmantoti, plānojot algu gan deputātiem, gan arī tām Saeimā ievēlētajām personām, kas likumā ir noteiktas un kam alga ir piesaistīta vidējai algai sabiedriskajam sektoram tautsaimniecībā.

A. Laviņš.

Labi. Šobrīd neliela precizējoša informācija. Es pieņemu. Nav pārmetumu šajā ziņā. Tātad, 2024. gadā valsts amatpersonām, kurām ir atkarīgs no vidējās algas izmaiņām, tiek ņemti vērā 2022. gada rādītāji.

Bet garantētā minimālā ienākuma noteikšanas ziņā tiek ņemts vērā vēl gadu atpakaļ. Kāpēc tā? Vēl gadu atpakaļ esošie rādītāji par iedzīvotāju ienākuma izmaiņām?

T. Trubača.

Tie ir citi dati, kam ir nepieciešams, visticamāk, garāks laiks, lai varētu viņus apkopot... savākt, apkopot un publicēt. Tie nav tie paši dati, kas tiek izmantoti vidēji tautsaimniecībā.

A. Laviņš.

Un Finanšu ministrijai šajā ziņā nerodas jautājumi par to, ka datu apjoms ir... ir viena lieta, ka tie ir citi dati, to mēs saprotam, ka tie ir citi dati, bet vai šo datu apstrādei ir patiesi nepieciešams vēl papildu gads? Vai tas datu apjoms ir tik būtiski atšķirīgs, ka laika apjoms ir nepieciešams un tāpēc šī atšķirība ir izskaidrojama. Vai šajā ziņā Finanšu ministrija varētu sniegt savu refleksiju?

T. Trubača.

Uz šo jautājumu labāk atbildētu Ekonomikas ministrija vai Centrālā statistikas pārvalde.

A. Laviņš.

Paldies.

Vēl papildu jautājums ir tiesnesei Jautrītei Briedei. Lūdzu!

J. Briede.

Jā, paldies. Arī reflektējot uz tikko runāto. Es saprotu, ka tajā ienākumu mediānā tā kā tiek ņemti vērā arī ēnu ekonomikas rezultātā gūtie ienākumi, jo tiek apvaicātas tās personas, cik naudas ir viņu rīcībā un tad no kā tad viņas dzīvo.

Es jums tagad vienkārši stāstu to, kā es to saprotu, un jūs sakiet, vai tas tā ir vai tas tā nav.

Un savukārt vidējā alga... tad tie ir oficiālie dati. Tad kuri no tiem rādītājiem tā kā... es negribu teikt, ka ir objektīvāki... viņi katrs pa savam objektīvi, bet kurš tad rādītājs varētu būt lielāks un tā kā saudzīgāks pret maznodrošinātām personām? Paldies.

T. Trubača.

Tiešām nevarēšu atbildēt uz šo jautājumu, jo tas tiešām ir vairāk tā kā Ekonomikas ministrijas un Centrālās statistikas pārvaldes kompetences jautājums.

J. Briede.

Labi. Paldies jums.

A. Laviņš.

Paldies.

Vēl papildu jautājums ir arī tiesnesim Artūram Kučam. Lūdzu!

A. Kučs.

Es gribēju precizēt tieši par amatpersonu atalgojumu. Jūs teicāt...Runājot par mediānu jūs teicāt, ka budžets mums ir jāplāno uz reāliem datiem un tāpēc mums 1. janvārī tie dati, kas ir... ir jāņem vērā tas uz 1. janvāri.

Atbildot tagad, jūs, lūdzu, precizējiet, ja es kaut ko nepareizi sapratu... Par amatpersonām jūs teicāt, ka datus publicē 2023. gada pavasarī. Jūs neteicāt, ka 1. janvārī. Savukārt mēs ņemam vērā tāpat tos datus... 1. janvārī, es saprotu, 2023. gada 1. janvārī, jūs vēl nezinājāt tos 2022. gada datus, bet jūs viņus ņemat vērā, tālāk plānojot nākamā gada budžetu.

Vai es pareizi saprotu? Kāpēc tad... vai es kaut ko nepareizi sapratu, vai arī kāpēc, teiksim, attiecībā uz amatpersonām šie dati, kas vēl nav uz 1. janvāri, tik un tā tiek ņemti vērā, lai gan viņi tiek publicēti vēlāk. Bet attiecībā uz mediānu, kas tiek publicēta februārī, nevis janvārī, mēs to nevaram ņemt vērā.

T. Trubača.

Nē, šeit situācija ir pilnīgi vienāda. Plānojot tiek ņemti vērā tie dati, kas uz doto brīdi ir aktuāli. Gan attiecībā uz mediānu, gan attiecībā uz vidējo algu tautsaimniecībā.

Respektīvi, plānojot 2024. gadu, ir ņemta vērā aktuālā mediāna, kāda šobrīd ir pieejama, un, plānojot 2024. gadu, tiek aprēķināta tā vidējā vai bāzes alga un kas attiecas uz Saeimā ievēlētajām personām, kas arī uz doto brīdi ir faktiski publicēta un pieejama.

A. Kučs.

Tātad, šie dati arī ir pieejami uz 1. janvāri tad sanāk... par vidējo atalgojumu? Jo par mediānu tie dati ir pieejami februārī, bet te jūs sakāt, ka ir pārāk vēlu. Tāpēc mums sanāk šī te nobīde, jo Statistikas pārvalde publicē februārī, un šī metode ņem vērā janvāri. Es gribēju saprast attiecībā uz vidējo atalgojumu. Kad tad šie dati tiek publicēti? Arī janvārī, tad es saprotu.

T. Trubača.

Nē, tie dati arī tiek publicēti... janvārī nav... pavasarī, visticamāk... es precīzi nepateikšu jums datus, bet Valsts kanceleja, pamatojoties uz publicētajiem datiem, pārrēķina bāzes algu, ja es nemaldos, attiecīgi martā publicējot jaunus datus, un marta dati tiek ņemti vērā, plānojot nākamā gada budžetu.

A. Kučs.

Bet attiecībā uz mediānu, tad jaunākie dati ir pieejami februārī. Tātad, tas nākamais laikam izskaidrojums, kāpēc to nevar paspēt, jūs sakāt, ka tas prasa daudz lielāku apstrādi, lai gan...

T. Trubača.

Jā, tā ir... un par tiem apstrādes datiem ir jājautā tiem, kas tos datus apkopo un savāc.

A. Kučs.

Labi. Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Un dosim vārdu arī Saeimas pārstāvim uzdot jautājumus. Lūdzu!

S. Bērtaitis.

Paldies, godājamā tiesa.

Man būs vairāki jautājumi.

Pirmais jautājums. Tiesnese Kucina jums jautāja par to, vai ir iespējams periodisko minimālo ienākumu sliekšņu pārskatīšanu iebudžētēt par pusgadu agrāk, respektīvi, no šī 1. janvāra pārcelt uz 1. jūliju.

Sakiet, lūdzu, vai... kāds ir Finanšu ministrijas viedoklis? Vai šādā situācijā, kad jau ir saplānots valsts budžets kārtējam gadam, būtu iespējams un no budžeta ilgtspējības viedokļa tāpat ilgtspējīgi šajā pusgadā jau saplānotajā budžetā šo sociālās palīdzības apjomu pārskatīto ielikt un iestrādāt iekšā?

T. Trubača.

Jā, tas ir tas, ko es jau esmu minējusi, ka pie saplānota budžeta tas jau ir daudz sarežģītāk, tie ir nepieciešami papildu izdevumi, lai pārskatītu, bet atrast līdzekļus pie saplānota budžeta ir daudz grūtāk nekā plānojot budžetu. Jo tie resursi, kas ir faktiski pieejami budžetā ir saplānoti un tad ir jāmeklē iespējas vai nu samazināt citur, lai novirzītu atbalstam paredzēto, vai nu arī meklēt iespējas palielināt ieņēmumus. Bet es varbūt kā piemēru minēšu šī gada situāciju ar Veselības ministrijai nepieciešamo finansējumu... kad pavasarī gājām cauri un meklējām iespējas, kā pārdalīt līdzekļus papildus veselības nozarei un saplānot budžetu.... Tad, kad jau budžets ir stājies spēkā un vairāki pasākumi jau ir uzsākti un tiek īstenoti, ir daudz sarežģītāk.

S. Bērtaitis.

Tad ilgtermiņā tas tā kā nebūtu akceptējams.

Nākamais jautājums. Sakiet, lūdzu, jūs minējāt kopējos izdevumus no valsts budžeta sociālās aizsardzības jomai... Sakiet, lūdzu, kāda ir bijusi šo izdevumu dinamika, ja mēs salīdzinām 2021. un 2022. gadu? Vai 2022. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, pieauga šis te sociālo izdevumu apjoms?

T. Trubača.

Jā, man šobrīd priekšā ir dati par 2021.–2022. gadu. Un tas pieaugums 2022. gadā pret 2021. gadu ir 9 procenti. Tad, kā es jau minēju, 2023. gadā pret 2022. gadu ir 11 procenti, un arī turpmāk tā dinamika ir augoša.

S. Bērtaitis.

Paldies.

Jūs minējāt par to, ka jums nav konkrētu datu šobrīd, ko nosaukt attiecībā uz sociālās palīdzības šo te komponenti, kas ietilpst sociālās aizsardzības jomā. Bet kāda varētu būt šī kopējā dinamika attiecībā uz sociālo palīdzību, ja mēs skatāmies, piemēram, 2021. gadā un 2022. gadā. Vai 2022. gadā sociālās palīdzības apjoms no valsts budžeta kopumā pieauga, salīdzinot pret iepriekšējo gadu?

T. Trubača.

Jā. Man priekšā ir dati tieši par atbalstu, kas saistīts ar minimālo ienākumu palielināšanu. Un tas ir ar pieaugošu tendenci. 2021. gadā tas pieaugums ir gan neliels, bet tas vairāk varbūt saistīts ar saņēmēju skaita izmaiņām, ņemot vērā, ka apmērs netika pārskatīts, uz 2023. gadu tas jau ir pieaugums 14 procenti pret iepriekšējo gadu un 2024. gadā jau ir 20 un pāri procenti... kādi 26.... Jā, tā tendence ir augoša.

S. Bērtaitis.

Tātad, neraugoties uz to, ka 2022. gadā netika pārskatīti minimālo ienākumu sliekšņi, kopējais sociālās palīdzības apjoms kopumā pieaug. Paldies.

Nākamais jautājums. Sakiet, lūdzu, pieteicēji šajā lietā ir izvirzījuši prasījumu atzīt par spēkā neesošām apstrīdētās normas no to pieņemšanas brīža, tātad, 2020. gada novembra, kad viņas tika pieņemtas. Un attiecīgi tā kā mudina Satversmes tiesu vērtēt un lemt par iespējamu, nu, zināmā mērā, retroaktīvu šo atbalstu pārskatīšanu.

Kāds ir Finanšu ministrijas viedoklis? Ja Satversmes tiesa lemtu par sociālo pabalstu attiecībā uz GMI līmeni pārskatīšanu par vairākiem gadiem atpakaļ, kāda tam būtu ietekme uz valsts budžetu?

T. Trubača.

Es varbūt precīzi nevarēšu jums nosaukt ciparus, tas Labklājības ministrijā būtu jāaprēķina, bet viennozīmīgi tie būtu būtiski izdevumi budžetā, kas būtu jāatvēl, lai varētu kompensēt....

S. Bērtaitis.

Paldies. Vairāk jautājumu nav.

A. Laviņš.

Būtiski... ieskicējiet varbūt, ja tie ir divi, trīs gadi... tas ir, no 2019. līdz 2022. gadam, apmēram, lai mēs saprastu, kas ir tas, ko tas varētu prasīt valsts budžetam, paturpinot Saeimas pārstāvja uzdoto jautājumu... Cik vien jūs, protams, varat atbildēt, jo būtiski... tas ir ļoti abstrakti.

T. Trubača.

Ja mēs paskatāmies, kādi ir izdevumi 2021. gadā, tie ir 70 miljoni, savukārt 2024. gadā tie jau 100, bet tas ir tā kā nepārskatot pa vidu... ja būtu pārskatīts, tad attiecīgi, lai uzietu līdz līmenim – 100 miljoni – tad tas aprēķins pa vidu varētu būt... nu attiecīgi tie varētu būt desmitiem miljonu eiro, lai varētu pārrēķināt un kompensēt pieaugumu...

A. Laviņš.

Jā, lūdzu, vārds Saeimas pārstāvim.

S. Bērtaitis.

Man vēl papildu jautājums.

Šis te ir tikai valsts budžeta finansējums, nerēķinot pašvaldību budžeta papildfinansējumu?

T. Trubača.

Jā, tikai valsts budžeta finansējums. Jā.

S. Bērtaitis.

Paldies.

A. Laviņš.

Labi. Paldies.

Jautājumi ir noslēgušies. Trubačas kundze, teikšu jums paldies par dalību tiesas sēdē, par sniegtajām atbildēm uz uzdotajiem jautājumiem un novēlēšu jums jauku dienu. Paldies.

Turpināsim uzklaut pieaicinātās personas. Kā nākamā ir Valsts kontrole un es jau minēju, ka ir divas pārstāves, kas piedalās tiesas sēdē, pārstāvēt šo institūciju.

Kura no pārstāvēm sniegs viedokli? Lūdzu! Nāciet...

M. Āboliņa.

..... (*izslēgts mikrofons*)

direktore un mana kolēģe atbild par labklājības sektora revīzijām, atbildīgā sektora vadītāja un bijusi tieši iesaistīta konkrētajā revīzijā, kas vistiešāk attiecas uz šajā lietā izskatāmo jautājumu.

Tā kā es tad sāksu ar viedokļa sniegšanu, un tad nepieciešamības gadījumā par detalizētiem jautājumiem mana kolēģe varēs atbalstīt.

Sākot es gribētu uzsvērt Valsts kontroles mandātu sniegt viedokli, jo Valsts kontrole izsakās pierādījumos... par pierādījumos balstītiem jautājumiem, respektīvi, tie, kas balstās revīziju darbā.

Un revīzija, kas attiecas uz garantēto minimālo ienākumu sociālo iekļaušanu un nabadzības mazināšanu, ir 2020. gadā noslēgtā revīzija, un ir publicēts ziņojums "Vai valstī īstenotās sociālās iekļaušanas politika sasniedz tai izvirzītos mērķus nabadzības mazināšanas jomā".

Nepieciešamības gadījumā, protams, ir arī citas revīzijas, uz kurām es arī mēģināšu atsaukties šajā reizē, kas arī varētu tikt vispārināti kaut kādi principi un attiecināti uz šiem jautājumiem.

Atbildot uz pirmo Satversmes tiesas uzdoto jautājumu par to, vai tātad 2023. gadā veiktie likuma grozījumi Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā novērš tos apsvērumus, kurus pieteicējs ir minējis, lai apstrīdētās normas atzītu par neatbilstošām Satversmei.

Tad šodienas sēdē un arī iepriekšējā sēdē un no pieteikuma mūsu izpratne ir, ka pieteicējs uztur trīs argumentus un viens no tiem ir tāds, ka sākotnēji likumā nebija noteikta metode, bet tikai metodes rezultātā aprēķinātais gala rezultāts, tātad absolūts cipars, apstrīdot to, ka šī metode bija noteikta anotācijā.

Otrais jautājums... arguments, ko pieteicēji uztur, ir attiecībā uz periodiskumu. Un trešais ir par sliekšņa apmēru kā tādu.

A. Laviņš.

Pirms jūs detalizētāk visus šos te trīs jautājumus atbildēsiet, es tomēr palūgšu, ka jūsu otra kolēģe var droši apsēsties un tad, kad būs nepieciešams papildināt, pienāksiet un to izdarīsiet.

Turpinām. Klausāmie jūs...

M. Āboliņa.

Jā... Tad attiecībā uz metodi. Revīzijas laikā tāda pieeja nebija. Tā bija tā, ko arī Valsts kontrole par ko izteica savu viedokli un zināmu kritiku. Un līdz ar to šajā brīdī mūsu ieskatā metode kā tāda ir noteikta. Vai tā metode ir labākā iespējamā? Tā ir tā robeža, ko mēs revīzijā šādā veidā neesam vērtējuši.

Attiecībā uz periodiskumu. Nu, tūri tehniski periodiskums ne retāk kā reizi gadā ir periodiskums. Var runāt par līdzībām starp dažādām jomām un pieejamām, bet kā tāds pats periodiskums ir bijis noteikts.

Nu un tad būtiskākais droši vien ir par sliekšņa apmēru neatbilstību.

Un šeit es gribētu uzsvērt, ka visa Valsts kontroles revīzija ir par to, ka attiecībā uz sociālo aizsardzību un sociālo pabalstu sistēmu ir jāvērtē viss kopumā. Un tā ir Valsts kontroles konstatētā lielākā problēma mūsu valstī, kas nav atrisināta līdz šai dienai, vērtējot ieteikumu uzraudzību. Mēs pat esam slēguši ieteikumus bez izpildes, jo atbildīgā ministrija ir palikusi pie tā, ka nekādas turpmākas darbības šo ieteikumu ieviešanai netiks veiktas, bet gan no politikas plānošanas viedokļa, gan tādā individuālā griezumā, lai varētu analizēt to, cik daudz ienākumu pa visiem instrumentiem ir pieejami mūsu vistrūcīgākajiem iedzīvotājiem valstī, to nav iespējams izdarīt. Nav datu un mums nav caurredzama pašvaldību situācija tādēļ, ka pašvaldības šos savus

instrumentus neregistrē un neuzskaita un politikas veidotājiem par to nav priekšstata, kas tur īsti notiek, kuri no tiem ir mērķēti, kuri ir nemērķēti, lai to varētu analizēt.

Bet jebkurā gadījumā, klausoties šo diskusiju sēdē, mūsu redzējums un sajūta ir tāda, ka ir pārāk liels tā kā slogs uz vienu atsevišķu elementu, vienu garantētā minimālā ienākuma pabalstu kopējā sistēmā... jo noteikti tikpat nozīmīgs pabalsts ir, piemēram, mājokļa pabalsts, kas pilnīgi noteikti attiecas uz pamatvajadzībām, lai cilvēkam būtu jumts virs galvas un siltums, un tas pilnīgi noteikti nav ietverts garantētā minimālā ienākuma pabalsta apmērā.

Par otro jautājumu. Vai minimālo ienākumu sliekšņi, kas noteikti atbilstoši apstrīdētajā regulējumā ietvertajai relatīvajai metodei kopsakarā ar citiem sociālās drošības pasākumiem, ikvienai trūcīgajai personai nodrošina iespēju dzīvot tādu dzīvi, kas atbilst cilvēka cieņai, mazina sociālo nevienlīdzību un atspoguļo sociāli ekonomisko realitāti.

Nu, tad šajā jautājumā jau ieskanas, mūsaprāt, šis pareizais virziens. Kopā ar visiem pārējiem instrumentiem ļoti būtisks instruments, ko es nepieminēju, ir sociālie pakalpojumi... Un, ņemot vērā tās grupas, kas ir identificētas kā nabadzības riskam pakļautās, nu ir jāņem arī vērā tas faktors, ka starp tiem, protams, ka ne visi, bet ir cilvēki, kas nāk no sociāli nelabvēlīgās vides. Kaut vai viena no šādām grupām ir cilvēki ar atkarībām vai cilvēki ar ļoti zemām prasmēm, lai viņi varētu pilnvērtīgi iekļauties darba tirgū... tad mūsu ieskatā šis te atbalsts natūrā, kā šeit tika runāts, ar pakalpojumiem, kas arī mazina šo nepieciešamību uzraudzīt to, kā šis finansējums jeb atbalsts tiek tērēts un izmantots, tad ir noteikti uzskatāms par ļoti efektīvu instrumentu.

Bet tas, ko es šeit gribētu piebilst, ir, ka valsts atbalsts trūcīgajiem iedzīvotājiem naudā vai natūrā, tā ir viena medaļas puse sistēmai. Otra puse ir šo klientu līdzdarbošanās pienākums. Tāpēc, ka mūsu valstī norma, ja es tā varu teikt, ir, ka katrs cilvēks ar savu darbu un patstāvīgi nodrošina savu pamatvajadzību apmierināšanu.

Un, kā jau es minēju, tur ir dažādi apsvērumi. Gan no cilvēka atkarīgi, gan no ārējiem apstākļiem, gan attaisnojoši, gan mazāk attaisnojoši, kuros strādājošā sabiedrība solidarizējas tad valsts kopējā labuma vārdā ar trūcīgākajiem sabiedrības pārstāvjiem, tādu vispārēju morālu vērtību vārdā un sniedz viņiem šo te minimālo atbalstu.

Pareflectējot atpakaļ, es neredzu iespēju, kā varētu pārskatīt šo sistēmu ar atpakaļejošu tādu virzienu, neņemot vērā šo cilvēku pienākumu tajā periodā līdzdarboties, lai paši izietu no šīs situācijas un varētu iekļūt tajā normā, kurā viņi paši ar savu darbu spēj nodrošināt sev nepieciešamo ienākumu līmeni.

Vēl gribētu ilustrēt ar vienu piemēru attiecībā uz ienākumiem. Valsts kontrole nav vērtējusi, kurš ir tas ekonomiskais rādītājs, kuram visobjektīvāk vajadzētu piesaistīties veidojot formulu, tas noteikti varētu būt ekonomistu, tās pašas Latvijas Bankas jautājums, kas arī sniedz atbalstu Labklājības ministrijai šajos jautājumos. Bet

šajā gadā mēs pabeidzām finanšu revīziju labklājības resorā 2022. gada finanšu revīziju un konstatējām, ka piešķirtais finansējums, kas ir sociālo aprūpētāju algu palielināšanai, nav izmantots pilnā apmērā, lai gan tā bija ļoti kritiska vajadzība un jau gadiem ir bijusi mūsu valstī, un tajā pašā laikā tika virzītas iniciatīvas par šī finansējuma pārdalīšanu veselības resoram. Mēs norādījām, ka veselības resorā medmāsai tomēr par dažiem eiro atalgojums ir lielāks nekā sociālajam aprūpētājam.

Kādēļ gribēju šo piemēru minēt? Tādēļ, ka finansējums ik pa laikam nedaudz pēdējos gados tiek piešķirts, it kā lai viņus... mums ir ļoti vajadzīgi sociālie aprūpētāji un, lai viņu alga palielinātos virs minimālās algas, bet faktiski ar to finansējumu, kas tiek piešķirts jau tā kā attīstībai, nākas tikai noķert minimālo algu.

Un, ja pagājušajā reizē šeit izskanēja Labklājības ministrijas minētie cipari par to, kā pa dažādiem atbalsta instrumentiem mūsu valstī šie trūkcietēji tomēr var savākt tur summas, kas ir virs 400 vai virs 500 eiro, tad šim aprūpētājam, kurš strādā pilnas slodzes darbu, fiziski smagu darbu, morāli smagu darbu un kas mūsu valstī ir ļoti akūti vajadzīgs, jo mums šo cilvēku resursu trūkst, atalgojums ir 627 eiro mēnesī. Un, ja mēs skatāmies uz tām vajadzībām, kuras strādājošs cilvēks var atļauties apmierināt par šo summu, un vai tur ietilpst katram ģimenes loceklim lasīt grāmatu vai aiziet visiem kopā reizi mēnesī uz teātri, tad ir liels jautājums, vai šie strādājošie cilvēki jutīs šo solidaritāti, jo viņi darot darbu un esot tajā normā, to diez vai arī varēs atļauties.

Nu un tad attiecībā uz šo pēdējo jautājumu par pašu metodi.

Mēs varam tikai apliecināt to, kas ir izskanējis, kādu situāciju un kuru periodu atspoguļo šie statistikas dati, kuriem ir piesaistīta metode, tad līdz ar to tas ir vērtējams jautājums vai par alternatīvām.

Nu, vienīgais, ko mēs varam minēt, ko mēs revīzijā novērtējām atzinīgi, ka kopumā šajā likumdošanas procesā... nu, kaut vai tas pats Latvijas Bankas mikrosimulācijas modelis, kas tiek izmantots, lai modelētu, kāda būs reālā ietekme sliekšņu apmēra izmaiņām vai arī tas, ka Labklājības ministrija ņem vērā Finanšu ministrijas bruto algas prognozes, nu, tas ir tas ceļš, kā analizēt to, vai attiecīgi sociālā pabalsta sistēma atbilst ekonomiskajai situācijai.

Nu, tā... tas būtu no mūsu skatupunkta, ja ir kādi detalizētāki jautājumi, lūdzu...

A. Laviņš.

Paldies.

Būs atsevišķi jautājumi. Un sāksim vispirms ar tiesnešu jautājumiem. Vārds tiesnesei Jautrītei Briedei. Lūdzu!

J. Briede.

Jā. Paldies.

Satversmes tiesa 2020. gada spriedumā, kad arī sprieda par šo te minimālo ienākumu, tad tā kā ir izteikusies, ka tā kā visa tā sistēma kopumā nav jāskata, bet nu jāskata tikai, cik liels ir tas viens cipars.

Jūs gan no tā, ko jūs rakstījāt savā atzinumā, gan no tā, ko jūs tagad sakāt... Jūs sakāt, ka tomēr ir jāskata visa tā sistēma kopumā. Es tad gribētu, lai jūs šo varbūt precizējiet... Tad vai jūs nepiekrītat, ko Satversmes tiesa pirms tam ir teikusi?

Un otrs. Jūs teicāt, ka valsts to tā kā nav skatījusies visu kopumā, bet Labklājības ministrija mums pagājušajā sēdē teica, ka tā kā tas ir... valsts skatās to kopumā un valsts redz, cik daudz pašvaldības tā kā dod... un tie bija kādi 44 procenti, ja es nemaldos...

M. Āboliņa.

Es nevarēšu nokomentēt... 44 procentus?

Sākšu tad ar pirmo. Jā, tas ir Valsts kontroles viedoklis. Revīzijā atspoguļotais. Ir jāskata viss kopumā. Un tur ir svarīgi ņemt vērā GMI, kas ir pats pirmais, ne mazāk svarīgs ir mājokļa pabalsts, pabalsts krīzes situācijās, vecāku pabalsts, sociālie pakalpojumi, jo sociālās sistēmas mērķis... un šajā gadījumā sociālās palīdzības sistēmas mērķis... ir dabūt nevis tā, ka mēs nosedzam šim cilvēkam visas viņa vajadzības plašāk vai ne tik plaši, ka viņam nekas nav jādara, lai viņš varētu dzīvot šo cilvēka cieņpilno dzīvi. Bet motivēt... protams, nodrošināt... paralēli gādāt par to, lai viņš no šī apburtā loka tiktu ārā un pats spētu funkcionēt sabiedrībā. Un līdz ar to tas pabalsts nenodrošina visu iespējamo, kas cilvēka cieņpilnai dzīvei būtu nepieciešams.

Un šīs ir milzīgi lielas tās summas.

Ko es varbūt vēl precizēšu uzreiz pie viena... Sociālā palīdzība ir pašvaldību funkcija. Tātad, sociālā apdrošināšana, valsts sociālie pabalsti, sociālā palīdzība.

Kritiku ir izpelnījusies no Valsts kontroles pašvaldību sociālā palīdzība tajā ziņā, ka par pašvaldību prioritātēm... jo viņiem ir iespēja rīkoties ar saviem budžeta līdzekļiem un tā ir viņu funkcija sniegt atbalstu trūcīgajiem iedzīvotājiem. Viņi atrodas iedzīvotājiem vistuvāk, viņiem ir likumā noteikts pienākums apzināt savu iedzīvotāju sociālo situāciju, kas netiek darīts vēl aizvien līdz pat tam, ka ir revīzijā šajā un arī jaunākajās revīzijās secinājumi, ka nav informācijas, cik mums ir daudz bērnu ģimeņu, cik mums ir viena vecāka ģimenes ar bērniem. Līdz ar to šie mājasdarbi nav izdarīti. Bet šiem primārajiem pabalstiem trijiem, kas ir GMI, mājokļa pabalsts un krīzes situācijas pabalsts, pašvaldības tērē revīzijas laikā 41 procentu no visiem finanšu līdzekļiem, kurus viņi tērē sociālajai palīdzībai. Un šeit ir Valsts kontroles darbības specifika. Tur mēs vērtējam lietderību un produktivitāti tam, ko pašvaldības dara ar šiem līdzekļiem. Un, teiksim, revīzijas izlases ietvaros, liela daļa no šiem 59

procentiem, Valsts kontrole uzskatīja, ka tas nav izmantots iespējami labākajā veidā. Tur ir dažādi svētku pabalsti, dāvanas, bet nevis rūpes par šīm primārajām vajadzībām pašvaldībā.

To nevar apzināt. Arī revīzijā tā bija ļoti sarežģīta lieta, izgaismot šo situāciju, cik tas mums bija iespējams, jo vēl aizvien Saeimā nav likumdošanas ceļu izgājuši grozījumi, kur nu jau mēs ar Labklājības ministriju ieteikumu ieviešanas gaitā bijām vienojušies... nu, ja pa labam nevar par šo vienoties, ka likumā ir jāieliek skaidrs pienākums, ka pašvaldībām ir jāuzskaita visi tā saucamie brīvās iniciatīvas pabalsti, zem kuriem slēpjas šie nelietderīgie līdzekļi un lai tad par tiem varētu runāt, par tiem varētu diskutēt un tos arī analizēt... Un arī Labklājības ministrija to analizēja politikas veidošanas procesā.

J. Briede.

Paldies jums.

A. Laviņš.

Iepriekš mēs dzirdējām šīs atšķirības, kā garantētais minimālā ienākuma sliekšnis reaģē uz valstī notikušajām ekonomiskās situācijas izmaiņām un kā šīs aktualitātes tiek ņemtas vērā, nosakot valsts... dažādu valsts amatpersonu atalgojumu. Un redzam, tur ir gada... vismaz viena gada atšķirība. Vai šajā ziņā Valsts kontrole varētu kādu refleksiju veikt?

M. Āboliņa.

Nu, kopumā Valsts kontrole ir par caurspīdīgu pieeju un par vienlīdzīgu pieeju jebkurā situācijā. Man liekas, ka vienlīdzības principa analīze... nu, tas tad ir jautājums, kas šeit būtu risināms. Paši mēs to šādā griezumā revīzijā neesam skatījuši līdz šim.

A. Laviņš.

Labi. Paldies.

Turpinām ar tiesnešu jautājumiem. Vārds tiesnesim Artūram Kučam. Lūdzu!

A. Kučs.

Labdien! Man būtu jautājums saistībā ar jūsu revīziju. Bet pēc revīzijas pabeigšanas jums ir skaidrs, kāds ir GMI mērķis un kādas pamatvajadzības ar GMI valsts ir plānojusi segt? Vai valstij ir, teiksim, skaidrs, kam šie līdzekļi tieši aiziet? Vai mēs maksājam kaut kur tā... cenšoties pateikt, ka... nosedzam kaut kādas minimālās vajadzības, īsti nepasakot, kas tieši tur ietilpst...

M. Āboliņa.

Nē, tādas konkrētas vajadzības, pret kurām būtu noteikts GMI līmenis... nē... nav. Bet mēs arī pārsprīdām, kā mums tas šobrīd izskatās, ņemot vērā to, ka mēs redzam, ka ir mērķētāki pabalsti, kuri ir vairāk fokusēti uz konkrētām vajadzībām. Man liekas, ka tas precīzākais piemērs ir mājokļa pabalsts. Tur tiešām viņš ir vērtējams pret konkrētām vajadzībām.

Nu, tad šis tomēr ir tāds pirmais naudiskais pabalsts un tas ir tāds strādājošās sabiedrības solidaritātes maksājums tiem trūcīgajiem cilvēkiem.

Bet... jā, man kopumā gribētos teikt, ka nu ja viņu izrauj no konteksta, tas rada jautājumus. Drīzāk man šķiet, ka problēma ir tajā, ka mums nav tāda skaidri izveidota tā sistēma... Varbūt pat ne faktiski tik apmēra ziņā liela ir problēma, cik tajā, ka mums nav caurredzama sistēma, argumentēta sistēma, kā viņa veidojas līdz šim. Nu, tā, man liekas, ir tā... ja tā varētu to domu saprast... Respektīvi, ka tas apmērs, kas izskan, kas cilvēkam ir teorētiski iespējams nonākt maciņā, tas nerada tik lielu to netaisnības sajūtu kā tas, ka ikdienā, kad par šiem jautājumiem tiek runāts, tā argumentācija nav skaidra un tad ir jātaisa Valsts kontrolei revīzijas un jāmeklē skaidrojums Satversmes tiesā, vai tā argumentācija tur ir vai nav apakšā.

A. Kučs.

Nu, labi.

Otrs jautājums. Jūs teicāt, ka... nu, arī savā viedoklī jūs rakstījāt, ka jāvērtē ir viss kopumā.

Mums arī vairākkārt tiesas sēdē... un te abām pusēm ir bijis viedoklis, ka jāvērtē ir viss kopumā, bet tie argumenti tiek izmantoti dažādi pretēji.

Vai jūs varat pateikt ar to, ka nav vērtēts viss kopumā... es tā saprotu no jūsu secinātā, ka to nevar izdarīt, jo nav dati tieši par pašvaldībām, kuras var veidot diezgan būtisku sociālās palīdzības apjomu... Vai no tā var secināt, ka GMI ir pietiekams, vai no tā var izsecināt, ka viņš nav...

M. Āboliņa.

Neko nevar izsecināt...

A. Kučs.

Tieši to es gribēju prasīt... Vai, neesot šādiem datiem un šādiem izvērtējumiem, mēs vispār varam spriest par GMI piemērotību...

M. Āboliņa.

Nevar... Mana atbilde būtu tāda, ka mēs nevaram no tā izsecināt. Un diemžēl nav datu, kas mums dotu šo pārlicēcību, lai mēs to varētu darīt. Tā ir mūsu identificētā problēma.

A. Kučs.

Labi. Paldies.

A. Laviņš.

Lūdzu, tiesnesei Jautrītei Briedei ir jautājums. Lūdzu!

J. Briede.

Jā, man radās jautājums no tā, ko jūs tikko tagad runājāt.

Es sapratu, ka kolēģe arī laikam tagad grib piedalīties... Tātad, no Labklājības ministrijas pārstāves teiktā un rakstītā es saprotu, ka ...Labklājības ministrijas paskaidrojumos rakstītā... es saprotu, ka tas GMI tieši tas maksājums pamatā ir domāts pārtikas iegādei. Un tad ir dažādi citādi vēl pabalsti, atbalsti citu vajadzību apmierināšanai, kas ir dažādi bezmaksas kultūras pasākumi un daudzi citi... vesels saraksts, ko mums valsts vai pašvaldība piedāvā... vai arī sabiedriskās organizācijas piedāvā...

Tad jūs to tā neredzat?

I. Pīpiķe.

Kolēģe jau atbildēja...

J. Briede.

Tas jautājums man radās no to, ka jūs teicāt, ka jūs nesaprotat, kur paliek un kādam mērķim ir domāts tas GMI... nu, tas pabalsts. Savukārt no Labklājības ministrijas es sapratu, ka tas ir domāts pamatā pārtikas iegādei.

I. Pīpiķe.

Tad uzreiz varu pateikt, ka no sistēmas... pārtikai mums arī ir šis Eiropas Savienības instruments – pārtikas pakas – ir tieši trūcīgajām personām, kurām ir trūcīgs un maznodrošināts statuss... Tāpat, ja mēs runājam ūri par pārtikas vajadzībām, tad tās ir arī brīvpusdienas izglītības iestādēs. Līdz ar to mēs... tas atkal parāda to, ka tā sistēma mums ir... šis GMI nav vienīgais instruments, kā mēs pašlaik esam nolēmuši palīdzēt cilvēkiem pārtikas iegādē. Ir vēl šie papildus instrumenti.

M. Āboliņa.

Par sociālo fondu, jo tas arī bija jautājums, kas ir izskanējis tiesas sēdē.

Es neņemos veikt juridisku analīzi par šo jautājumu, bet no Valsts kontroles viedokļa... Visās revīzijās, kuras mēs veicam, mēs sakām, ka, neatkarīgi no finansējuma avota... un vai tas būtu Eiropas finansējums, mums jebkurā gadījumā kā valstij strādājot ar šiem līdzekļiem, ir viņi jāizmanto maksimāli produktīvi.

Un arī šeit mēs veicam revīzijas. Mums atkal ir konkrēta revīzija, kur mēs vērtēsim, vai... neskatoties uz to, ka tādi ļoti plaši nodefinēti Eiropas Savienības sasniedzamie rezultāti ir nešaubāmi sasniegti, mēs veicam padziļinātas revīzijas vērtējot, vai mēs kā valsts, zinot savas vajadzības, esam izdarījuši visu, lai no šiem līdzekļiem, kas mums tādējādi ir pieejami, gūtu maksimālu labumu. Un, protams, tā uz priekšu pasteidzoties... tas tā vienmēr nav. Mēs apsaimniekojam, apgūstam, bet, ja mēs vērtējam to, tie ir valsts līdzekļi jebkurā gadījumā.

J. Briede.

Es tad jūs nesaprotu.

Teiksim... nu... labi, es saņemu to paku. Bet es nedzīvošu tikai no tiem zirņiem un no tām pārslām, kas tajā pakā ir. Gribas tur nopirkt arī ābolu un biezpienu un pārējās lietas, ko es nesaņemu ar to paku. Nu, tad es saņemu to atbalstu un es eju nopirkt tieši to, ko man gribas, ko mans organisms pieprasa.

Tas ir tas, kā es to saprotu. Bet jūs sakiet... ka nē, tas tā neder. Kā vēl citādāk... kā var ielīst katrā cilvēkā un pateikt, ka tam vajag burkānu, tam vajag ābolu, tam vajag kāpostu. Man tā kā tas nav skaidrs... kā jūs tur tā kā varētu ieraudzīt to sistēmu, ko tad tai valstij vai pašvaldībai būtu jā dara? Paldies.

M. Āboliņa.

Sabiedrība solidarizējas attiecībā uz minimumu... es gribētu teikt, lai cilvēks nenomirtu un nepasliktinātos viņa veselība. Bet tā saspēle kā reiz tad, kad mēs vērtējam arī lietderību, ir starp to vajadzību un vēlmi. Un arī vēlme nav slikta un kaut kādā mērā ir vajadzīga. Bet tās vajadzības, augot labklājības līmenim, paliek aizvien plašākas. Un ierobežotu resursu apstākļos, tas ir, vai ģimenē, tāpat pašvaldībā un valstī... mums ir jāsāk ar kritiskajām lietām, kuras ir dzīvības, veselības jautājums un tad, ja labklājība un rocība to atļauj, šis vajadzību spektrs var paplašināties un tur jau... nu, ja tas ir vēl vairāk iespējams, tad arī tur jau var iekļaut šīs vēlmes.

J. Briede.

Nu, labi. Paldies.

A. Laviņš.

Turpinām ar jautājumiem. Vārds tiesnesim Gunāram Kusiņam. Lūdzu!

G. Kusiņš.

Jā. Labdien.

Man viens papildu jautājums radās pēc jūsu atbildes, kur jūs teicāt, ka nav pietiekoši... es tā to sapratu... nevar teikt, ka nav datu vispār, bet nav pietiekošu datu.

Sakiet, lūdzu... nu, mēs no vienas puses redzam, ka nav pietiekoši datu, no otras puses, mēs zinām, ka valstij ir šāds sociāls pienākums attiecībā uz šīm personām.

Vai tas, ka nav šo pietiekošo datu, jau automātiski nenoved pie tā, ka valsts nevar izpildīt šo savu pienākumu? Šobrīd tas tiek dažādi veidots, bet vai pats datu trūkums jau nav tā... ja drīkst tā teikt, tā problēmas sakne, ko pēc tam mēģina dažādi lāpīt?

M. Āboliņa.

Nu, te es neteiktu, vai gluži lāpīt... bet es teiktu, ka mehānisms nedarbojas tā, kā viņam vajadzētu darboties. Mēs nevaram izsekot tam. Mēs nevaram gūt pārlicību par to, ka viņš darbojas pareizi, labi, pienācīgi, samērīgi, saprātīgi un tā tālāk. Un tad mums ir interpretācijas iespējas... tie ir dažādi jautājumi un dažādi rakursi, no kuriem mēs uz šiem jautājumiem varam skatīties.

I. Pīpiķe.

Jā... un Valsts kontrole kāpēc vispār par to runā? Jo mūžīgais arguments politikā ir tas, ka mēs nevaram neko palielināt tāpēc, ka mums nav naudas. Šajā revīzijā mēs tīri mēģinājām tieši fokusēties tieši tāpēc uz šiem brīvprātīgās iniciatīvas pabalstiem un meklēt iespējas, parādīt, kur, iespējams, tā nauda ir, jo Valsts kontrolei ir jāņem vērā arī, ka mums tas uzdevums ir nedaudz grūtāks. Ja mēs sniedzam kādus ieteikumus, ka kaut kas jāpalielina, vienmēr paskatāmies arī uz šīm valsts budžeta iespējām.

Šajā nabadzības revīzijā tieši mēs runājam par šiem brīvprātīgās iniciatīvas pabalstiem kā fiskālo telpu, kur Valsts kontrole saredz, ja tiešām būtu veikts detalizēts izvērtējums, kas tiek maksāts, kā tiek maksāts un kam tiek maksāts un vai tas viss, kas tiek maksāts, kādām vajadzībām... atkal mēs atduramies pret vajadzībām... kādas vajadzības tad aptver visu šo brīvprātīgās iniciatīvas pabalstu, tad šādu atbildi mēs iegūt nevarējām. Mēs esam snieguši arī konkrētu ieteikumu par to, ka valstij ir jānosaka par pienākumu pašvaldībām uzskaitīt ne tikai izmaksāto GMI pabalstu, dzīvokļa pabalstu un vēl šos sociālās palīdzības pabalstus pret izvērtējumu, kas tiek piešķirti, arī veselības aprūpes izdevumi, bet arī visa šī pārējā daļa, kas veido visu šo kā fiskālo telpu par to, ka tajā brīdī, kad mēs runājam par to, ka kādai grupai kaut kas nav pietiekams, lai būtu iespēja pārskatīt, kā tad mēs to varam risināt. Tā ir tā ideja, ko aptver šis Valsts kontroles gan ieteikums, gan revīzijas ziņojums.

G. Kusiņš.

Jā. Paldies.

Un vēl. Vai es pareizi sapratu... Jūs teicāt, ka šis priekšlikums jau ir apspriests Saeimā. Vai tas nav tas priekšlikums...?

I. Pīpiķe.

Nē, viņš nav apspriests Saeimā, ir apstājies Ministru kabinetā. Labklājības ministrija pagājušā gada rudenī izstrādāja grozījumus Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā, viņš tika iesniegts SAPO portālā, vēl vakar pārbaudīju šo informāciju un viņš vēl joprojām ir saskaņošanas procesā, nekāda virzība uz izskatīšanu Ministru kabineta sēdē nav bijusi.

Līdz ar to tad noteikti ir jājautā Labklājības ministrijai, kāpēc... kurā... jā, pieņemsim rudenī... kad mēs pārbaudījām ieteikumu janvārī, bija skaidrs, ka tas, iespējams, bija jaunās valdības veidošana, bet pašlaik mums nav atbildes uz to, kāpēc... vēl joprojām, jo laiks jau ir pagājis un nav nekādas virzības izstrādātajam likumam.

M. Āboliņa.

Es vēl piebildīšu. IT risinājums ir... tas nav jāuzskaita rūtiņu burtnīcā. Mums ir sistēma, kā to var darīt, tas vienkārši faktiski netiek darīts.

G. Kusiņš.

Jā. Paldies.

Un vai es pareizi saprotu, ka tās IT sistēmas ir, bet pašvaldības ir ar mieru šo uzskaitīt, vai kāds cits iebilst, vai... Kas ir tie iemesli, kāpēc tad šādi dati valstī netiek uzkrāti?

I. Pīpiķe.

Pašvaldībām pašlaik ir izvēles tiesības. Un, kā mēs zinām, vienmēr, kad ir izvēles tiesības, ne visi to uzskata par obligātu. Ir pašvaldības, kas pašlaik jau detalizēti visu atbalsta veidu uzskaitē izmanto šo sociālās palīdzības uzskaites sistēmu SOPA, tā saucamo, kas parādās arī dažādos politikas plānošanas dokumentos, bet ir pašvaldības, kas diemžēl to nedara un vēl joprojām ir daļa, kas uzskaita to ar dažādām citām metodēm, tāpēc tas uzskatāmais bērna piedzimšanas pabalsts ir galvenais arguments tam, kāpēc mēs nevaram viņu uzskaitīt... tas ir tāpēc, ka to izmaksā dzimtsarakstu nodaļas. Dzimtsarakstu nodaļām nav SOPA. Bet mēs runājam par vienu pašvaldību, tās iestādēm vai pat struktūrvienībām... Tā vienkārši ir vēlme uzskaitīt un lietot informācijas sistēmu pabalstu administrēšanā.

G. Kusiņš.

Labi. Paldies.

A. Laviņš.

Lūdzu, vārds jautājumiem tiesnesei Irēnai Kucinai. Lūdzu!

I. Kucina.

Jā, paldies.

Es mazlietiņ gribēju paturpināt Briedes kundzes jautājumu, proti, par pamatvajadzībām un konkrēti pārtikas grozu, ko jūs arī pieminējāt.

Un iepriekš Labklājības ministrija mums deva skaidrojumu, proti, kā izskatās šī sociālā palīdzība tur, kur ir iespējams to saredzēt, saskatīt un aprēķināt. Konkrēti, piemēram, uz atsevišķu dzīvojošo personu darbības vecumā. Tātad, GMI mums ir 125 eiro, un šis te pārtikas pakalpojumu grozs jeb paka ir 17,65 eiro vērtībā reizi mēnesī tiek izsniegta. Nu, lūk. Tas ir tas, ko mēs varam pieskaitīt pārtikai. Tad ir mājoklis, kas ir aptuveni 100 eiro un tālāk 2 eiro higiēnai un 15 eiro elektrībai.

Ja mēs paraugāties tikai un vienīgi uz pārtiku kā cilvēka pamatvajadzību, saskaitot 125, tīri skaitliski, bez vērtējuma apakšā, plus 17,65, tad izveidojas 142,65 eiro. Ja mēs raugāties uz Labklājības ministrijas pētījumu, tad pārtikai jeb pārtikas vajadzība, kas ir nepieciešama vienam cilvēkam, ir 151,80 eiro – 2021. gadā pētījums par datiem, kas bija ņemti 2020. gadā...

Man ir jums jautājums. Vai jūs redzat šo... vai varbūt jums ir citi dati, cita informācija... cits vērtējums. Jūs sakāt, labi... ir pārtikas grozs. Ļoti labi, ir. Ir GMI. Ļoti labi. Bet vai tas viss efektīvi apmierina tās pamatvajadzības, kas ir primārās cilvēka pamatvajadzības? Paldies.

M. Āboliņa.

Nu, labi. Tas ir viens cilvēks, viens grozs, viena paka, viens GMI. Ja tā ir ģimene, tad mēs redzējam arī, ka, modelējot to situāciju, tur ir tas pats vecāku pabalsts vai ģimenes valsts pabalsts... Nu, tad ir jautājums – kurām vajadzībām tad tas ir domāts? Nu, jā... Drīzāk tā atbilde, kāpēc... droši vien tas ir tāds subjektīvs viedoklis, kā mums katram pašam liktos un kas ir tā summa, kas cilvēkam ir vajadzīga pārtikai, higiēnai un visam pārējam. Bet problēma droši vien ir tajā, ka valstī nekad šādā griezumā nav šis jautājums skatīts.

Bet tas... vēlreiz uzsveru... mums tad būtu jāskaita viss, kas arī tajās pašvaldībās, jo, piemēram, tas, ko mēs kritizējam pašvaldībās, ir šokolādes konfektes uz Ziemassvētkiem. Nu arī... pārtikas produkts. Bet vai tā ir primārā vajadzība?

I. Kucina.

Paldies.

A. Laviņš.

Pieteikuma iesniedzējiem... vai būs jautājumi? Lūdzu!

R. Ločmele.

Labdien.

Jūs savā uzstāšanās laikā vairākas reizes pretstatījāt GMI pabalstu un mājokļa pabalstu. Kā tad jūs vērtētu to, ka mājokļa pabalstu aprēķina tai formulai tiek izmantots tieši GMI līmenis? Nu, pirmajai mājsaimniecībā dzīvojošajai personai, gan pārējiem. Un mājokļu pabalstu joprojām aprēķina, izmantojot GMI apmēru. Pagājušajā ziemā, ņemot vērā enerģētikas krīzi, tika piemērots koeficients 3, tas jau vien norādīja, ka GMI vien kā pamatbalsts šai formulai neatbilst reālajam mājsaimniecības patēriņam, pašlaik šogad tie koeficienti ir no 1,5 līdz 2, kas arī norāda uz to, ka GMI līmenis nav pietiekams.

Un vēl runājot par formulām. Vai jūs novērtējāt... vai vērtējāt arī to, ka, piemēram, krīzes pabalsta aprēķinam valstī tiek izmantots savukārt nevis tas GMI apmērs, bet minimālā alga.

I. Pīpiķe.

Uzreiz varbūt pateikšu, ka mēs revīziju veicām... revīzija tika pabeigta 2020. gadā, tas ir, pavisam par citu periodu. Par mājokļa pabalstu tajā brīdī mēs vēl tikai sapņojām... par vienotu mājokļa pabalstu. Un tas bija brīdis, kad katrā pašvaldībā bija pilnīga rīcības brīvība un katra pašvaldība to varēja maksāt pilnīgi pēc saviem ieskatiem. Bija pašvaldības, kur mājokļa pabalsts nepienācās trūcīgām personām visām un tikai trūcīgām personām ar bērniem... un līdz ar to šajā brīdī Valsts kontrole pašlaik nav vērtējusi, kāda ir šī ietekme jaunajam mājokļa pabalstam. Ieteikums mums bija par to, ka ir jānosaka šie vienotie principi. Par to mēs esam atzinuši par ieviestu, jo principā šis ieteikums Valsts kontrolei bija jau no 2014. gada, kad mums bija iepriekšējā revīzija par sociālo palīdzību. Līdz ar to... un arī par šo krīzes pabalstu... tajā brīdī, kad bija revīzija, krīzes pabalstam bija pilnīgi cits regulējums. Līdz ar to...

Par pietiekamību. Mēs nevaram sniegt viedokli, jo mēs neesam to vērtējuši.

R. Ločmele.

Paldies.

Tātad, atbilde ir, ka Valsts kontrole nav vērtējusi formulas, pēc kurām aprēķina šos pabalstus.

Tad man ir nākamais jautājums. Jūs runājat par to, ka nepietiek datu. Bet ir viens konkrēts skaits un vēl viens sliekšnis... tas ir pašlaik 303 eiro, kas nosaka trūcīgas personas statusu. Un šo trūcīgo vai maznodrošināto personu skaits katrā pašvaldībā tie dati ir pieejami absolūti visiem.

Un jautājums pašlaik ir sekojošais. Vai Valsts kontroles redzeslokā nonāk arī tas, kā pašvaldības rīkojas savukārt nevis ar sliekšni, bet ar griestiem, jo maznodrošinātās personas statusam ir noteikti griesti, tātad, respektīvi, cipars, virs kura pašvaldības nevar noteikt tās maznodrošinātās mājāsaimniecības ienākumus. Un pašlaik sanāk tā absurdi, ka Rīgā maznodrošinātās personas statusa noteikšanai tiek piemēroti griesti 439 eiro, bet Daugavpilī – 501. Tātad maksimālais. Tur pašlaik arī tiek aprēķināta mediāna.

Es par to, vai Valsts kontrole iepriekš mēģināja saprast to saistību starp noteikto GMI trūcīgā statusa un maznodrošinātā?

I. Pīpiķe.

Es atbildēju uz jautājumu. Atkal Valsts kontroles revīzija ir par periodu, kad vispār nebija noteikti šie maznodrošinātās personas ienākumi. Trūcīgas bija... maznodrošinātas nebija. To mēs arī esam akcentējuši vairākās revīzijās, un tieši Valsts kontroles ieteikums pēc revīzijas par nabadzību bija par to, ka jānosaka vienāds maznodrošinātās personas ienākumu līmenis. Tas pašlaik ir izdarīts, bet Valsts kontrole nevar sniegt viedokli, kā pašvaldības pašlaik to izmanto. Bet es uzreiz vērsu uzmanību uz to, ko Valsts kontrole ir arī sniegusi viedoklī... man liekas, ka Saeimai mēs sniedzām viedokli par izstrādāto likumprojektu par to, ka pašlaik trūcīgas un maznodrošinātas personas šie ienākumu sliekšņi nenodrošina, ka personai būs iespēja saņemt vienlīdzīgu palīdzību pašvaldībās, jo šiem sliekšņiem nav pakārtots konkrēts palīdzības apmērs, tā ir atkal šī pašvaldības rīcības brīvība un katra pašvaldība šīs trūcīgas vai maznodrošinātas ienākumu sliekšnim var noteikt savu atbalstu šo sistēmu vai pabalstus. Vienoti ir tikai definētie trūcīgām un maznodrošinātajām personām paredzētie valsts atbalsti, tie ir dažādi atvieglojumi, tajā skaitā nodokļu atvieglojumi. Tas ir tas, ko garantē šie sliekšņi, bet pārējais atkal ir pašvaldību rīcības brīvība. Un šīs situācijas starp pašvaldībām būs atšķirīgas. Būs pašvaldības... tieši tā, pieņemsim... kā Rīgā, kur šīm maznodrošinātām personām ir apakšā šis grozs un šī atbalsta sistēma, būs pašvaldības, kur tas būs ļoti minimāls vai varbūt, iespējams, ka aprobežosies tikai ar šiem valsts atbalstiem.

To Valsts kontrole nav vērtējusi. Mums nav bijusi revīzija par sociālo palīdzību pēc 2020. gada...

A. Laviņš.

Jā... Paldies. Saņēmām atbildi. Paldies.

Lūdzu, vai vēl ir jautājumi?

R. Ločmele.

Jūs runājat arī par to, ka GMI pabalsta saņēmējiem ir jāsadarbojas ar sociālo dienestu. Jūs droši vien domājat pat tiem cilvēkiem, kuri kādu laiku nestrādā un tāpēc nav integrējušies darbinieku vidū. Bet pēc mūsu visiem datiem... lielākais GMI saņēmēju skaits ir tomēr cilvēki, kas saņem pensijas. Mazas, nelielas, vecuma pensijas un invaliditātes pensijas.

Vai Valsts kontrolei ir dati par šo GMI saņēmēju... šo klientu skaitu un sastāvu?

I. Pīpiķe.

Valsts kontrole datus iegūst konkrētu revīziju vajadzībām, tam ir mūsu likumā noteikts mandāts. Pēdējo reizi datus mēs esam ieguvuši par 2018. gadu šīs 2020. gadā pabeigtās revīzijas vajadzībām.

Uzreiz vēršu uzmanību, ka Labklājības ministrijai ir šis pēdējais ikgadējais nabadzības pētījums, kur fokuss tieši bija uz šo GMI pabalsta saņēmēju portreta analīzi, kas tiek izmantota šai politikas veidošanā. Un man lasot... patiesībā tas galvenais, cik es atceros, šis galvenais portrets veido tad, ja šim pensijas saņēmējam ir apgādībā citi ģimenes locekļi, kuriem nav ienākumu. Tā bija šī kritiskā grupa, ja šis viens pensijas saņēmējs ir atbildīgs arī par saviem nestrādājošajiem ģimenes locekļiem. Tā bija vairāk šī grupa... Bet jebkurā gadījumā tas ir jautājums Labklājības ministrijai uz šo ikgadējo nabadzības tēmu...

A. Laviņš.

Paldies. Vai būs citi jautājumi?

I. Nikuļceva.

Nē, paldies. Mums nebūs vairāk citu jautājumu.

A. Laviņš

Vai Saeimas pārstāvim būs jautājumi?

S. Bērtaitis.

Jā, godājamā tiesa, man būs divi jautājumi.

A. Laviņš.

Lūdzu!

S. Bērtaitis.

Pirmais jautājums Valsts kontroles pārstāvēm. Gan šodien tiesas sēdē, gan arī rakstveida paskaidrojumā Satversmes tiesai, jūs norādījāt, ka uzskatāt, ka atbalsts iedzīvotājiem ar viszemākajiem ienākumiem ir jāvērtē ne tikai viena pabalsta, GMI pabalsta ietvaros, bet aptverot visus atbalsta veidus, kas konkrētajai mērķa grupai ir paredzēti.

Tad gan tiesas sēdē, gan arī paskaidrojumos izskanēja, ka viens no atbalsta veidiem ir pārtikas preču un citu preču izsniegšana natūrā un tajā skaitā gatavās maltītes, kas tiek izsniegtas. Vai arī šis ir daļa no šīs komponentes, kas ir jāvērtē?

I. Pīpiķe.

Jā. Bez šaubām.

S. Bērtaitis.

Labi. Paldies.

Tad nākamais jautājums un pēdējais.

Vērtējot, vai šī palīdzības sistēma ir atbilstoša, jūs sakāt, ka jāvērtē ir visi atbalsta veidi. Satversmes tiesa arī iepriekšējā praksē ir runājusi par to, ka likumdevējam ir pienākums periodiski pārskatīt, vai šis palīdzības apjoms ir atbilstošs.

Jautājums. Vai Kontroles ieskatā veicot šo periodisko pārskatīšanu atkal ir jāvērtē visi kopumā, vai vajadzētu individuāli koncentrēties uz kaut kādiem atsevišķiem elementiem?

M. Āboliņa.

Pirmkārt, man liekas, ka minēju Latvijas Bankas to pieeju, ka viņi modelē, kā kaut kāda pabalsta izmaiņas atstāj reālu ietekmi kaut vai uz to pašu nabadzības mazināšanu, proti, uz nabadzības riskam pakļauto cilvēku skaita samazināšanos. Tā kā tā sistēma nav pa atsevišķām komponentēm un tā izvērtējuma nav, šobrīd mēs nevaram pateikt, ka vajag tikai atsevišķus vai visus kopumā. Es domāju, ka tas pirmais solis būtu viss kopumā. Un tad, kad būtu veikts šis sākotnējais visaptverošais izvērtējums, tad mēs varētu izdarīt secinājumus par to, kuras ir kritiskās komponentes, kas atstāj vislielāko ietekmi uz nabadzības samazināšanos sabiedrībā. Un tad tās pārvērtēt regulārāk nekā citas vai kā citādi meklēt risinājumu.

I. Pīpiķe.

Es vēl papildināšu.

Nabadzības revīzijai mums bija divi konkrēti ieteikumi un divi soļi, kā mūsaprāt šī sistēma jāveido. Pirmais solis bija, ka vispār ir jāapzina, kas valstī un pašvaldībās tiek nodrošināts iedzīvotājiem, un, otrkārt, ir jānosaka šis minimālais atbalsta grozs. Un

tā ir tā robeža, kur mums ir jādefinē tās vajadzības, ar kādu atbalsta veidu kuru vajadzību mēs iedzīvotājiem apmierinām. Tas ir tas mājasdarbs, ka pašlaik valstī nav šī sistēma izveidota tā, lai mēs varētu teikt. Un tad, kad mums ir sistēma pārskatāma un šīs minimālās vajadzības noteiktas, tad mēs arī varam runāt par to, kas tad ir jāpārskata un kas nav jāpārskata. Jo pašlaik, jā, arī jaunajās sociālās aizsardzības pamatnostādnēs pie valsts atbalstiem ir ierakstīts, ka tie tiks aktualizēti, lai viņi būtu atbilstoši un tajā pašā laikā pie darbībām, tas ir regulāri veikt. Tas nozīmē, ka mēs pašlaik visbiežāk to darām tikai... aktualizējot šo budžetu, mēs paskatāmies tikai uz tiem cipariem, uz klientu skaitu attiecībā no šī budžeta iepriekšējā izpildes rezultāta. Tas ir tas, kas laikam nav pareizi, jā. Kamēr mēs vispār nezinām savu sistēmu, līdz ar to... nu, tas jau ir nākamais solis, ja mums būtu sistēma, tad mēs varētu runāt, kas ir tie obligāti katru gadu un tad par regulējumu.

S. Bērtaitis.

Paldies. Vairāk nebūs jautājumu.

A. Laviņš.

Paldies.

Vēl ir jautājums tiesnesei Jautrītei Briedei. Lūdzu!

J. Briede.

Jā. Paldies.

Par to vajadzību noteikšanu. Nu, mums arī pagājušajā tiesas sēdē bija runa... Vai ir iespējams vispār noteikt vajadzības vienai personai, jo tās ir tik... nu, vismaz tas kā es saprotu un kā arī mums tika skaidrots... tās var būt tik ļoti, ļoti dažādas un atšķirīgas katram cilvēkam... nu, teiksim, man ir svarīgi aiziet dabā atpūsties, citam ir ļoti, ļoti svarīgi aiziet uz izstādi, vēl citam... nu, bet tātad tā ir mana tā iekšējā vajadzība, tā nav tikai kā vēlme... bet tad ir jautājums, kāda tad ir atšķirība starp vēlmi un vajadzību...

Ko jūs saprotat ar tām vajadzībām, kuras tad valstij būtu jānosaka tādas, kas derētu visiem? Paldies.

M. Āboliņa.

Es domāju, ka mēs nerunājam pretrunā tai definīcijai, kas šobrīd jau eksistē, kas ir pamatvajadzības... dzīvība, veselība, mājoklis, izglītība... jo tas ir vienīgais ceļš, kā cilvēks var tikt ārā no šī apburtā nabadzības loka. Un tad attiecīgi jau tās sociālās tiesības... nenoliedzot, ka tādas ir un ka tādas ir vajadzīgas, bet nu pieaudzējot šo apjomu, izejot no tās situācijas, no valsts labklājības un tās solidarizēšanās iespējām.

J. Briede.

Un šādas vajadzības nav valstī tiešām noteiktas?

M. Āboliņa.

Kuras vajadzības?

J. Briede.

Nu, jūs sakāt, ka nav noteiktas vajadzības... Tas, ko jūs tagad tikko uzskaitījāt... Vai valsts nav noteikusi šīs te vajadzības... pārtikai, mājoklim, izglītības, veselībai...

I. Pīpiķe.

Viņas ir, bet ar dažādiem instrumentiem. Mēs nevaram vienoti pateikt, kādā apmērā un ar kuru instrumentu mēs to sedzam.

Tas GMI jau arī nenosaka šo pašvaldību daļu, jo jebkurā gadījumā tā galvenā problēma jebkuram atbalsta veidam, kas regulāri izskan, ka kāds atbalsta veids nav pietiekams. Bet šajā brīdī, kad mēs runājam, ka kaut kas nav pietiekams, mums ir jāskatās, vai šī vajadzība netiek segta arī ar citu atbalsta veidu... Uzskatāms piemērs ir bērna piedzimšanas pabalsts. Ir šis valsts VSAA izmaksājamais valsts sociālais pabalsts, tajā pašā laikā katra pašvaldība ir noteikusi savu bērnu piedzimšanas pabalstu. Un tajā brīdī, kad mēs veidojam politiku... atkal dienas kārtību par to, ka ir jāpārskata šie bērnu piedzimšanas, jāveicina demogrāfija, jāpārskata šie instrumenti, mēs runājam tikai par šo bērna piedzimšanas pabalstu. Bet mēs aizmirstam tajā brīdī, ka mums arī pašvaldībās ir. Un, ja mēs skatāmies, vai mūsu VSAA noteiktais bērna piedzimšanas pabalsts ir pietiekams, mēs nevaram izlikties, ka mēs neredzam, ka arī pašvaldībās ir šāds pabalsts. Līdz ar to, nu... tas ir jāvērtē kopumā. Mēs runājam par to sistēmu. Nu, šī ir tā viena vajadzība, kas ar dažādiem instrumentiem. Mūžīgais jautājums jebkurai vajadzībai ir par pietiekamību, kāds ir tas apmērs.

M. Āboliņa.

Es paņēmu vēl citu piemēru, kas ir arī iztirzāts tiesas sēdē – par grāmatu. Vai minimums ir nopirkt grāmatu. Viens instruments ir nopirkt grāmatu, ja tam ir iedota nauda, bet mums ir iespēja iet uz bibliotēku un lasīt grāmatu, un apmierināt šo vajadzību. Nu, tā būtu tā atšķirība starp dažādiem instrumentiem.

J. Briede.

Paldies.

A. Laviņš.

Lūdzu, vēl ir jautājums tiesnesim Artūram Kučam. Lūdzu!

A. Kučs.

Jā, man tāds jautājums būtu, ņemot vērā jūsu iepriekšējo pieredzi... cik ilgs laiks, teiksim, ir jūsu darbā nepieciešams, lai iegūtu šo kopbildi. Cik ilgs laiks, teiksim, jums pagāja šai revīzijai? Gads? Vairāk vai mazāk? Lai saprastu...

M. Āboliņa.

Revīzijas plānošana, lai nonāktu... identificētu riskus un nonāktu līdz lietderības revīzijas tēmai, birst ilgstoši. Un es gribētu teikt, lai kvalitatīvi izstrādātu revīzijas tēmu un tikai ķertos klāt pie pētīšanas, tas arī ir apmēram gads, bet tās iestrādes veidojas... jo mēs to darām regulāri, mēs veicam nozaru vērtējumus katru gadu, pārskatām, kas ir mainījies, analizējam, kas notiek publiskajā telpā, kādus iesniegumus mēs saņemam individuālus... tas arī ir ļoti labs avots, kas dod iespēju vispārināt un saskatīt sistēmiskas problēmas. Bet tāda lietderības revīzija... nu, vidēji ir jāreķinās ar gadu. Un datu iegūšana... jā, arī dažādus datus... Ja tie ir dati, kas jau sākotnēji nav radīti analizēšanai tieši tādā griezumā, kā mēs esam iecerējuši revīzijā, tad jā, pusgads un deviņi mēneši ir reāls termiņš, lai revidējamās iestādes atlasītu šos datus tādus, kā mēs viņus gribam saņemt un tad mēs sākam viņus apstrādāt, lai mēs viņus varētu tehniski analizēt, kas arī citreiz ir manuāls darbs ar milzīgiem miljoniem ierakstu. Un tikai tad jau ar programmatūru mēs apstrādājam un veicam šo saucamo datu analīzi beigās.

Tā kā... jā... datu analīze kā tāda ir laikietilpīgs process arī pie mums un revīzija notiek... tas ir, jebkurā gadījumā man jau gribētos domāt, ka tas ir tāds zinātnisks pētījums.

A. Kučs.

Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Tātad tas, ko varēja dzirdēt no jums. No vienas puses jūs sakāt, ka uz GMI ir jāskatās tā, ka ir jāpārbauda, kādi vēl citi sociālās palīdzības instrumenti ir paredzēti un tad no tā kopumā mēs varētu izdarīt secinājumu, vai tas, ko valsts un pašvaldības piedāvā, var nosegt cilvēka pamatvajadzības.

No otras puses, jūs izsakāt kritiku par visu šo sistēmu un kritizējat divus aspektus. Viens aspekts, ka nav skaidras sistēmas par to, no kādiem resursiem, no kādiem instrumentiem tiek segts konkrētās pamatvajadzības. Un otrs, ko es dzirdu, jūs pieminējat šo pašvaldību sociālās palīdzības atbalstu un budžeta sadalījumu, ka 49 procenti, jūs redzat, ka tiek novirzīti sociālajai palīdzībai un 51 procents no šī budžeta līdzekļiem tiek novirzīts... pierakstīju... jūs mani varat precizēt... "brīvprātīgajām

iniciatīvām”. Un tur varētu būt dažādas lietas, kuras varētu arī nebūt saistītas ar pamatvajadzību nodrošināšanu.

Vai tagad palūkojoties uz šo, it kā no vienas puses, teikto, ka GMI ir jālūkojas kopsakarā ar visiem pārējiem sociālās palīdzības instrumentiem, un no otras puses, šī kritika... es nevarēju saprast, kuri no šiem argumentiem ir būtiskāki no Valsts kontroles viedokļa, lai izvērtētu, vai esošā sistēma ir atbilstoša. Šie apsvērumi pa kritiku... tie kaut kādā mērā, jūsuprāt, būtu sasaistāmi ar pieejamā sociālā atbalsta apmēra nepieciešamību pamatvajadzību segšanai un tādā ziņā mēs varētu izdarīt secinājumu, ka nu, labi, nu sistēma nav ideāla, jūs redzat, ka varētu būt kaut kādi kritika tai sistēmai, bet vai tas, kas funkcionē šobrīd, varētu bez šīs kritikas nonākt pie secinājuma, ka, jā, nav precīzi uz papīra uzlikts, ka 5 procenti grāmatām un 75 procenti ēdienam... nu, es šobrīd trivializēju... bet vai tas pats par sevi varētu būt par pamatu, lai teiktu, nē, esošā sistēma ir neatbilstoša, jo nenodrošina pamatvajadzību apmierināšanu.

M. Āboliņa.

Mēs neņemamies apgalvot, ka esošā sistēma, pārvēršot to saņemto ienākumu summā konkrētā apmērā, nenodrošina pamatvajadzības vai citas vajadzības. Nu, mums nav pierādījumu, lai mēs šādu vērtējumu varētu izteikt. Bet no Valsts kontroles puses mēs piekrītam, ka pats process, kādā gadiem ir veidota mūsu sociālās aizsardzības sistēma, mums šādu iespēju nedod un tas katru reizi rada jautājumus. Un tad ir atkarīgs no tā, kurā pusē argumentācija ir spēcīgāka. Bet arī droši vien tajā datu... nu, tādā zināmā vakuumā, kādā mēs dzīvojam, ir jāuzmanās no tā, ka tad, kad mēs pieņemam datus balstītus lēmumus un izvēles un kad mēs izdarām izvēli un piemeklējam vajadzīgos datus... Un arī tā ir... ka var būt šķietami argumentēta šī izvēle, bet īstenībā, ja ir pretinieks, kurš pārzina sistēmu un var atrast pretargumentus, tad tas svaru kauss var nosvērties pilnīgi otrādi.

A. Laviņš.

Paldies par sniegto atbildi.

Jautājumu citu nav. Valsts kontroles pārstāvēm teikšu paldies par dalību tiesas sēdē un sniegtajām atbildēm uz uzdotajiem jautājumiem. Novēlēšu arī jums jauku dienu.

Labi.

Turpinām uz klausīt pieaicinātās personas, un Tiesībsarga birojs tiks uz klausīts. Šajā tiesas sēdē Tiesībsarga biroju pārstāv Sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību nodaļas juridiskā padomniece Gita Gailīte.

Vai... Gailītes kundze ir ieradusies. Personu apliecinājoši dokumenti vai ir pārbaudīti?

L. Stutāne.

Dokumenti ir pārbaudīti.

A. Laviņš.

Paldies.

Gailītes kundze, lūdzu, aicinu jūs sniegt viedokli Satversmes tiesā.

G. Gailīte.

Labdien, godātā tiesa!

Ir atzīts, ka ikviens, lai varētu dzīvot tādu dzīvi, kas atbilst cilvēka cieņai, ikvienam ir jābūt pieejamam sociālās palīdzības minimumam un šim te minimumam ir jānodrošina gan pārtika, gan apģērbs, gan mājoklis, gan medicīniskās palīdzības, gan obligātās izglītības ieguves šie te elementi.

Tāpat no iepriekšējiem Satversmes tiesas spriedumiem izriet arī, ka sociālajai palīdzībai ir jānodrošina cilvēkam atbilstoša... jānodrošina sabiedrības locekļa statuss sabiedrībā.

Izvērtējot apstrīdētās normas, tiesībsargs rakstveida viedoklī ir norādījis, ka apstrīdētajās normās noteiktais minimums – minimālais ienākumu sliekšnis un garantētais minimums – kopsakarā ar šo te minimālo ienākumu sliekšņu pārskatīšanu ne retāk kā reizi trīs gados, neatbilst sociālekonomiskajai situācijai un nenodrošināja šo te personu nepieciešamību pēc sociālās palīdzības. Līdz ar to tiesībsargs uzskatīja, ka likumdevējs nebija izpildījis valsts pozitīvo pienākumu segt iedzīvotājiem vajadzības vismaz minimālā apmērā.

Ar šā gada 8. marta grozījumiem Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā un likumā “Par sociālo drošību” likumos ir iekļauta minimālo ienākumu sliekšņu aprēķina metode, kas paredz ikgadēju pārskatīšanu. Līdz ar to varētu pieņemt, ka valsts savu pienākumu ir izpildījusi, taču, atbilstoši šai te metodei, aprēķinātais garantētais minimālais ienākumu līmenis, kas no šā gada 1. jūlija, kā zinām, ir 125 eiro pirmajai personai vai vienīgajai personai māsaimniecībā, vai 87,50 pārējām, nav pietiekams, lai nodrošinātu cilvēka cieņīgu dzīvi. Un tiesībsarga ieskatā tas neatbilst sociālekonomiskajai realitātei.

Šeit es, līdzīgi kā pieteicēja pārstāvis, gribētu detalizētāk pieskarties šiem te trim aspektiem, kas ir metode, ar kādu likumdevējs ir izvēlējies noteikt minimālo ienākumu sliekšni, tā pārskatīšanas savlaicīgums, kā arī minimālo ienākumu pietiekamība jeb adekvātums.

Attiecībā par metodi runājot. No Satversmes tiesas judikatūras un ne tikai izriet, ka valstij ir pienākums noteikt metodi un kritērijus minimālo ienākumu sliekšņa noteikšanai. Savukārt to, kādu metodi izvēlēties, tā jau ir likumdevēja izšķiršanās.

Minimālo ienākumu sliekšņu noteikšanai likumdevējs ir izvēlējis izmantot šo relatīvo metodi, kas attiecīgi paredz minimālo ienākumu sliekšņu apmēra aprēķināt kā procentuālu vērtību no ienākumu mediānas. Nu, likumdevējs ir izvēlējis noteikt šo te sliekšni 20 procentu apmērā, pārskatot reizi gadā 1. janvārī. Protams, izņēmums ir šis gads, kad tā pārskatīšana notika 1. jūlijā.

Paredzot ikgadējo minimālo ienākumu sliekšņu pārskatīšanu, ir noteikts labvēlīgāks regulējums, nekā tas bija iepriekš. Tomēr, mūsaprāt atklāts ir jautājums par to, vai minimālo ienākumu sliekšņu pārskatīšanā, kur tiek ņemti dati ar trīs gadu nobīdi, ir pareizi. Mūsu ieskatā kā sociāli atbildīgāks risinājums varētu būt šī te pārskatīšana reizi gadā 1. jūlijā, ņemot vērā jau aktuālākos datus, nu, tāpat datus, kas ir publicēti 1. februārī, mēs ņemam vērā, pārskatot minimālos ienākumus 1. jūlijā. Jā, šis te risinājums bija ietverts jau Labklājības ministrijas informatīvajā ziņojumā par priekšlikumiem valsts budžetam 2021. gadam un budžeta ietvaram 2021.–2023. gadam, taču, kā redzam, Finanšu ministrija arī norādīja, ka šis te risinājums netika atbalstīts.

Par to, ka valsts ir izšķīrusies izmantot relatīvo metodi, šis te bija zināms jau 2014. gadā. Par to liecina koncepcija par minimālo ienākumu līmeņa noteikšanu, kā arī turpmākie plānošanas dokumenti, kas ir bijuši vairāki, bet kopš koncepcijas un tās spēkā stāšanās šis te procentu sliekšnis no 40, kas bija noteikts un iekļauts koncepcijā, ir samazinājies jau līdz 20.

Kopumā pret relatīvās metodes izmantošanu, šo te mediānas izmantošanu, kā tādu un kādu noteiktu procentuālu atkarību no mediānas, mums īsti iebildumu nav. Tā ir metode, bet attiecīgi ir jāskatās, lai šī te kaut vai procentuālā atkarība no mediānas būtu adekvāta.

Un šeit es nonāku pie tā, ka vērtējot, vai 20 procenti no mediānas uz šo brīdi ir pietiekami, pārvēršot to naudas izteiksmē, tie ir 125 eiro, kā jau minēju un 87,50 eiro, mūsu ieskatā – nē, nav pietiekami.

Attiecībā uz šīm te pamatvajadzībām, kas arī te vairākkārt ir izskanējuši jautājumi, kas tad tās ir un kādas pamatvajadzības tad vajadzētu garantētā minimālā ienākuma līmenim nodrošināt, šeit jau jāatzīmē, ka Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā jau likumdevējs ir definējis piecas pamatvajadzības: tāpat, ēdiens, apģērbs, mājoklis, veselības aprūpe, obligātā izglītība. 2020. gada likumprojekta “Grozījumi likumā “Par sociālo drošību”” anotācijā ir iekļauts, ka GMI līmenim būtu jānodrošina pats nepieciešamākais ikdienas izdevumu segšanai, tas ir, ēdiens, apģērbs, personīgās higiēnas lietas, nelieli māsaimniecības ikdienas izdevumi.

Nu, jā... Un, kā zinām arī no iepriekšējiem Satversmes tiesas spriedumiem, tad šī te iespēja piedalīties sociālajā, politikajā un kultūras dzīvē arī ir pamatvajadzības.

Attiecībā uz mājokli. Jā, mājoklis ir viena no būtiskākajām pamatvajadzībām. Bet kopš pēdējiem... nevar teikt, ka pēdējiem... kopš grozījumiem Sociālo

pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā, kas stājās spēkā 2021. gada 1. jūlijā, ar kuru tika ieviests šis te jaunais mājokļa pabalsta koncepts, mums īsti nav bijušas sūdzības par to, ka mājokļa pabalsts nesegtu tās vajadzības, kas iedzīvotājiem ir nepieciešamas. Nu, vārdu sakot, ir bijuši atsevišķas sūdzības par to, ka cilvēks nepiekrīt, vai vieni vai otri ienākumi tiek skaitīti un ietverti šajā te ienākumu deklarācijā, bet tieši par to, ka nepietiek līdzekļu, lai ar mājokļa pabalstu nosegtu šo te izdevumus mājoklim, šādu sūdzību mums nav.

Toties ir vairākkārt cilvēki vērsušies ar tādām sūdzībām, ka nav pietiekamu līdzekļu veselības aprūpei. Jā, jāpiekrīt ir tam, ka valsts ir trūcīgām personām devusi atsevišķus atvieglojumus veselības aprūpes pakalpojumu saņemšanai, nu, tātad, trūcīgas personas ir atbrīvotas no pacientu iemaksu veikšanas, no līdzmaksājuma par zāļu iegādi vai medicīnisko preču iegādi. Tāpat arī atsevišķās pašvaldībās ir pabalsts šo te izdevumu ar veselības aprūpi pakalpojumu saņemšanu segšanai. Taču šis te pašvaldības atbalsts ir pašvaldības brīvās iniciatīvas atbalsts. Kā arī Valsts kontrole norādīja, šeit ir pašvaldībai ļoti liela rīcības brīvība nosakot, gan kuras kategorijas pabalstu saņem, gan pabalsta apmēru. Nu, šobrīd neesmu pārbaudījusi, vai tiešām visās pašvaldībās ir šis pabalsts, bet dažkārt pašvaldības izvēlās segt, piemēram, arī tādus izdevumus, kas ir saistīti ar kompensējamo medikamentu iegādi, kas trūcīgām personām jau ir kompensēts no valsts maka, teiksim tā. Līdz ar to pašvaldība daļēji dublē valsts atbalstu. Bet ir arī ļoti, ļoti liela daļa izdevumu, kas ir saistīti ar veselības aprūpi un kas netiek segti ne no valsts budžeta, ne no pašvaldības. Kaut vai tie paši medikamenti, kas nav recepšu medikamenti, recepšu zāles. Kaut vai tas klepus sīrups vai pretsāpju medikamenti. Nu, tie vienkāršākie.

Tāpat arī ļoti liela problēma ir zobārstniecība. Es domāju, ka nevienam nav noslēpums, ka zobārstniecība kā tāda mums ir ļoti dārga un vienīgā... nu, nevar teikt, ka vienīgā... ir trīs kategorijas, kas ir atbrīvotas no šī te... nu, ir atvieglojumi zobārstniecībai... Tie ir bērni līdz 18 gadu vecumam, kā zināms, un ir atsevišķas manipulācijas... Černobiļas avārijas seku likvidētājiem un personām ar garīga rakstura traucējumiem. Bet viņiem ir tikai, ja nemaldos, zobu izraušana... nu, kaut kas tāds. Nu, vārdu sakot, nav tie pamata pakalpojumi.

Tas ir par veselības aprūpi.

Attiecībā uz obligāto izglītību. Tas arī ir kā viena no pamatvajadzībām. Izglītības likums nosaka, ka vecākiem ir jāspēj nodrošināt sava bērna palaišana skolā. Un attiecīgi trūcīgajiem un maznodrošinātajām ģimenēm, kurās ir bērni, ir pieejamas arī Eiropas Sociālā fonda programmas ietvaros atbalsta pakas. Šīs te pakas ir, teiksim tā... šo te paku saturs ir pietiekams, tur ir mugursoma, zīmuļi, pildspalvas, burtnīcas un vēl šādas tādas lietas. Nu, attiecīgi ar to varētu pietikt.

Tad tāpat ir atsevišķās pašvaldībās ir pašvaldības pabalsti cilvēkiem un ģimenēm ar bērniem, lai bērns varētu uzsākt gaitas skolā, taču šis pabalsts ir vairāk kā

nevis... nu, nav visās pašvaldībās, tas drīzāk ir izņēmums. Var arī minēt, ka Jūrmalā šis pabalsts ir 100 eiro un tas tiek piešķirts, nevērtējot ģimenes materiālo situāciju, Rīgā jau šis pabalsts ir trūcīgām un maznodrošinātām personām, un tas ir 50 eiro, Tukumā tie ir vien 30 eiro. Tas ir vienreiz gadā un parasti mācību gada sākumā.

Bez tam... jā, arī ar šīm te pakām var nokompensēt bērnam šos te mācību līdzekļus. Tad bērnam, apmeklējot skolu, ir nepieciešamas arī tādas lietas kā sporta tērps, ikdienas apģērbs un tamlīdzīgi. Un šeit jau jāatzīmē, ka, ja vecāks pats saviem līdzekļiem nespēj šo te nodrošināt, tad ir nepieciešams valsts vai pašvaldības atbalsts šajā te situācijā.

A. Laviņš.

Vēl divas minūtes jums tiek piešķirtas un, lūdzu, būtiskākos apsvērumus norādiet. Jā.

G. Gailīte.

Jā.

Attiecībā uz ēdienu. Tad arī daudz izskanēja, ka, kopš šī te relatīvā budžeta izstrādes, GMI pabalsts, piemēram, ir nepieciešams ēdiena nodrošināšanai.

Gan Saeimas pārstāvis, gan Labklājības ministrijas pārstāves norādīja uz šiem te papildus atbalsta veidiem, pakas un zupas virtuves. Intereses pēc paskatījos attiecībā uz zupas virtuvēm. Nu diemžēl no 43 pašvaldībām šīs te zupas virtuves nav pieejamas 24 pašvaldībās.

Tātad, ja mēs tajās pašvaldībās, kurās viņas ir pieejamas, viņas varam pieskaitīt klāt, bet nu lielākajā daļā pašvaldību tomēr tās nav pieejamas.

Un vēl viena lieta, kas arī ir būtiska. Tās ir higiēnas preces. Ir pakas ar higiēnas precēm. Bet tur nav, teiksim, tādas preces, kas ir nepieciešamas īpaši sievietēm, kas attiecīgi varētu norādīt uz atsevišķiem dzimumlīdztiesības ierobežojumiem.

Nu, jā... un par vajadzībām es vairāk nepakavēšos...

Attiecībā uz garantētā minimālā sliekšņa šo te noteikšanu. Viņam ir jābūt tādām, lai ikviens spētu nodrošināt sev tādu dzīvi, kas atbilst cilvēka cieņai, mazinātu sociālo nevienlīdzību un atspoguļotu sociālo realitāti. Šeit salīdzinot ir jāņem vērā tas, ka, piemēram, Eiropas Sociālo tiesību komiteja, komentējot Eiropas Sociālās hartas 13. pantu, ir skaidrojusi, ka sociālajai palīdzībai ir jābūt atbilstošai. Un sociālā palīdzība ir atbilstoša, ja vien vienai dzīvojošai personai ikmēneša palīdzības pabalsts – gan pamata, gan papildus pabalsta apmērs – nav acīmredzami zem nabadzības riska sliekšņa. Un šeit pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem nabadzības riska sliekšnis 2021. gadā vienai personai bija 512 eiro. Ņemot vērā Labklājības ministrijas norādīto, tātad viena persona šo te palīdzību saņem 262 eiro apmērā. Tātad, šeit jau ir apmēram uz pusi mazāks šis te palīdzības apjoms nekā nabadzības riska sliekšnis.

Vērtējot kopumā šos te grozījumus, kas ir bijuši, tie ir vērtējami kā pozitīvi un arī var piekrist Labklājības ministrijas norādītajam, ka ir nepieciešams šis te izvērtējums, lai redzētu, vai sistēma darbojas. Tomēr jāteic, ka cilvēkam šis te pamatvajadzības ir nepieciešamas nodrošināt šodien un tagad, nevis pēc 2025. gada.

Nu, jā...

Un nobeigumā tā tad varētu teikt, ka ir iespējami vairāki varianti: vai nu šī te ienākumu pārskatīšana no 1. jūlija, vai lielāku procentu vienkārši noteikšana. Tāpat arī iespējams ir izvērtēt apsvērumus indeksēšanai.

A. Laviņš.

Labi. Paldies.

Jūs minējāt, ka, piemērojot arī tās normas, ar kurām ir grozīts tas regulējums, kas ir apstrīdēts Satversmes tiesā, tas noved pie summas 125 eiro un jūs teicāt, ka šī summa nav pietiekama, lai segtu definētās piecas cilvēku pamatvajadzības. Kāda tad ir summa tiesībsarga ieskatā, lai nodrošinātu šīs te visas piecas vajadzības?

G. Gailīte.

Visas piecas vajadzības mēs neesam rēķinājuši, bet attiecīgi ēdienam vien... ja references budžetā bija šai te pārtikai 151 eiro, nu, tā atkarībā no cilvēka vecuma tur bija dažādas šīs te grupas, bet nu vienai grupai 151 eiro, tad, ņemot vērā šo te jau cenu pieaugumu, tas varētu būt jau šobrīd pie 200 eiro.

A. Laviņš.

Jūs minējāt te atsaucēs uz Labklājības ministrijas pārstāvja sniegto informāciju, kur viņi norādīja, ka, saskaitot gan GMI pabalstu, gan arī pārējos sociālā atbalsta instrumentus, tā summa veidojas apmēram 260 eiro apmērā. Arī šis nav pietiekams, jūsuprāt?

G. Gailīte.

Tas, ko es atsaucos uz Labklājības ministriju, tur jau Labklājības ministrija norādīja, ka šajā te 262 eiro ietilpst vienai personai gan GMI, gan pārtikas pakas daļa, gan mājokļa pabalsta daļa, gan arī higiēnas preces un plus vēl arī elektrība.

A. Laviņš.

Jautājums: vai tas ir pietiekams tiesībsarga ieskatā? Jūs, sniedzot savu viedokli, norādījāt, ka esošā sistēma ir tāda, kas nenodrošina šīs pamatvajadzības. Es šobrīd vēlos noskaidrot tiesībsarga viedokli, kas tad ir tas sliekšnis, tā summa, ko tiesībsargs saka, ka, lūk, te ir tas, kas pietiktu, lai segtu šīs pamatvajadzības.

G. Gailīte.

Konkrētu summu diemžēl pateikt mēs nevaram., bet to, ka šī te summa nav pietiekama, par to jau norāda...

A. Laviņš.

Kura summa? GMI 125 vai GMI+ ar pārējiem sociālās palīdzības instrumentiem?

G. Gailīte.

GMI, teiksim, tādā veidā, lai segtu tās pamatvajadzības bez mājokļa un bez lieliem, teiksim... bez tām daļām, ko sedz valsts veselības aprūpei un izglītībai.

A. Laviņš.

Tā tad tiesībsargs piedāvā Satversmes tiesai vērtēt, vai GMI, kas šobrīd, piemērojot norādīto metodi, veido 125 eiro, sedz visas pamatvajadzības piecas, kas definētas likumā? Tāda ir tiesībsarga pieeja? Un pārējos sociālās palīdzības instrumentus neskatīt?

G. Gailīte.

Nē. Katrā ziņā visi pārējie sociālās palīdzības instrumenti arī ir ļoti būtiski. Kā jau es minēju, ka arī šīs te mājokļa pabalsts. Ir būtiska arī tā daļa, ko valsts nodrošina cilvēkiem veselības aprūpei, trūcīgai personai, piemēram, atlaižot pacientu iemaksu. Tā daļa ir būtiska, bet ar to daļu, kas ir GMI 125, cilvēks nevar veselīgi paēst. Ņemot vērā vēl arī pārtikas pakas un ja arī ir pašvaldībā pieejama zupas virtuve.... Nu, diemžēl nevar veselīgi paēst, plus vēl iegādāties apģērbu, plus vēl salabot zobus vai izdarīt kaut ko tādu. Tas nav pietiekami. Sarēķinot diemžēl, kā jau te vairāki pārstāvji ir norādījuši, sarēķinot šīs te summas kopsummā un savākt visas pilnīgi visas vajadzības, kas cilvēkam ir, nu, diemžēl nav reāli iespējams.

A. Laviņš.

Jūs minējāt savā viedoklī atsauci uz starptautiskajiem tiesību dokumentiem un institūciju sniegtajiem skaidrojumiem un norādījāt, ka sociālajam atbalstam trūcīgākajām personām ir jābūt tādām, lai tas būtu virs nabadzības riska sliekšņa. Un pieminējāt šos skaitļus, kas ir virs 500 eiro.

Sakiet, lūdzu, ja, piemēram, virzītos uz šādas summas, lai kādu metodi piemērotu, bet, ja tas gala rezultāts ir virs nabadzības riska sliekšņa, kas ir virs 500 eiro, vai šāda sistēma motivēs šos cilvēkus pašiem līdzdarboties un iesaistīties darba tirgū? Vai tomēr nav jāskatās kopsakarā ar to, kāda ir minimālā pensija, kādas ir pārējās pensijas, ko cilvēki ir nopelnījuši ar savu darbu un vai šīs starpības starp minimālo

pensiju un mazākajām pensijām, kā jau es teicu, kas ir nopelnīts ar savu darbu, neveicinās cilvēkiem iesaistīties un līdzdarboties?

Kā tiesībsargs uz šo varētu reflektēt?

G. Gailīte.

Gribu precizēt. Šī Eiropas Sociālo tiesību komiteja saka, ka šis te sociālās palīdzības minimums – gan pamata, gan visi papildu pakalpojumi – nevar būt acīmredzami zem 50 procentiem no vidējiem ienākumiem. Tātad, zem... acīmredzami zem... zem...

A. Laviņš.

Paldies. Tā ir būtiska precizējoša informācija. 500 un no 500... 50 procenti... Jā. Paldies.

G. Gailīte.

Nē...

A. Laviņš.

Tad precizējiet, es īsti nesapratu. Es sapratu, ka nabadzības riska sliekšnis... nosaucāt ciparu, kas ir virs 500 eiro nedaudz un es sapratu, ka tas ir šāds skaidrojums.

G. Gailīte.

Tātad, sociālā palīdzība nedrīkst būt acīmredzami zem nabadzības riska sliekšņa. Nabadzības riska sliekšnis pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem, šobrīd ir pēdējie pieejamie dati... tie ir 2021. gada dati un tie ir tie 512 eiro. Tātad, nedrīkst būt acīmredzami zem šiem te.

Bet šeit jau klāt... nu, teiksim, tas ir ne tikai GMI pabalsts, bet šeit nāk klāt visi šie te mājokļa pabalsts, arī atbalsts veselības aprūpei, vai to sniedz valsts, vai to sniegtu pašvaldība kā atbalstu... Nu, vārdu sakot, visi šie te...

A. Laviņš.

Jā... nu bet tāpēc jau ir mans jautājums. Jūs taču, nākot uz tiesas sēdi, gatavojoties un atbildot arī personām uz viņu sūdzībām, nu esat taču palūkojušies, kas ir tie sociālās palīdzības instrumenti kopumā, ne tikai viens GMI. Visu. Vai tad nav iespējams vienas personas kontekstā to visu aplūkot un nonākt pie secinājuma... lai kā mēs piemērotu visus paredzētos sociālās palīdzības instrumentus, mēs nenonākam līdz nabadzības riska sliekšnim. Nu, tik vienkāršs mans jautājums bija.

G. Gailīte.

Jā, nu ir... Nu, teiksim, ja ņem viena darbspējīga cilvēka mājsaimniecību, viens darbspējīgs cilvēks, kā Labklājības ministrija norādīja, tas ir vīrietis 55+ ar, iespējams, kaut kāda sociāla rakstura problēmām... Šim te cilvēkam nebūs ne bērnu pabalsti, ja viņam nav bērnu... tāpat nebūs cita veida atbalsta. Viņam būs tikai GMI, mājokļa pabalsts un, iespējams, pārtikas pakas un citas pakas. Ja ņem citus... ģimeni ar bērniem... tad šeit jau ir šie te papildus atbalsta pasākumi, ģimenes pabalsti bērniem...

A. Laviņš.

Lūk, ņemsim no GMI saņēmēja profila šo personu, ko jūs pieminējāt – vīrietis virs 50 gadiem un kas nu viņam ir pieejams. Un tagad, ja mēs saliekam kopā GMI un mājokļa pabalstu un, iespējams, pārtikas pakas... Var būt pie 200 eiro arī veidojas iespējama atbalsts. Un jūs sakāt, ka tas nav pietiekams, jo nenasniedz 500 eiro, kas ir nabadzības riska sliekšnis un šādai personai būtu jāsaņem vismaz nabadzības riska sliekšni sasniedoša summa. Tāda ir tiesībsarga pozīcija?

G. Gailīte.

Ne gluži vismaz nabadzības riska sliekšnis... bet jātuvojas šim te sliekšnim. Jā, piekrītu.

A. Laviņš.

Bet cik jātuvojas? 5 procenti, 25, 75, 99 procenti?

G. Gailīte.

Tas jau būtu likumdevēja ziņā.

A. Laviņš.

Likumdevējs ir izvēlēties šobrīd.

G. Gailīte.

Likumdevējs ir šobrīd tiesībsarga ieskatā izvēlēties par maz.

A. Laviņš.

Cik tad ir jābūt?

G. Gailīte.

Nu...

A. Laviņš.

Nu, labi, Es mēģināšu saprast to tiesībsarga pozīciju.
Kolēģi... jā, vārds tiesnesei Jautrītei Briedei. Lūdzu!

J. Briede.

Jā, paldies.

Jūs par to 1. jūliju sakāt, ka ir tā kā jāpārskata. Tā pārskatīšana jau nenozīmē... kas šobrīd ir noteikta likumā... jau nenozīmēs, ka 1. janvārī tagad ņemu, apsēžos un pārskatu. Bet tas nozīmē, ka vienkārši 1. janvārī stājas spēkā jau pārskatītais budžets. Jūs sakāt, ka tam ir jābūt 1. jūlijā.

Vai, jūsuprāt, finansiāli no finanšu organizācijas viedokļa, vai tas tā ir iespējams, ka tiek veikti grozījumi... nu, tas budžets jau tiek gatavots uz to nākamo gadu. Tad kā ar atpakaļejošu... nevis ar atpakaļejošu, bet vārdu sakot, tagad 1. jūlijā tad to budžetu uz to pusgadu vai kā... Kā jūs to saskatāt no finanšu viedokļa? Paldies.

G. Gailīte.

No finanšu viedokļa tas varētu būt... Iepriekš tiesas sēdē... nu jā, tas varbūt nebūs pareizs salīdzinājums... bet arī, plānojot budžetu, šim te GMI nav zināmi pilnīgi visi izejas dati, lai noteiktu precīzu budžetu, kas, piemēram, pašvaldībai ir nepieciešami šo te minimālo ienākumu nodrošināšanai... šo te pabalstu segšanai. Arī, piemēram, šis te pats skaits, kas varētu saņemt šos te pabalstus, tas arī var svārstīties. Līdz ar to arī šeit valsts var noprognozēt, kāds apmēram varētu būt šis te attiecīgais mediānas līmenis. To arī likuma anotācijā varēja redzēt, kad tika pieņemts un Saeimā tika skatīti šie te pēdējie grozījumi, 2024. gada mediāna tika noprognozēta. Realitātē šobrīd viņa ir publicēta un viņa ir publicēta mazāka nekā ir bijusi prognoze.

J. Briede.

Tad, jūsuprāt... Bet tas nesaiet ar to 1. jūliju. Tas, ko es tagad dzirdu, ka patiesībā jau nu lemjot par to iepriekšējo, to tekošā gada nākamo budžetu, ka vajadzētu ņemt vērā prognozi, ja? Tas ir tas indeksācijas priekšlikums. Bet tomēr ir tā 1. jūlija kaut kāda...

G. Gailīte.

Nu, teiksim tā. Mediānu, kā noskaidrojām, publicē februārī. Mūsu tas priekšlikums, iespējams, varētu būt, ka GMI pārskata nevis ar nākamā gada 1. janvārī, bet ar tā paša gada 1. jūliju.

J. Briede.

Bet tas ir likuma "Par budžetu" jautājums. Kā jūs to saliekat kopā?

G. Gailīte.

Tas ir... Nu, jā... Šeit Finanšu ministrijai ir atšķirīgs viedoklis no tiesībsarga viedokļa. Mūsu ieskatā to ir... Ja grib, mūsu ieskatā, to ir iespējams izdarīt.

A. Laviņš.

Turpinām ar tiesnešu jautājumiem. Vārds tiesnesim Artūram Kučam. Lūdzu!

A. Kučs.

Jā, man varbūt būs tāds netradicionāls jautājums. Jo mums ir izskanējis... jūs teicāt, ka... ja es pareizi sapratu, ka visas piecas vajadzības kaut kādā ziņā šim GMI ir jānodrošina. Tad mums ir izskanējis viedoklis, ka pamatā tas ir tikai pārtikai, tie viedokļi ir dažādi.

Un tas, ko es gribēju saprast. Ja valsts izvēlētos, teiksim, jaunu pieeju un vispār atceltu GMI no nākamā gada. Tad teiktu, ka šo pabalstu nemaksājam, mums ir tā sistēma, kas ir mājokļu pabalsts, pašvaldību līmeņa pabalsti.

Vai jūs varat pateikt, kas tad būtu tās vajadzības, kuras personai netiktu segtas, ja šāds pabalsts vairs netiktu maksāts?

G. Gailīte.

Nu, jā... mājoklis tiktu nosepts. Nu, ļoti, ļoti atsevišķām personām noteikti būtu ļoti grūti iztikt, tieši nodrošināt sev pārtiku. Un attiecībā uz veselības aprūpi... Nu, tā teikt, neatliekamā palīdzība jau mums arī ir teorētiski visiem pieejama, bet tā ir neatliekamā palīdzība. Nu, teiksim tā, nomirt jau neļaus. Bet citādā ziņā...

A. Kučs.

Ja es pareizi sapratu no jums, tad tas, ko jūs redzat, ir pārtika un kaut kādā ziņā veselības aprūpe.

G. Gailīte.

Pārtika, veselības aprūpe, daļēji, iespējams... kaut nedaudz apgērbs, nu, arī ikvienam cilvēkam ir nepieciešams, tad higiēnas preces.... Nu, tās pašas pamatlietīņas, kas cilvēkam ir nepieciešamas izdzīvošanai.

A. Kučs.

Labi. Paldies.

A. Laviņš.

Pieteikuma iesniedzēju pārstāvjiem... vai būs jautājumi?

I. Nikuļceva.

Paldies.

Tad varbūt es sāksu un tad kolēģi pa to laiku izdomās...

Es vispirms gribēju jums jautāt tieši saistībā ar to, ko jūs norādījāt, sniedzot paskaidrojumus. Tātad, jūs teicāt, ka tas jautājums, kādu tieši metodi izvēlēties, tas ir Saeimas izšķiršanās jautājums un ka principā varētu izmantot arī šo te mediānu vidējo... nu, ne vidējo, bet ienākumu mediānu. Tikai izteicāt iebildumus pret tiem 20 procentiem.

Man ir jautājums tāds. Jūs varbūt mazliet mazāk pieskārties tam savlaicīgumam. Vai tā mediānas izmantošana šajā metodē, vai viņa jau pēc būtības neietver to nobīdi, kā rezultātā šis te GMI atbalsts nekad pēc definīcijas nevar būt savlaicīgs?

G. Gailīte.

Nu, jā... šeit par to mediānas izmantošanu un par to nobīdi ir daudz un dikti ir diskutēts. Nu, jā... kā jau es minēju, tur tie varianti, iespējams, varētu būt vairāki. Vai šo te mediānu, kaut vai tos pašus 20 procentus izmantot un aktualizēt ātrāk šo te GMI, vai arī, ja izmanto datus ar trīs gadu nobīdi, tie ir lielāki procenti. Tas principā ir jāreķina, kā efektīvāk šo te procesu varētu nodrošināt.

I. Nikuļceva.

Labi.. Paldies.

Tad vēl viens jautājums, ko es tikai gribēju precizēt, jo varbūt līdz galam nesapratu. Jūs atsaucoties uz komentāriem par Eiropas Sociālās hartas 13. pantu norādījāt, ka tātad tas pamata un papildu atbalsts, kas tiek sniegts pašām trūcīgākajām personām, nevar būt acīmredzami zem nabadzības līmeņa un nosaucāt Latvijā 512 eiro. Bet tad jūs minējāt tos..... Vai jūs varētu paskaidrot, tad tas nabadzības līmenis ir 50 procenti no ienākuma mediānas? Vai kā tur ir ar tiem 50 procentiem tas ir saistīts?

G. Gailīte.

Jā... Nabadzības riska sliekšni nosaka Centrālās statistikas pārvalde šo te lielumu... Un, ja pareizi atceros, tad Eiropas Sociālo lietu komitejas šajā te skaidrojumā ir norādīts, ka šis te nabadzības riska sliekšnis ir šie te 50 procenti no mediānas.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies. Tas bija tikai precizējošs.

Un tad man ir vēl jautājumi citi.

Tad viens ir tieši par šo te periodiskumu, cik bieži tiek pārskatīts šis minimālais ienākumu sliekšnis. Pašlaik mums likums paredz reizi gadā. Bet man jautājums ir tāds:

tajā situācijā, kāda bija pagājušajā gadā un arī šī gada sākumā, kad inflācija mums bija visu laiku lielāka par 20 procentiem. Vai šādā situācijā jūs uzskatāt, ka tā pārskatīšana reizi gadā ir adekvāta? Vai arī tiesībsarga ieskatā tad, kad ir tādi īpaši ekonomiskie apstākļi, tomēr būtu nepieciešama arī biežāka pārskatīšana?

G. Gailīte.

Var piekrist, ka varētu būt nepieciešama biežāka pārskatīšana. Un pagājušā gada vidū... es tagad nepateikšu konkrētu mēnesi... septembris vai oktobris, tiesībsargs arī sūtīja Saeimai un valdībai aicinājumu pārskatīt šos te minimālos ienākumus saistībā ar šo te būtisko cenu kāpumu.

I. Nikuļceva.

Tad par šo arī vēl viens precizējošs jautājums. Nu, ja mēs nonākam pie tā, ka tomēr tādās atsevišķās, nu, teiksim, krīzes vai neparastu ekonomisko apstākļu gadījumā, ir nepieciešama biežāka pārskatīšana, tad kādu mehānismu tiesībsargs ieteiktu? Kāpēc es jautāju? Tāpēc, ka pārskatīšana, ņemot to pašu mediānu, kas tiek publicēta reizi gadā, nu, viņa biežāk kā reizi gadā neko nedotu. Tad kādu jūs mehānismu ieteiktu šādos gadījumos? Vai noteikt konkrētu summu, vai iet uz absolūto metodi vai iet uz indeksāciju? Kāds būtu jūsu priekšlikums?

G. Gailīte.

Par konkrētām metodēm mēs neesam domājuši, atstājot to tīri likumdevēja ziņā.

I. Nikuļceva.

Labi. Tad mazliet citi jautājumi.

Arī rakstveida viedoklī šajā lietā tiesībsargs, atsaucoties uz iepriekšējo regulējumu, ir norādījis, ka tas neatbilst labas likumdošanas principam. Un tad par to es arī gribu uzdot jautājumu, ņemot vērā to, ka varbūt pie tā mēs esam mazāk pieskārušies un vairāk koncentrējušies uz tām vajadzībām.

Un tā tad jūs norādāt par iepriekšējo regulējumu, ka būtisku procesuālo pārkāpumu var veidot arī, ja tiek ignorētas kompetento institūciju, piemēram, Tieslietu ministrijas, Valsts kancelejas, Saeimas Juridiskā biroja vai tiesībsarga un lietpratēju paustās šaubas par pieņemtā likuma kvalitāti, vai tā atbilstību Satversmei un starptautiskajām saistībām.

Un jautājums ir tāds. Tad, kad tika pieņemts šis jaunais regulējums šī gada martā, tad arī, kā jūs norādījāt, tiesībsargs rakstīja vēstuli, manuprāt, tā bija adresēta valdībai, kas tika nosūtīta arī Saeimai, tādus diezgan skarbus iebildumus izteica Saeimas Juridiskais birojs. Sakiet, vai jūsu ieskatā tika šo jauno normu pieņemšanā ievērots labas likumdošanas princips tieši tajā aspektā, vai ņēma vērā jūsu un citu

lietpratēju šaubas un vai tiešām ņēma vērā Satversmes tiesas iepriekšējos spriedumus, kas attiecās uz sociālo palīdzību 2020. gadā?

G. Gailīte.

Šeit, pieņemot jau šos te pēdējos grozījumus, kas ir spēkā no šā gada 1. jūlija, teorētiski ir likumos ietverta gan metode, gan ikgadējā pārskatīšana. Līdz ar to tā daļēji ir ņemti vērā šie iebildumi. Metode ir noteikta. Ja mēs nerunājam konkrēti jau par procentuālo atkarību un pārējo, un arī ikgadējā pārskatīšana ir. Tā kā daļēji, jā...

I. Nikuļceva.

Bet es jautāju tieši par jauno regulējumu, par jaunajiem likumprojektiem. Tad, kad tika likti priekšā šie likumprojekti, nu, tur jau bija pārskatīšana reizi gadā un bija arī metode noteikta likumā, tur nebija vairs konkrēts skaitlis. Bet, cik es saprotu... gan tiesībsargs pauda iebildumus, gan arī Saeimas Juridiskais birojs pauda iebildumus.

Vai šeit jūs saskatāt labas likumdošanas principu pārkāpumu jeb uzskatāt, ka šeit varbūt nav tik stingri vērtējams?

G. Gailīte.

Vai runa iet par šiem te grozījumiem, kas ir pēdējie?

I. Nikuļceva.

Jā, tie, kas ir pieņemti šī gada martā.

G. Gailīte.

Es nepateikšu, bet, manuprāt, tiesībsargs būtiskus iebildumus pret to nav cēlis. Konkrēti nevaru atbildēt.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies.

Nu, tur bija tie tiesībsarga vēstule, kurā bija iebildumi... jā...

G. Gailīte.

Bija šaubas par to, vai ar šo te minimālo ienākumu sliekšni 125 eiro būs iespējams segt pamatvajadzības... nu, to daļu, kas attiecas uz GMI.

I. Nikuļceva.

Un tad jūs nesaskatāt labas likumdošanas principa pārkāpumu, ņemot vērā to, ka būtībā šīs šaubas nav ņemtas vērā?

Un tad, ja man tiesa atļaus, es varu mazliet arī atgādināt par to, ka Saeimas Juridiskais birojs arī tur izteica gan par Eiropas Sociālo hartu iebildumus, gan par šo te nobīdi, ka tiek izmantota ienākumu mediāna ar vairāku gadu nobīdi, gan arī par to, ka likumdevējam ir jāpārlicinās, ka šī metode ir tāda, kas patiešām personas pamatvajadzības sedz.

Tad kāds ir viedoklis par labu likumdošanu? Ir ievērota vai varbūt tomēr nē?

G. Gailīte.

Attiecībā uz labu likumdošanu likumdevējam ir jāpārlicinās, vai patiešām šis te likums būs atbilstošs šajā te gadījumā Satversmes 109. pantam. Nu, ja likumdevējs noignorē, tad varētu pieņemt, ka laba likumdošanas nav ievērota. Bet, jā... attiecībā uz šīm te nobīdēm, kā jau mēs dzirdējām... nu vienkārši reāli nav iespējams pie tiem svaigākiem datiem tikt.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies.

Un tad man vēl ir precizējošs jautājums tieši par tām pamatvajadzībām, kur varbūt es varu lūgt jums atbildēt divos aspektos, vai tās ir pamatvajadzības... Un tad, ņemot vērā jūsu pēdējo atbildi uz Satversmes tiesas tiesneša jautājumu, vai tas GMI segtu to vajadzību... Un man ir jautājums par tādām lietām.

Tāpat, pirmkārt, sadzīves lietas, jo jūs minējāt tur, piemēram, higiēnas preces, bet varbūt arī nepieciešamas personai kādas sadzīves lietas... nu, varbūt tur nav vairs trauku mājās vai ir visi krēsli saplēsti, vai nu... kaut kādas nepieciešamās sadzīves lietas... Vai tās jūs ieskaitāt un vai tās tiktu segtas?

Tad man ir jautājums par tiesībām pārvietoties jeb par transporta izdevumiem. Vai tie, jūsuprāt, ietilpst pamatvajadzībās? Un vai tie tiktu segti... par tiesībām saņemt informāciju un komunicēt ar citiem? Vai tā ir pamatvajadzība un vai tā tiktu segta, jeb būtu tikai GMI? Nu un jā... par iespējām piedalīties sociālā, politiskā un kultūras dzīvē, sporta dzīvē? Jūs minējāt, ka tā ir pamatvajadzība, bet vai tā tiktu... vai tā var tikt segta no GMI, ja būtu tikai šis te GMI pabalsts, ja personai vairāk nekāda cita atbalsta no pašvaldības nav.

G. Gailīte.

Attiecībā uz pamatvajadzībām, mēs varam bezgalīgi turpināt šos te sarakstus ar dažādām lietām, kas cilvēkam kādā konkrētā dzīves situācijā ir nepieciešama. Līdz ar to, manuprāt... jā, konkrētajā situācijā cilvēkam var būt nepieciešams kaut vai tas pats ledusskapis, bez kura mūsu dzīve, šķiet, nav iespējama. Nu, tāpat arī pārvietoties.... Mums ir nepieciešams. Mēs varam izmantot sabiedrisko transportu, ja nav sabiedriskā transporta, mums ir attiecīgi personiskais transports, kāds nu viņš ir... Jā, attiecībā uz

sabiedrisko transportu valsts ir paredzējusi atvieglojumus atsevišķām personu grupām... Tātad, šeit mēs varam saskaitīt, iespējams, vēl kaut ko pieskaitīt klāt, kas kādam konkrētam cilvēkam konkrētā situācijā ir ļoti, ļoti nepieciešams. Un tā ir viņa tā pamatvajadzība, kas būtu tajā konkrētajā situācijā viņam šo te GMI pabalstu izmantojot jāsedz. Ja tiešām nav pretī kaut kāds valsts atbalsts, kas to nokompensē jau no valsts budžeta...

A. Laviņš.

Virzāties uz priekšu. Man liekas, šobrīd mēs esam iestrēguši.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies.

Es īsti negribēju uzdot vairāk jautājumus, bet es uzdošu vēl vienu jautājumu... precizējošu pie šīs atbildes.

Mums vairākas pieaicinātās personas, arī Saeima, būtībā norādīja, ka tās pamatvajadzības ir tāds ļoti izplūdis un normatīvajos aktos nedefinēts jēdziens. Un jūs atsaucāties uz Sociālās palīdzības likumu. Vai es tad pareizi saprotu jūsu viedokli, ka, jūsuprāt, vajadzētu tajā likumā papildināt to uzskaitījumu, jo tas uzskaitījums jau nu nav pilnvērtīgs. Jūs nosaucāt arī daudz vairāk pamatvajadzības. Un tad arī visām valsts un pašvaldību institūcijām būtu skaidrs šis vajadzību jēdziens.

G. Gailīte.

Nē, es nevarētu piekrist, ka likumdevējam būtu jādefinē, jo tad būtu, teiksim, ļoti normatīva pieeja šai te situācijai. Jo, kā jau es minēju... ir tās pamatvajadzības, ko mēs varbūt kādam pat nevaram iedomāties, kas viņam ir nepieciešams.

A. Laviņš.

Paldies. Atbilde ir sniegta. Pārāk normatīvs regulējums tad būs un... pārāk neelastīgs.

I. Nikuļceva.

Paldies. Man vairāk nebūs jautājumu.

Tad Ločmeles kundzei būs laikam... ja?

A. Laviņš.

Lūdzu!

R. Ločmele.

Sakiet, lūdzu, jūs teicāt, ka saskaņā ar Eiropas Kopienas statistikas pārvaldes to Eurostat metodoloģiju ir aprēķināts nabadzības riska sliekšnis Latvijā un tas sastāda 512 eiro... nu, pēdējie dati... Pareizi?

G. Gailīte.

Tie ir mūsu statistikas pārvaldes dati.

R. Ločmele.

Jā, bet viņi balstās uz Eurostat izstrādāto metodoloģiju, aprēķinot šo rādītāju. Sakiet, lūdzu... bet mans jautājums ir sekojošs... Saskaņā ar Eiropas Komisijas noteikumiem par nabadzīgām tiek uzskatītas personas, ja to ienākumi un resursi – ekonomiskie, sociālie un kultūras – ir tik ierobežoti, ka viņu dzīves līmenis ir zemāks par sabiedrībā pieņemto un tiem tiek liegtas vai ir ierobežotas pamattiesības, kā rezultātā cilvēks nevar nodrošināt dzīvei nepieciešamās pamatvajadzības. Vai tas nozīmē, ka, ja GMI apmērs Latvijā ir noteikts zemāk nekā 512 eiro, kas ir nabadzības riska sliekšnis, vai tas nozīmē, ka Eiropas Komisijas ieskatā cilvēks, kas saņem GMI apmēru zemāku par 512 eiro, ir uzskatāms par nabadzīgu, tātad viņš nevar nodrošināt dzīvei nepieciešamās pamatvajadzības.

G. Gailīte.

Es nevaru pateikt, ko šajā te situācijā teiktu Eiropas Komisija...

R. Ločmele.

Bet tā ir definīcija...

G. Gailīte.

Bet jā... es šo te Eiropas Sociālās hartas 13. panta skaidrojumu ņēmu no tā, ko savulaik 2009. gadā Eiropas Sociālo tiesību komisija teica, tieši vērtējot Latvijas situāciju attiecībā uz sociālo palīdzību. Un tajā reizē Sociālo tiesību komiteja atzina, ka, jā, Latvijas sociālā palīdzība... GMI mājokļu pabalsts un šie te pārējie, šī situācija neatbilst hartas nosacījumiem, hartas 13. panta nosacījumiem.

R. Ločmele.

Paldies.

A. Laviņš.

Paldies. Vai Saeimas pārstāvim būs jautājumi?

S. Bērtaitis.

Jā, godājamā tiesa. Mēģināšu īsi, pavisam īsi.

Sakiet, lūdzu, jūs, tiesas sēdē sniedzot paskaidrojumus, atsaucāties uz to, ka pēc Tiesībsarga biroja prakses vairākas personas sūdzas par to, ka nav pietiekošu līdzekļu veselības aprūpes saņemšanai, jūs minējāt tur zobārstniecības... zobu plombēšanai... vai tur, piemēram, klepus sīrups nav... Sakiet, lūdzu, vai jūsu ieskatā šo vajadzību apmierināšanai ir jāatspoguļojas tieši GMI pabalsta apmērā vai valsts, likumdevējs, piemēram, nevarētu izraudzīties palielināt veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību un papildus finanšu līdzekļus veselības aprūpes šai jomai

G. Gailīte.

Jā, tā ir izeja.

S. Bērtaitis.

Tas varētu būt. Labi. Paldies.

Tad vēl. No jūsu paskaidrojumiem līdz galam neuztvēru, varbūt tikai precizējiet jūsu pozīciju, kāda ir nostāja Tiesībsarga birojā... Vai vērtējot, vai sociālā palīdzība nodrošina sociālo.. cilvēka cieņas ievērošanu vai nē, jūs uzskatāt, ka ir jāvērtē viss sociālās palīdzības apjoms kopumā vai tikai šis te GMI atbalsts ir vienīgais faktors... vai šī kopējā pieeja vai individuāli par šo GMI atbalstu?

G. Gailīte.

Ja drīkst jautājumu... Ko jūs domājat ar visu sociālās palīdzības kopumu?

S. Bērtaitis.

Nu, tāpat, viss, kas ir ieviests... veselums... dažādi pabalstu veidi, gan mājokļa pabalsts, GMI pabalsts, gan preču izsniegšana natūrā...

G. Gailīte.

Jā, ir jāņem vērā viss... gan mājokļu pabalsts, gan šīs te pārtikas pakas un citas pakas... Protams, ir jāņem vērā viss. Tāpat ir arī noteikti būtiska daļa kaut vai tie paši bērnu pabalsti vai citi, teiksim, izdevumi, kas šobrīd netiek ņemti vērā. Bet varbūt ir jāpārskata tā daļa?

S. Bērtaitis.

Paldies. Un pēdējais jautājums man būs tāds. Pieņemot, ka sociālās palīdzības apjoms valsts garantētais tiek palielināts līdz 512... tāpat, līdz nabadzības riska sliekšnim, vai tiesībsarga ieskatā tas būtu atbilstoši sociālā taisnīguma un tiesiskās vienlīdzības principa prasībām attiecībā pret tām personām, kuras saņem minimālo

pensiju un kuras, piemēram, saņem minimālo atalgojumu par savu darbu vai pensionāra gadījumā, tātad par vairāk nekā 15 gadu darbu, kas ir ieguldīts, nodrošina savu sociālo tiesību īstenošanu?

G. Gailīte.

Godīgi sakot, ir milzīgas šaubas un pat esmu pārliecināta, ka 50 procentu apmērā šo te slieksni mēs... valsts kā tāda neizšķirsies noteikt... Līdz ar to arī šie te pārējie pakalpojumi... jā, viņi ir... šo te pārējo pakalpojumu, kā jūs minējāt, minimālās pensijas... viņas ir jāņem vērā. Un arī attiecībā uz, piemēram, minimālajām pensijām, iespējams, arī, ka šie te lielumi ir secīgi jāpārskata.

Bet, jā, šeit ir tā būtiskā dilemma, kā to samērot ar tiem cilvēkiem, kas kaut vai saņem minimālo algu, kas arī mūsu situācijā nav ļoti liela... tā kā ir jāsamēro.

S. Bērtaitis.

Paldies. Vairāk jautājumu nebūs.

A. Laviņš.

Jā. Gailītes kundze, paldies jums par dalību tiesas sēdē un sniegtajām atbildēm uz dažādiem jautājumiem. Un arī jums novēlēšu jauku šo dienu.

Paldies.

Tā... cienījamie lietas dalībnieki! Pēc nupat izskanējušā viedokļa noklausīšanās ir radies viens papildu jautājums Finanšu ministrijas pārstāvei. Tā reti notiek, bet reizēm tā tas ir, tāpēc, Trubačas kundze, es aicināšu jūs pie tiesas tribīnes, lai atbildētu uz tiesneses Jautrītes Briedes vēl papildu radušos jautājumu. Lūdzu!

J. Briede.

Jā, paldies, ka neaizgājāt un ka mums ir šī iespēja uzdot.

Par to 1. jūliju. Es saprotu, ka tajā budžetā... lai pieņemtu likumu "Par budžetu" un veiktu šos te grozījumus, jums ir tātad jāabalansē izdevumi un ienākumi. Bet Latvija ir sociāla valsts. Tas ir ierakstīts mūsu preambulā Satversmē. Varbūt tomēr ir iespējams veikt tos grozījumus tam pašam budžetam tajā 1. jūlijā?

A. Laviņš.

Respektīvi, jautājuma būtība... Vai budžeta veidošanas principi ir tādi, kas tomēr neļauj ieviest tādu metodi, par ko nupat runāja Tiesībsarga biroja pārstāve, ka atskaites punkts varētu būt 1. jūlijs? Tātad, vai budžeta veidošanas principi nonāktu... respektīvi, vai šāda sistēma nonāktu pretrunā budžeta veidošanas principiem?

T. Trubača.

Tas nenonāktu pretrunā, bet tādā gadījumā budžeta plānošanā nebūtu... plānojot budžetu, mēs nebalstāmies uz faktiskajiem datiem, bet tikai uz prognozētajiem.

A. Laviņš.

Tātad, starpību paskaidrojiet, lūdzu... Budžets tiek veidots uz pārbaudītiem datiem, un budžets tiek veidots uz prognozētiem datiem. Kāds kaitējums varētu rasties, ja ir balstīšanās uz prognozētajiem datiem? Uztvērāt jautājumu?

T. Trubača.

Jā. Es sapratu.

Uz prognozētajiem datiem... tad ir kāds prognozējis un attiecīgi atbilstoši tai prognozei ir saplānoti tie izdevumi. Tajā brīdī, kad ir zināmi jau faktiskie dati, tie, protams, no prognozētajiem var atšķirties gan plusā, gan mīnusā. Un attiecīgi izdevumi, izejot no faktiskajiem datiem, var būt nepieciešami gan mazākā apmērā, gan lielākā apmērā. Ja tie ir lielākā apmērā, tad attiecīgi pie saplānota budžeta ir jāmeklē papildu resursi, lai varētu šos izdevumus nosegt. Savukārt, ja izdevumi ir saprognozēti lielākā apmērā, bet faktiski ir nepieciešami mazāk, tad veidojas atlikums, kas, iespējams, plānojot budžetu kādai citai nozarei būtu svarīgs tā attīstībai.

A. Laviņš.

Tātad... redzēju... bija jautājums, bet vispirms tiesneši lai šo aspektu noprecizē. Lūdzu, Kucinas kundze, jautājums.

I. Kucina.

Paldies. Paturpinot. Varbūt jūs varat minēt kādas budžeta pozīcijas, kas tiek plānotas uz prognozētajiem datiem, nevis uz faktiskajiem datiem, bet plānojot budžetu... kaut kādas budžeta pozīcijas...? Ļoti daudz tādu noteikti varētu būt... nu, pozīciju kā tādu, bet vai ir jums piemērs kāds šobrīd?

T. Trubača.

Nu, prognozēti tiek ieņēmumi... savukārt, attiecībā uz izdevumiem pamatā tomēr ir uz faktiskajiem datiem balstītie... Man uzreiz tā prātā nenāk kāda konkrēta pozīcija, kas būtu uz prognozēm balstīta.

A. Laviņš.

Labi. Dosim iespēju arī šo jautājumu noprecizēt ar jautājumiem pieteikuma iesniedzēju pārstāvjiem. Klementjeva kungs, lūdzu!

A. Klementjevs.

Paldies. Jā. Bet ja mēs salīdzināsim indeksācijas pensijām. Mēs faktiski saņēmām datus tikko par inflācijas rādītājiem un vidējās algas izmaiņām, un tad mēs tikai septembra sākumā izrēķināsim, cik būs reāli indeksācija. Un finansiālais tas apjoms ir ļoti liels, tāpēc ka indeksācija pensijās skar no 1. oktobra tekošā gada gandrīz 300 tūkstošus pensionārus. Ja mēs salīdzinām GMI izmaiņas, par ko jautā tiesneši un pensijas, tas nozīmē, ka mums ir daudz lielāki... mēs paredzam kaut kur budžeta finansējumu, lai segtu indeksāciju.

Varētu salīdzināt tādu šodien kā instrumentu? Iesaldēt līdzekļus uz tādiem neparedzētiem līdzekļiem? Paldies.

T. Trubača.

Jā, šeit jums taisnība attiecībā uz indeksāciju. Tā plānojot... jā, tas ir tas gadījums, kad plānojot budžetu tad tiek prognozēti izdevumi, bet faktiski tie rādītāji ir zināmi tajā brīdī, kad viņi ir pieejami.

Bet šeit varbūt ir tas, ka indeksācija pamatā ir speciālā budžeta izdevumi. Tas, kam pretī ir attiecīgi resursi. Savukārt ar minimālo nodrošinājumu ir pamatbudžeta izdevumi un tas ir no vispārējiem nodokļiem.

A. Laviņš.

Trubačas kundze, paldies jums par atbildēm arī uz šiem jautājumiem. Paldies.

Tātad, cienījamie lietas dalībnieki! Šobrīd pulkstenis ir 12.20. Izsludināts tiks pārtraukums līdz pulksten 15.00. Tās ir divas stundas un 40 minūtes. `

Nikuļcevas kundze, Bērtaiša kungs... vai būs gana laiks sagatavoties tiesu debatēm, kā tas bija lūgts iepriekšējā reizē? Būs pietiekams?

I. Nikuļceva.

Nu, ja nav iespējams noturēt debates citā dienā, tad, jā, protams, būs pilnīgi pietiekami.

Es nezinu, Bērtaiša kungs... varbūt mēs pat varam pusstundu ātrāk? 14.30? Man derētu arī 14.30.

A. Laviņš.

Labi. Maksimāli ievērojot jūsu lūgumu, šis bija piedāvāts līdz pulksten 15.00. Bērtaiša kungs, jūsu refleksija uz šo?

S. Bērtaitis.

..... (runā bez mikrofona).... pieaicināti lietā kā pieaicinātā persona, bet ārpus tā es domāju, ka šim priekšlikumam varētu piekrist.

A. Laviņš.

Ļoti labi. Uzklusot lietas dalībniekus, tiesa nolemj izsludināt pārtraukumu uz divām stundām. Esam atpakaļ pulksten 14.30 un turpināsim tiesas sēdi.

Ja nu gadījumā būs vēl kāds jautājums, tāpēc šobrīd netiek pabeigta lietas izskatīšana pēc būtības, bet principā orientējamies un esam gatavi uz tiesu debatēm.

Pārtraukums līdz 14.30.

(Pārtraukums.)

A. Laviņš.

Lūdzu, sēdieties.

Turpinām tiesas sēdi.

Pieteikuma iesniedzēju pārstāvjiem, kā jūs uzskatāt, vai varam pabeigt lietas izskatīšanu pēc būtības?

I. Nikuļceva.

Jā, mūsu ieskatā varam pabeigt lietas izskatīšanu pēc būtības un pāriet pie debatēm.

A. Laviņš.

Saeimas pārstāvim šis pats jautājums.

S. Bērtaitis.

Jā, varam pāriet.

A. Laviņš.

Paldies.

Lietas izskatīšana pēc būtības tiek pabeigta, un pārejam pie tiesu debatēm.

Iepriekšējā tiesas sēdē nedaudz esam pārrunājuši šo jautājumu no tiesu debašu organizēšanas viedokļa un šķiet, ka 40 minūtes bija tās, kuras lietas dalībnieki ir akceptējuši kā pietiekamu laiku.

I. Nikuļceva.

Jā, paldies. Man noteikti pietiks ar 40 minūtēm, varbūt pat centīšos iekļauties mazliet īsākā laikā.

A. Laviņš.

Labi. 40 minūtes katrai pusei. Lūdzu, pieteikuma iesniedzējām tiek dots vārds tiesu debatēs... Lūdzu!

I. Nikuļceva.

Jā. Paldies.

Godātā tiesa! Es debatēs neatkārtosu, protams, visu, kas jau ir pateikts pieteikumā un rakstveida atbildēs uz Satversmes tiesas tiesneses jautājumiem un arī mutvārdos paskaidrojumos un atbildot uz jautājumiem, un centīšos pieskarties tikai pāris lietām, kas manā ieskatā ir pašas būtiskākās.

Un sākšu ar metodi ienākumu sliekšņa noteikšanā. Tātad, tas ir noteikts abos likumos – 20 procentu apmērā no ienākumu mediānas un iepriekš bija noteikts konkrētos skaitļos.

Satversmes tiesa jau savos iepriekšējos spriedumos, kas pieņemti 2020. gadā, ir to uzsvērusi, ka šai metodei ir jābūt tādai, kas izriet no mērķa aizsargāt cilvēka cieņu un izlīdzināt sociālo nevienlīdzību, nosakot metodi likumā un veidojot to zinātniski un statistiski pamatoti. Un manā ieskatā tā zinātniskā metode un arī statistiski pamatotā ir nevis tā, kura pamatojas uz jebkādu sociālekonomisko rādītāju, kā to norāda būtībā Saeima, kā to norādīja arī Labklājības ministrija, bet tieši tāda, kuru izmantojot mēs varam zinātniski nonākt pie secinājuma, ka patiešām tas minimālais ienākumu sliekšnis ir tāds, ka tiek apmierinātas personas pamatvajadzības tādā līmenī, lai persona varētu dzīvot cilvēka cienīgu dzīvi. Un, tātad manā ieskatā obligāti ir jābūt sasaistei nevis ar ienākumiem, nu, tā, protams, arī var būt, bet obligāti ir jābūt sasaistei ar personas vajadzībām, ar dzīves dārdzību, un jābūt arī iespējai reaģēt uz faktiskajām vajadzībām, kādas objektīvi konkrētajā mirklī ir konkrētajā valstī, nu, šajā gadījumā, Latvijai. Un ja tā sasaiste nepastāv ar pamatvajadzībām, tas manā ieskatā ir vispār pretrunā tai minimālā sliekšņa jēgai, jo tas minimālais sliekšnis jau tāpēc ir, lai definētu personas pamatvajadzības un lai ļautu valstij palīdzēt. Nu, tas citastarp iziet arī no GMI pabalsta definīcijas likumā, kur ir teikts, ka tas ir minimālo ikdienas izdevumu segšanai.

Gribu arī atsaukties uz Eiropas Savienības Padomes ieteikumu, jo, manuprāt, šeit ir ļoti laba definīcija. 2023. gada 30. janvāris – “Par adekvātu minimālo ienākumu, kas nodrošina aktīvu iekļaušanu”. Tātad, lai nodrošinātu adekvātu ienākumu atbalstu, dalībvalstīm tiek ieteikts noteikt minimālā ienākuma līmeni, izmantojot pārredzamu un stingru metodiku, kas definēta atbilstīgi tiesību aktiem un iesaistot ieinteresētās personas. Ir ieteicams metodikā ņemt vērā vispārējos ienākumu avotus, māsasaimniecību konkrētās vajadzības un nelabvēlīgās situācijas, ienākumus, ko gūst zema atalgojuma saņēmējs vai minimālās algas saņēmējs, dzīves līmeni un pirktspēju, cenu līmeni un ar to saistītās izmaiņas. Un konkrētā metode, kas tiek izmantota Latvijā, 20 procentu apmērā no ienākumu mediānas, manuprāt, šiem kritērijiem ļoti acīmredzami neatbilst.

Un paklausoties gan Saeimas pārstāvja paskaidrojumus, gan arī vairāku pieaicināto personu paskaidrojumus, un galvenokārt Finanšu ministrijas, Labklājības ministrijas, Tieslietu ministrijas, arī Valsts kontroles nevis viedokli, bet vērtējumu par situāciju valstī, ir skaidri redzams, ka, pirmkārt, nav vienotas izpratnes par to, kas ir

vispār pamatvajadzības un, otrkārt, šī metode, kas ir ietverta likumā, vispār nav vērsta uz pamatvajadzību apmierināšanu, tā neņem vērā tos minētos kritērijus, konkrēto mājsaimniecību vajadzības, dzīves dārdzību un tamlīdzīgi.

Un vēlos vērst uzmanību uz to, ka arī pieaicinātā persona, Labklājības ministrija, to ļoti skaidri atzina, ka korelācija nepastāv šai metodei, kas vadās no ienākumiem, no ienākumu mediānas ar personu konkrētajām un mājsaimniecību konkrētajām vajadzībām.

Bet es sāksu ar pamatvajadzību jēdzienu un nevis ar metodi, un tad izteikšos par to, kas manā ieskatā ir pamatvajadzības.

Nu, arī Satversmes tiesa jau būtībā to ir norādījusi, ka pamatvajadzības ir tās, kas ļauj personai dzīvot tādu dzīvi, kas atbilst cilvēka cieņai. Nu, es diemžēl nekādi nevaru piekrist ne iestāžu viedoklim par to, ka tas ir tikai ēdiens kā pamatvajadzības, vai gandrīz tikai, vai arī, piemēram, Valsts kontroles pārstāves teiktajam, ka tas ir tikai, lai cilvēks nenomirtu. Tam es nepiekrītu.

Arī šeit, protams, Satversmes tiesa jau iepriekšējos spriedumos ir vismaz daļēji definējusi, kas tad ir pamatvajadzības. Un, nosakot garantēto minimālo ienākumu sliekšni, tās pamatvajadzības, kuras ir jāņem vērā, manuprāt, ir pēc pārtikas, apģērba, sadzīves lietām, higiēnas precēm, mājokļa, medicīniskās palīdzības, pamatizglītības, iespējām piedalīties sociālā, politiskā, kultūras un sporta dzīvē, arī pārvietoties, arī saņemt informāciju un komunicēt ar citām personām, arī saņemt juridisko palīdzību un tamlīdzīgi, nodrošinot pilnvērtīgu sabiedrības locekļa statusu.

Un tad, protams, ir jautājums, vai tās nav vajadzības jebkuram cilvēkam, vai tās ir pamatvajadzības? Un, manuprāt, visiem cilvēkiem būtībā vajadzības nu nav vienādas, bet viņas ir diezgan līdzīgas. Bet valsts pienākums šajā gadījumā ir noteikt tieši to minimālo līmeni, kādā vajadzības vai pamatvajadzības tiek segtas. Ne tik daudz šķirot, kura tad ir pamatvajadzība un kura nav.

Bet pats būtiskākais ir tas, ka valstij ir pienākums definēt, kādas ir šīs pamatvajadzības, un zināt to un, iespējams, arī atspoguļot kādos dokumentos, bet galvenais, ka valstij ir jābūt par to pilnvērtīgam priekšstatam.

Un uz klausot vairāku pieaicināto personu viedokļus, kā jau teicu, tad ir acīmredzami, ka šādas izpratnes būtībā valstij nav, kādas ir personām pamatvajadzības un kādā līmenī tās ir nodrošināmas. Un, protams, ja valstij nav izpratnes un nav zināšanu par to, kādas ir pamatvajadzības un kādā līmenī valsts tās nodrošinās, tad valsts jau nevar arī noteikt metodi, kā to mērķi sasniegt, jo, kāds ir sasniedzamais mērķis, nav vispār zināms.

Es arī nepiekrītu Saeimas viedoklim, ko atbalstīja arī vairākas pieaicinātās personas, ka pamatvajadzības ir individualizētas. Manuprāt, lielākā daļa no pamatvajadzībām ir universālas, respektīvi, katram cilvēkam ir vajadzības pēc ēdiena, pēc apģērbiem un apaviem, un higiēnas precēm, un saimniecības precēm, un transporta

un komunikācijas, un pēc citu vajadzību apmierināšanas. Un nevaru piekrist Saeimas pārstāvja norādītajam, ka varbūt personai nevajag atbalstu kādā no šīm te pozīcijām, jo varbūt viņai ir uzkrājumi vai kādu citu iemeslu dēļ šis atbalsts nav nepieciešams. Ja personai, piemēram, ir uzkrājumi, tad viņa vispār nekvalificēsies trūcīgajai personai un tā jēga jau minimālajam ienākumu sliekšnim ir tieši tāda, ka personai ir mazāk ienākumu nekā ienākumu sliekšnis, vai nav viņu vispār. Un tad valsts palīdz. Un tātad pēc definīcijas ir tā, ka personai nav pašai līdzekļu, lai segtu šīs te vajadzības. Bet šīs vajadzības ir ikvienam. Ikvienam vajag vai mājokli vai ēdienu, vai citas no minētajām palīdzībām... ne palīdzībām, bet citas no minētajām vajadzībām. Līdz ar to valstij arī ir pienākums piedalīties to segšanā.

Dažas no šīm vajadzībām, es varu piekrist, ka tās nu nav pilnīgi visām personām. Piemēram, vajadzība pēc medicīniskās palīdzības. Nu, ja, piemēram, persona saņem GMI pabalstu tikai vienu mēnesi, varbūt tajā mēnesī viņa patiešām ir vesela un viņai nu nekāds atbalsts nav vajadzīgs. Vai arī, teiksim, vajadzība pēc pamatizglītības var nebūt kādai daļai trūcīgo personu, jo tas ir galvenokārt tomēr skolas vecuma bērniem un tas pieaugušajiem, piemēram, nebūtu.

Bet tomēr, ja mēs runājam vispārīgi, tad pamatvajadzības ir diezgan universālas, un, manuprāt, valstij ir pienākums noteikt, kuras konkrēti pamatvajadzības un kādā līmenī valsts segs. Un tas, protams, nenozīmē to, ka tiks nosepta pilnīgi katras personas vajadzība. Nu, varbūt tai personai ir vajadzība pēc medicīniskās palīdzības lielāka, vai ir vēl kāda cita vajadzība, kas tur nav, un tad būtu šie individuālie atbalsta mehānismi, par kuriem tad es runāšu mazliet vēlāk, bet tātad, nosakot šo minimālo ienākumu sliekšni, manuprāt, tas ir gana universāls un tad valstij ir nepieciešams identificēt šīs pamatvajadzības un arī tās segt.

Un jā... tad Labklājības ministrijas pārstāve, sniedzot paskaidrojumus, atzina, ka citas metodes, izņemot tikai 20 procentus no ienākumu mediānas, vispār nav vērtētas. Un datu par to vai šī metode nodrošina pamatvajadzību segšanu, nav un tad nebūs līdz 2025. gadam vismaz, kad šī vērtēšana notiks.

Un līdz ar to es vēlos vērēt uzmanību uz to, ka šī metode dod tikai kādu teorētisku skaitli bez sasaistes ar konkrēto situāciju un bez sasaistes ar to mērķi, kam šis ienākumu sliekšnis ir vispār domāts.

Un es vēlos pieskarties arī Eiropas Sociālajai hartai. Ņemot vērā to, ka Saeima ir norādījusi, ka ir jāvērtē nevis Eiropas Sociālās hartas 12., bet 13. pants... un iepriekš es arī atsaucos uz 12. pantu... Un iepazīstoties ar komentāru par Eiropas Sociālās hartas 13. pantu, es domāju, ka tas ir tas pats komentārs, uz kuru atsaucās arī tiesībsarga pārstāve, "The Revised European Social Charter - An article-by-article commentary" autors ir Karina Lukas, 192. lapaspuse. Un šeit ir tieši attiecībā uz Eiropas Sociālās hartas 13. pantu, tātad, par sociālo palīdzību sniegts skaidrojums. Tātad, lai varētu noteikt atbalsta līmeni, ir jāņem vērā pamata sociālā palīdzība, papildu palīdzības veidi

un nabadzības līmenis valstī. Un šis nabadzības līmenis tiek noteikts 50 procentu apmērā no mediānas, no ienākumu mediānas. Tur gan ir atsauce uz Eurostat un nevis uz valsti, bet es domāju, ka tas ir tas, par ko minēja arī tiesībsarga pārstāve, ka mums šis nabadzības līmenis pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem ir 512 eiro un tad tas būtu arī tas, uz ko ir jāorientējas.

Tālāk jau es vēl mazliet pieskaršos pie diviem aspektiem saistībā ar likumā ietvertu metodi, tas ir, savlaicīgumu un periodiskumu un pēc tam runāšu par cilvēka cieņas ievērošanu.

Savlaicīgumam un periodiskumam es pieskaršos ļoti īsi. Ne tāpēc, ka es domāju, ka tas nav svarīgi, bet par to ļoti daudz tika diskutēts tiesas sēdē un, manuprāt, tie secinājumi ir vairāk kā skaidri un negribētos to vēlreiz atkārtot.

Tātad, gan iepriekšējā, gan pašreizējā metode, vai, pareizāk sakot, tas regulējums, kas ir likumā, paredz, ka izejas dati tiek ņemti ar vairāku gadu nobīdi. Tad, runājot par iepriekšējo regulējumu, tas ir, par sešu gadu nobīdi, 2018. gada dati, un, runājot par pašreizējo, tad 2024. gada 1. janvārī tiks pārskatīts ienākumu sliekšnis, ņemot vērā 2021. gada ienākumu mediānu.

Un, uzklusot valsts iestāžu viedokli, redzams, ka nu būtībā šī nobīde datus un vispār šo datu izmantošana konkrēto šīs ienākumu mediānas ar vairāku gadu nobīdi izmantošana tiek pamatota tikai ar birokrātiskiem administratīvajiem šķēršļiem.

Nu, manā ieskatā tā nedrīkstētu būt. Piemēram, valsts var izmantot datus par vidējiem ienākumiem, kas ir operatīvāk valsts rīcībā. Kā mēs arī dzirdējam jautājumos un atbildēs uz jautājumiem, ka, piemēram, pastāv pensiju indeksācija, kas operatīvi spēj izmantot datus, pastāv, piemēram, Saeimas deputātu un darbinieku algu aprēķināšanai, kas arī operatīvāk reaģē, pastāv iespēja izmantot prognozētos datus par mediānu, pastāv dažādas indeksācijas iespējas un tamlīdzīgi. Līdz ar to, manuprāt, šāda nobīde nevar tikt attaisnota un ar tādiem birokrātiskiem šķēršļiem nevar attaisnot to, ka netiek sasniegts mērķis sniegt aktuālu sociālo palīdzību personām, kam to vajag.

Un par periodiskumu. Es arī jau ļoti to uzsvēru, ka pašreizējais regulējums, kas paredz pārskatīšanu reizi gadā, būtu pieņemams, bet ir nepieciešams risinājums tomēr tādām situācijām, ka dzīves dārdzība pieaug daudz straujāk un šajā gadījumā tomēr pārskatīšana tikai reizi gadā nebūtu pietiekama.

Nu un tad visbeidzot es gribētu pieskarties cilvēka cieņas nodrošināšanai.

Arī atsaucoties uz Satversmes tiesas jau iepriekšējiem spriedumiem, tātad minimālajam ienākumu sliekšnim ir būtībā tikai viens mērķis – nodrošināt to cilvēka cienīgo dzīvi. Un konkrētajā gadījumā es uzskatu, ka ne šī formula, kas ir jaunajā regulējumā, ne iepriekš konkrētie skaitļi nenodrošina to, ka tiek segtas personas vajadzības un ka sociāli atbildīgā valstī, nu, kāda, protams, ir Latvija, tiek nodrošinātas tās personas pamattiesības, kas ir minētas Satversmē. Un tur ir minētas gan tiesības uz

izglītību, gan uz ģimenes dzīvi, gan uz pārvietošanos, gan uz jaunradi, baudīt kultūru, arī tiesības uz juridisko palīdzību un daudzas citas.

Un tālāk jau pieskaršos mazliet sīkāk.

Tātad Labklājības ministrijas pārstāve tiesas sēdē to atzina, ka tāpat kā 2021. gadā, arī 2022. gadā vidēji GMI pabalstu saņēma personas 5 mēnešus. Nu, tātad tā ir ilgstoša situācija, mēs nerunājam par kādu vienu mēnesi, kur varbūt tiešām personai ir jānodrošina tikai pats, pats neatliekamākais un varbūt viņa var pat neveikt kādus maksājumus un iedzīvoties parādos. Tomēr tā ir ilgstoša situācija.

Un vēlos vērst vēlreiz uzmanību uz šo salīdzinājumu, ko atbildēja arī Labklājības ministrija, atbildot uz tiesneses jautājumu par to salīdzinājumu, ko tad nodrošina GMI pabalsts un mājokļa pabalsts un kādas tad varētu būt tās faktiskās vajadzības. Tātad, pirmspensijas vecuma vienai personai 2021. gadā GMI pabalsts bija 109 eiro, vai arī mazāk, ja personai pašai ir ienākumi. Un šeit es vēlos to uzsvērt, ka ienākumu sliekšnis un pabalsts ir dažādas lietas tāpēc, ka pabalstu izmaksā tikai tajā starpībā, kas personai ir zem ienākumu sliekšņa. Tātad, tas pabalsts bija 109 eiro. Un, ja mēs pieņemam, ka personai vispār nav ienākumu. Un mājokļa pabalsts vidēji bija 100 eiro. Tātad, 209.

Bet pētījumā “Mājsaimniecību relatīvo izdevumu budžets” tikai pārtikas groza apjoms pēc 2020. gada pārtikas cenām bija 151,80 eiro mēnesī. Kopējais budžets Rīgā vienai personai – 424 eiro, 402 – citā pilsētā, 380 – laukos.

Nu, un tātad secinājums ir tāds, ka šis GMI pabalsts 109 eiro apmērā un mājokļa pabalsts ir izmantojams mājokļa izdevumu segšanai un nevis ēšanai. Un viņš pat nesedz izdevumus ēšanai, nerunājot par pārējo.

Un vēlos arī vērst tiesas uzmanību uz Labklājības ministrijas pārstāves norādīto, ka tiešām šis pārtikas grozs šajā Labklājības ministrijas pasūtītajā pētījumā tika aprēķināts pēc minimāli nepieciešamā, pēc zinātniskas metodikas, kas atspoguļo tieši minimāli nepieciešamo.

Attiecībā uz citām vajadzībām ministrijas pārstāve norādīja, ka tur tomēr nav tādas stingras metodikas, bet attiecībā uz pārtiku, nu, tur nevarētu būt nekādas šaubas.

Un tad, ja mēs vērtējam pašlaik, nu tad 125 eiro ir GMI pabalsts, ja nav citu ienākumu, nu plus varbūt vēl varētu pieskaitīt 15 eiro elektrības atbalstu. Par tām pakām vai komplektiem es runāšu mazliet vēlāk, es tās neskaitu pašlaik klāt.

Un, kā norādīja tiesībsarga pārstāve, tad kopš 2000. gada ir jau diezgan daudz gadi pagājuši, diezgan liela inflācija, nu tad šodien tie būtu vismaz 200 eiro, kas ir tikai ēšanai. Un mums ir GMI pabalsts tikai 125 eiro. Tas nekādi nesanāk personai pat apmierināt vajadzības ēšanai un kur tad paliek tie, piemēram, sporta tērpi vai apģērbi, kas ir vajadzīgi, ko, piemēram, arī tiesībsarga pārstāve norādīja.

Es nesalīdzināšu, protams, tur dažādas mājsaimniecības, bet, salīdzinot dažādas mājsaimniecības, mēs noteikti nonāktu arī pie visai līdzīgiem datiem.

Un tātad secinājums ir viens, ka nekādā veidā tas minimālais sliekšnis, no kura tad izriet arī gan GMI pabalsts, gan mājokļa pabalsts, par ko es pieskaršos mazliet vēlāk, viņš nevar nodrošināt tās pamatvajadzības, kuras cilvēkam ir, un nodrošināt cilvēka cienīgu dzīvi.

Pieskaroties mazliet pie šiem pārtikas un higiēnas komplektiem. Nu, Satversmes tiesa jau ir norādījusi, ka citu personu un organizāciju atbalsts tomēr nevar tikt uzskatīts par valsts un pašvaldību atbalstu. Bet, pat ja mēs ņemam vērā to argumentu, ka tur ir arī Latvijas valsts publiskais līdzfinansējums šajās pakās, tad tik un tā gribu norādīt, ka šī sausā pārtika, kas ir putraimi un tur gaļas un zivju konservi un tamlīdzīgi, kas ir arī visu laiku vienādi, nu tie, protams, sedz kaut kādu ļoti, ļoti mazu daļu un dod kaut kādu mazu atbalstu personai, bet tas nav uzskatāms par kaut ko tādu, kas nodrošinātu personai veselīgu uzturu un pat ne kaut kādā daļā. Nu, tā ir niecīga, niecīga daļiņa no tā atbalsta, kas būtu nepieciešama.

Un tālāk es vēlos pieskarties visam pārējam sociālajam atbalstam, uz ko ļoti norādīja gan Saeimas pārstāvis, gan arī vairāku iestāžu pārstāvji.

Vispirms vēlos vērst uzmanību uz to, ka mums ir divi pamata sociālās palīdzības pabalsti. To nosaka Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 35. panta pirmā daļa. Tātad, GMI pabalsts un otrs ir mājokļa pabalsts. Un tad visi pārējie pabalsti ir tikai papildus pabalsti, kas ir domāti konkrētām situācijām, kas tiešām reaģē uz personas konkrēto situāciju, vai tā persona ir varbūt skolnieks, vai viņai ir kaut kur jābrauc, vai varbūt, kā te izteicās, viņai ir jāiedod konfektes... es neatceros, uz kādiem svētkiem... nu, pārējais ir tas, kas reaģē uz konkrētu cilvēku konkrētā situācijā. Arī tas viss garais saraksts, kas ir Saeimas paskaidrojumu pielikumā, kur ir vai muzeja apmeklējums vai notāra pakalpojumi, vai pārstāvība civillietā, vai varbūt izziņas iegūšana no Iekšlietu ministrijas datiem... tas viss ir konkrētā situācijā. Protams, tai personai nu ir tā vajadzība, bet tā nav tā universālā vajadzība, par kuru mēs runājam, kas ir tieši šis GMI pabalsts un mājokļa pabalsts.

Un šeit es vēlos arī uzsvērt to, ka šī lieta nav par GMI pabalstu, bet par sliekšni, par ienākumu sliekšni un ienākumu sliekšnis ir pats būtiskākais, jo tas ir pamatā ne tikai tam pabalstam, GMI pabalstam, bet arī mājokļa pabalsts tiek aprēķināts, ņemot vērā tieši šo te sliekšni. Un līdz ar to tas ir visbūtiskākais.

Nu, jā... un tad es droši vien, ka, ja mēģinātu atkārtot Valsts kontroles teikto, tad man sanāktu ļoti slikti, bet es domāju, ka nav iespējams nepiekrīst tiem secinājumiem, ko ir norādījusi Valsts kontrole, proti, par to, ka viss tas pārējais pabalsts, kas ir dažādi pašvaldību pabalsti visdažādākajās situācijās, ka tas nu nav sistematizēts, ka valstij pat nav informācijas par šiem dažādiem pabalstiem. Un arī vēlos vērst uzmanību uz to, ka Valsts kontrole norādīja, ka tas būtu ļoti viegli uzskaitīt šo pašvaldību sniegto atbalstu dažādās situācijās un tad arī to izvērtējot, nu, iespējams, varētu precīzi definēt, kurš ir tas ienākumu sliekšnis, kur ir valsts pienākums to

minimumu nodrošināt un kur ir personai dažādās situācijās pašvaldības atbalsts un kur varbūt ir tas atbalsts, kas vispār nav sniedzams, kas būtībā nav domāts trūcīgām personām vai arī varbūt ir domāts situācijās, kur vispār nav vajadzīga sociālā palīdzība.

Nu, jā... tad tas ir tas, ko es vēlējos norādīt attiecībā uz cilvēka cieņas nenodrošināšanu tām personām, kuru situācija atrodas zem garantētā ienākumu sliekšņa.

Nu un pēdējais, kam es vēlos pieskarties, tas ir līdzsvars. Nu, teiksim, tas ir valsts un sabiedrības kopumā vajadzībām no vienas puses un starp šo trūcīgo personu vajadzībām no otras puses.

Nu, un sākšu ar to, ka Latvijā kā sociāli atbildīgā valstī patiesībā cīņa ar nabadzību un cīņa par lielāku ienākumu vienlīdzību visu laiku ir bijusi visaugstākā prioritāte, nu, vismaz formāli definējot. Un arī starptautiskās organizācijas uz to ir norādījušas. Savukārt, ja mēs skatāmies praksē, tad situācija ir, nu, būtiski atšķirīga. Jo tomēr, kaut arī mums gribētos, lai mūsu dzīves līmenis aug ātrāk, bet tomēr viņš pieaug, mūsu dzīve tomēr kļūst labāka. Valsts un arī pašvaldības kopumā tērē ļoti lielus līdzekļus sociālajam atbalstam, bet nevarētu teikt, ka tas sasniedz šīs te pašas nabadzīgākās personas.

Un šeit es atkal vēlos atsaukties uz Valsts kontroles veikto revīziju, kur ir norādīts, ka sociālās iekļaušanas politika nabadzības mazināšanai netiek īstenota efektīvi un produktīvi. Un arī Valsts kontrole ir norādījusi vēl 2020. gadā, bet arī pārstāves norādīja, ka nekas īsti nav mainījies, ka Latvijas pašvaldības ik gadus sociālajai aizsardzībai tērē ļoti lielus līdzekļus, kurus mērķtiecīgi izmantojot būtu iespējams panākt labākus rezultātus arī nabadzības risku mazināšanā. Un līdz ar to, manuprāt, nu nav šeit salīdzinājums tādā veidā, ka noteikti būtu jāvelta šim mērķim, sociālās palīdzības mērķim, lielāki līdzekļi. Izmantojot tos pašus līdzekļus, ko publiskā vara, publiskās iestādes, valsts un pašvaldību iestādes šim mērķim atvēl, būtu iespējams panākt daudz labākus rezultātus, ja tas sasniegtu tieši tās trūcīgākās personas.

Un arī es vēlos norādīt uz to, ka, ja mēs vērtējam tikai GMI pabalstu, tad Finanšu ministrija norādīja, ka 2021. gadā, manuprāt, tie bija 70 miljoni eiro no valsts budžeta un tad pēc tam 104 miljoni. Bet mūsu valsts budžets ir 14,7 miljardi eiro, kas nozīmē, ka tas ir 0,05 procenti no visa valsts budžeta. Nu, respektīvi, mēs nevarētu teikt, ka, ja mēs runājam tieši par šī garantētā minimālā ienākumu sliekšņa nodrošināšanu, ka valsts tam velta daudz līdzekļus vai saprātīgus līdzekļus. Tad mēs nepieprasām kaut kā palielināt to kopējo apmēru, bet drīzāk sadalīt šo sociālo palīdzību mērķtiecīgi un saprātīgi un tā, lai tā patiešām aizsniegtu tās trūcīgās personas un pilnīgi ikvienam nodrošinātu to minimālo cilvēka cieņai atbilstošo dzīvi.

Un, jā... tad mūsu ieskatā tomēr valsts objektīvās spējas sniegt atbalstu pieaug, arī vairākas pieaicinātās personas atzina, ka tomēr Latvijā sociālais atbalsts ir ļoti zemā līmenī, salīdzinot ar citām Eiropas Savienības valstīm un līdz ar to es uzskatu, ka

pašreizējā situācijā tas līdzsvars starp valsts un trūcīgo personu interesēm nav panākts sociāli atbildīgā valstī, ka tas ir par sliktu šīm te trūcīgajām personām.

Un es nekādi arī nevaru piekrist tam, ka, ja, piemēram, tiktu noteikts augstāks minimālā sliekšņa līmenis, ka tas kaut kādā veidā kropļotu darba tirgu. Un tad personas varbūt izvēlētos nevis strādāt, bet vienkārši palikt mājās un saņemt attiecīgo GMI pabalstu. Gan Labklājības ministrija, gan Valsts kontrole norādīja, ka tie iemesli, kāpēc šīs pašas trūcīgākās personas neiesaistās darba tirgū, visbiežāk ir tas, ka personām ir atkarības, nu, piemēram, no alkohola vai narkotikām un ir ļoti zemas prasmes un tas ir tas iemesls. Un vēlos arī norādīt uz to, ka atbilstoši Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumam tad personai, kura ir darbaspējas vecumā, ir arī obligāti jāreģistrējas Nodarbinātības valsts aģentūrā un jāpilda bezdarbnieka pienākumi un citādi viņa vispār nevar saņemt nekādu valsts atbalstu. Līdz ar to, manuprāt, šādā veidā tas līdzsvars vismaz pašreizējā situācijā vispār nav vērtējams.

Nu, jā un tas ir būtībā arī laikiem galvenais, ko es gribēju pateikt.

Tātad, mūsu ieskatā tie secinājumi, ko Satversmes tiesa ir izvirzījusi jau daudzkārt minētajos spriedumos 2020. gadā un īpaši Satversmes tiesas 2020. gada 25. jūnija spriedumā ar numuru 2019-24-03, tad šie secinājumi pēc būtības nav izpildīti.

Es, protams, paturu spēkā arī to, ko es norādīju par labas likumdošanas principa pārkāpumu, to es neatkārtosu, un arī uzturu spēkā to prasījumu, kāds tika formulēts arī, sniedzot paskaidrojumus, tātad gan par Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumu, gan likuma "Par sociālo drošību" normu atzīšanu, gan 2020. gada 24. novembra likuma redakcijā, gan arī 2023. gada 8. marta likuma redakcijā par šo normu atzīšanu par pretrunā esošu Satversmes 1. un 109. pantam un spēkā neesošu abos gadījumos no to izdošanas dienas.

Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Vārds debatēs Saeimas pārstāvim... Lūdzu!

S. Bērtaitis.

Paldies, godājamā tiesa!

Pirms Saeima norāda uz to, ka iesniegto pieteikumu no pieteicēju puses neatzīst un uzskata, ka apstrīdētās normas gan tajā redakcijā, kas bija pieņemta 2020. gadā, gan arī normas redakcijā, kas bija pieņemtas 2023. gada martā, pēc būtības atbilst Satversmes 1. un 109. pantam un nav konstatējama nekāda pretruna starp lietā izskatāmajām normām un Latvijas Republikas Satversmi.

Lietā pēc būtības Saeima jau ir gan rakstveidā, gan mutvārdos sniegusi apsvērumus par lietas apstākļiem un arī atbildējusi uz Satversmes tiesas tiesnešus

interesējošiem jautājumiem, līdz ar to šodien debatēs es gribētu pievērsties tikai pašiem būtiskākajiem jautājumiem šīs lietas kontekstā.

Vispirms par metodi, par ko mēs daudz runājām šajās divu dienu tiesas sēdēs.

Saeima ir norādījusi un pamatojusi apsvērumus, kādēļ tā ir izraudzījusies relatīvo metodi kā pamatu, lai aprēķinātu minimālo ienākumu sliekšņus. Un jau 2014. gadā, tātad deviņus gadus atpakaļ, politikas plānošanas līmenī ir bijušas identificētas galvenās relatīvās metodes priekšrocības, proti, tā atspoguļo esošo sociāli ekonomisko situāciju sabiedrībā kopumā un ir samērojama ar faktiskajām iedzīvotāju ienākumu izmaiņām. Relatīvā metode atbilst valsts ilgtspējīgas attīstības principam, ļauj nošķirt politiskās diskusijas no statistiski pamatojamiem apsvērumiem un tā ir vienkārša un ar zemām izmaksām īstenojama praksē.

Saeima vēlas akcentēt, ka relatīvā metode ir starptautiski atzīta minimālo ienākumu aprēķina metode, par kuras zinātnisko pamatotību nevar būt šaubu. Šīs metodes izmantošana ir balstīta uz EU-SILC vienoto sistēmu, kuras harmonizācija tiek īstenota ar Eiropas Savienības regulu un kas nodrošina datu ticamību un objektivitāti, uz kā pamata tiek pieņemts lēmums par minimālo sliekšņu pārskatīšanu, atkāpjoties no kādas metodoloģijas, balstoties uz prognozēm, balstoties uz kādiem citiem pieteicēja norādītajiem subjektīviem apsvērumiem mēs atgriezamies atpakaļ situācijā, kad apmērs tiek noteikts pēc politiskiem apsvērumiem, nevis statistiski pamatotas pieejas, ko Satversmes tiesa ir norādījusi, tāpēc pieturēšanās pie šādas metodoloģijas ir būtiska un to nevar aizstāt ne prognozes, ne kādi citi politiski definēti apsvērumi.

Kā norādīja Labklājības ministrijas pārstāve iepriekšējā tiesas sēdē, dažādas starptautiskas organizācijas un kopumā septiņas Eiropas Savienības dalībvalstis izmanto šo pašu relatīvo metodi. Relatīvās metodes piemērotību Latvijas situācijā ir atzinuši arī eksperti no Latvijas Bankas. Arī citas pieaicinātās personas lietā konstatējušas, ka pēc būtības šī relatīvā metode kā tāda kopumā ir atbilstoša Latvijai un nevar konstatēt šīs metodes neatbilstību.

Alternatīvā aprēķina metode, proti, absolūtā metode no likumdevēja puses ir apsvērtā un salīdzināta ar relatīvo metodi, bet tomēr noraidīta vairāku iemeslu dēļ. Galvenokārt, saistībā ar šīs metodes piemērošanas iespējamo politizāciju, metodes daļējo piemērotību sociāli ekonomisko apstākļu atspoguļošanai un ar šīs metodes īstenošanas augstajām izmaksām. Cita starpā arī šajā lietā tiesas zālē izskanējušie piemēri, tostarp gan par klepus sīrupu, gan par zobu plombēšanu, par izstādes apmeklējumu, par velosipēda iegādi, vai tās ir vai nav personas pamatvajadzības... skaidri ilustrē absolūtās metodes trūkumus. No A līdz Z, visi šie gadījumi parāda problēmas, kas rodas, ja mēs mēģinām izmantot absolūto metodi, lai noteiktu, vai minimālie sliekšņi ir noteikti adekvāti. Ir nelietderīgi diskutēt par to, kuri pakalpojumi un preces vispārīgi ir nepieciešami personas pamatvajadzību nodrošināšanai. Ir jāzina konkrētas mājsaimniecības situācija, no kuras ir atkarīgas sociālās palīdzības

individuālās īpatnības. Mēs nedrīkstam, ja tā var teikt, visus atšķirīgos gadījumus likt vienā maisā.

Aicinu Satversmes tiesu lietas izskatīšanā nenonākt absolūtās metodes slazdā un neieļauties diskusijās par to, kādas konkrētas preces vai pakalpojumi nepieciešami pamatvajadzību apmierināšanai.

Likumdevēja izraudzītā relatīvā metode ļauj salāgot sociālās palīdzības apjomu ar pārējās sabiedrības ienākumu līmeni un ļauj sociālās palīdzības saņēmējiem pašiem modulēt savus izdevumus, ņemot vērā šīs personas un mājsaimniecības individuālo situāciju.

Attiecībā uz pieteicēju nosaukto indeksāciju kā eventuālu alternatīvu minimālo ienākumu sliekšņu aprēķina metodi, jānorāda, ka relatīvās metodes būtība ir izmantot sociāli ekonomisko rādītāju, kas raksturo mājsaimniecību rīcībā esošus ienākumus un to izmaiņas, nevis balstīties uz patēriņa cenu līmeni valstī. Nav nekāda pamata proporciju no mājsaimniecību ienākumu apmēra koriģēt atbilstoši patēriņa cenām, jo mājsaimniecību ienākumi un patēriņa cenas ir divi dažādi sociāli ekonomiskie statistiskie rādītāji. Pieteicēji nav izskaidrojuši minētās indeksācijas būtību un konsekvences, kā arī nav minējuši nekādu citur pasaulē pastāvošu praksi, kas būtu balstīta uz šādu pieteicēju norādītu metodi.

Jāuzsver, ka patēriņa cenu indekss tiek saistīts ar absolūto metodi minimālo ienākumu aprēķinā, bet, kā paskaidrots iepriekš, likumdevējs ne politiskās plānošanas līmenī, ne arī normatīvo aktu līmenī nav atbalstījis absolūtās metodes izmantošanu minimālo ienākumu sliekšņu aprēķinā. Līdz ar to nav pamata runāt par indeksāciju relatīvās aprēķina metodes gadījumā.

Attiecībā uz metodes nostiprināšanu likumā. Gan pieteikumā Satversmes tiesai, gan arī sniedzot mutvārdu paskaidrojumus, pieteicēji ir cēlušies iebildumus par to, ka Saeima jau sākotnēji Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā un likumā "Par sociālo drošību" normatīvi nav nostiprinājusi metodi, kas *expressis verbis* noregulētu minimālo ienākumu sliekšņu aprēķināšanas un pārskatīšanas metodoloģiju. Kritisks vērtējums šajā sakarā ir izskaidrojams arī no dažādām pieaicinātajām personām šajā lietā.

Šajā sakarā Saeima vēlas uzsvērt, ka metodes nostiprināšana Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā un likumā "Par sociālo drošību" 2020. gadā neradītu nekādas būtiskas praktiskas konsekvences, kurām būtu nozīme šajā lietā. 2020. gada 24. novembrī pieņemtajos grozījumos Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības pieņemtajam likumā un likumā "Par sociālo drošību" Saeima noteica absolūtas minimālo sliekšņu vērtības, kuras tika aprēķinātas balstoties uz relatīvo metodi, proti, 20 procentu apmērā no mājsaimniecību rīcībā esošo ienākumu mediānas vienam ekvivalentam patērētājam. Šis aprēķins ir tieši un nepārprotami atspoguļots abu likumu grozījumu anotācijās un norādīts diskusijās Saeimā, apspriežot un pieņemot likumu

grozījumus. Apstiprinot šādas skaitliskās vērtības, Saeima ir respektējusi Satversmes tiesas prasību iepriekš izskatītajās lietās, ka likumdevējam ir pienākums noregulēt svarīgākos ar sociālās palīdzības minimumu noteikšanu saistītos jautājumus. Saeima šos lēmumus ir arī patstāvīgi pieņēmusi un nevienam lēmuma pieņemšanu nav deleģējusi, kas bija definēti kā problēma iepriekšējos Satversmes tiesas nolēmumos. Tādējādi nebūtu pamata Saeimai izteikt pārmetumus, ka tā nav pieņēmusi tos būtiskos lēmumus, kas attiecas uz minimālo ienākumu sliekšņiem un būtu tos deleģējusi kādai citai personai.

Attiecībā uz periodiskumu un sociālās palīdzības pārskatīšanu. Satversmes tiesa iepriekš ir noteikusi, ka valstij ir pienākums regulāri vērtēt sniegtās sociālās palīdzības apmēru pietiekamību, lai garantētu, ka tas atbilst sociālajai realitātei un trūcīgajām personām tiktu nodrošināta tām nepieciešamā palīdzība. Līdz ar to valstij ir pienākums periodiski pārskatīt sociālās palīdzības apmēru, bet Satversmes tiesa nav konkretizējusi savā praksē šo pārskatīšanas periodu.

Šajā sakarā jānorāda, ka 2023. gada 1. jūlijā ir stājušies spēkā jauni minimālie ienākumu sliekšņi, kas, tāpat kā 2020. gada 24. novembrī likuma grozījumos ietvertie minimālie ienākumu sliekšņi, bija aprēķināti, balstoties uz relatīvo metodi kā 20 procentu proporciju no aktuālās ienākumu mediānas. Tātad, likumdevējs divarpus gadus pēc 2021. gada 1. janvāra, kad stājās spēkā pieteicēju apstrīdētie minimālo ienākumu sliekšņi, ir pārskatījis šos minimālos ienākumu sliekšņus un nodrošinājis to atbilstību sociālajai realitātei.

Tomēr Saeima vēlas uzsvērt, ka minētajos divarpus gadus pēc 2021. gada 1. janvāra sociālās palīdzības jomā tika nodrošināti vairāki citi palīdzības veidi, kuri uzlaboja trūcīgo mājsaimniecību materiālo stāvokli un nodrošināja sociālās palīdzības atbilstību sociālajai realitātei. Un, proti, attiecībā uz vienas personas darbaspējas vecumā mājsaimniecību, pirmkārt, no 2021. gada decembra tika palielināts atvieglojums par elektrību par 10 eiro, proti, trūcīgajām un maznodrošinātajām ģimenēm no 5 eiro mēnesī atbalsts tika palielināts līdz 15 eiro mēnesī.

Otrkārt, no 2022. gada 1. janvāra mājokļa pabalsta aprēķinā tika piemēroti koeficienti, kā rezultātā palielinājās mājokļa pabalsts un tā pieejamība.

Trešais. No 2022. gada 1. novembra līdz 2023. gada 30. aprīlim trūcīgajiem tika piešķirta papildus viena pārtikas paka, ja mēs runājam par preču izsniegšanu natūrā papildus.

Ceturtais. No 2021. gada 1. novembra līdz 2022. gada 31. martam tika izmaksāts pabalsts 20 eiro mēnesī, kopā 100 eiro, Latvijā dzīvojošai personai, kura līdz 2021. gada beigām ir sasniegusi 60 gadu vecumu.

Un visbeidzot tika nodrošināta arī energoresursu izdevumu kompensēšana mājsaimniecību rēķinos, kā arī nodrošināti decentralizēti atbalsta pasākumi, piemēram, attiecībā uz malku.

Līdzās minētajam sociālajam atbalstam attiecībā uz ģimenēm ar bērniem, no 2022. gada 1. janvāra tika palielināts ģimenes valsts pabalsts, kas paliek GMI pabalsta saņēmēju rīcībā, kā rezultātā šī pabalsta vidējais apmērs uz vienu bērnu pieauga par 71 procentu – no 28,68 eiro 2021. gadā līdz 49,13 eiro 2022. gadā. Saistībā ar straujo energoresursu cenu kāpumu, laika posmā no 2022. gada 1. janvāra līdz 30. aprīlim tika izmaksāts arī atbalsts 50 eiro mēnesī par katru bērnu, kopā 200 eiro, vienam bērnam četru mēnešu laikā.

Kontekstā ar Satversmes tiesas konstatēto likumdevēja pienākumu periodiski pārskatīt sociālās palīdzības apmēru, jānorāda arī to, ka mājokļa pabalsts, kas ir būtiska sociālās palīdzības komponente trūcīgajām mājsaimniecībām, tika aktualizēts katra gada ietvaros jau sākot no 2021. gada 1. janvāra. Proti, Ministru kabineta 2020. gada 17. decembra noteikumi Nr. 809 “Noteikumi par mājsaimniecības un materiālās situācijas izvērtēšanu un sociālās palīdzības saņemšanu” paredz mājokļa pabalsta aprēķinu un piešķiršanu vienu reizi kalendārajā gadā, tādējādi ar mājokļa lietošanu saistīto maksājumu rēķinos norādītā faktisko izdevumu summa ietekmē mājokļu pabalsta apmēru katra kalendārā gada ietvaros, kas nodrošina to atbilstību aktuālajiem sociāli ekonomiskajiem apstākļiem.

Finansiāli apkopojot sociālās palīdzības izmaksas, un šeit es reducējos tikai attiecībā uz GMI pabalstu un mājokļa pabalstu, tad summāri 2022. gada ietvaros šī sociālās palīdzības izmaksas veidoja 64 129 906 eiro, salīdzinot ar 2021. gadu, kura ietvaros atbalsts bija 28 786 994 eiro. Tādējādi kopējais sociālās palīdzības apjoms 2022. gadā būtiski pieauga vairāk nekā divas reizes, neraugoties uz to, ka 2022. gadā netika pārskatīts minimālo ienākumu sliekšņa apmērs.

Nenoliedzami, ka valstij ir pienākums regulāri pārskatīt un aktualizēt sociālās palīdzības minimumu, lai tas atbilstu patiesajām personas vajadzībām, bet šī pienākuma izpildes veids ir politiskās izšķišanās jautājums, turklāt arī periodiskā vērtējuma ietvaros ir svarīgi ņemt vērā visus sociālās palīdzības veidus kompleksi, nevis kādu tās atsevišķu daļu.

Un Satversmes tiesa arī iepriekšējos nolēmumos vērtējot, vai minimālie sliekšņi ir atbilstoši vai nē, piegāja kompleksi, vērtējot arī citus atbalsta veidus, un tajā brīdī, kad mēs runājam par periodisku pārskatīšanu, ir jāsauglabā šī pati kompleksā pieeja, nefokusējoties tikai uz vienu GMI rādītāju.

Savas rīcības brīvības ietvaros valsts ir izraudzījusies ne tikai dažādus sociālās palīdzības veidus, bet arī to adaptāciju aktuālajiem sociāli ekonomiskajiem apstākļiem. Pat ja laika posmā no 2021. gada 1. janvāra līdz 2023. gada 1. jūlijam minimālo ienākumu sliekšņi netika ikgadēji pārskatīti, Latvijas valsts iedzīvotājiem nodrošināja cita veida papildus sociālās palīdzības sniegšanu, kas rezultātā summāri nodrošināja trūcīgajām personām tām nepieciešamo sociālo palīdzību vismaz minimālajā apmērā atbilstoši aktuālajai situācijai. Šāda pieeja atbilst arī citu Eiropas Savienības dalībvalstu

praksei, proti, ka valstīs ir ieviestas stabilas sociālās palīdzības sistēmas, kuras netiek mainītas arī strauji sociāli ekonomisko apstākļu maiņas gadījumā. Tā vietā vispārējās sociālās palīdzības sistēmas tiek papildinātas ar individualizētiem terminētiem pasākumiem, kas pielāgoti attiecīgās sociālās krīzes vai citu specifisku apstākļu pārvarēšanai. Satversmes tiesai nebūtu pamata šādu likumdevēju pieeju sociālās palīdzības organizēšanai noraidīt.

Lietas izskatīšanas gaitā vairākkārt ir diskutēts par to, vai apstrīdētais tiesiskais regulējums ir saderīgs ar sociāli atbildīgas valsts principu un nodrošina cilvēka cieņu.

Satversmes tiesa jau iepriekš ir atzinusi, ka atbilstoši Satversmes ievadam, ikvienam ir jārūpējas par sevi un saviem radniekiem, kas nozīmē, ka primāri tā ir pašas personas atbildība rūpēties par to, lai nodrošinātu sev tādu dzīvi, kas atbilst cilvēka cieņai un tikai tad, ja persona to nespēj, valstij ir jārūpējas par šo personu. Valsts nevar pilnībā uzņemties rūpes par personas sociālajām un ekonomiskajām vajadzībām.

Saeima vēlas uzsvērt, ka šis ir būtisks faktors, kas ir jāņem vērā, vērtējot, vai valsts nodrošinātās sociālās palīdzības apjoms ir pietiekams un atbilstošs Satversmei. Diemžēl pieteicēju argumentācija lielā mērā cenšas apiet šo faktoru. Jānorāda, ka 2022. gadā no visiem GMI pabalsta saņēmējiem 56,51 procenti bija pilngadīgas un darbaspējīgas personas. 56 procenti. Tātad, principā lielākā daļa no GMI saņēmējiem varēja patstāvīgi nodrošināt sev tādu dzīvi, kas atbilst cilvēka cieņai. Nabadzība ir kompleksi sociāla problēma, kurai nav viena vienkārša risinājuma. Piemēram, alkoholismu kā būtisku nabadzības cēloni un faktoru, kas izraisa un ietekmē nabadzības esamību valstī, nevar izskaust ar valsts izmaksāta finansiāla pabalsta palielinājumu. Galvenais valsts uzdevums ir ar kompleksu pasākumu kopumu mazināt nabadzības dziļumu, lai pasargātu cilvēkus no galēja trūkuma, kā arī kopumā orientētu sociālo palīdzību uz nevienlīdzības samazināšanu sabiedrībā. Jebkurā gadījumā personas līdzdarbība un motivācija integrēties darba tirgū ir izšķiroša, jo nodarbinātība ir galvenā atslēga izejai no nabadzības. To pierāda gan Latvijas, gan citu valstu prakse.

Šajā sakarā likumdevējam ir bijis svarīgi saskaņot minimālo ienākumu sliekšņus ar sociālās apdrošināšanas sistēmu un saglabāt iedzīvotāju motivāciju strādāt un maksāt valstij noteiktos nodarbinātības nodokļus.

Kā zināms, sociālās palīdzības saņemšana nav atkarīga no tā, vai par cilvēku ir maksāti nodokļi vai sociālās apdrošināšanas iemaksas vai nē. Tādēļ likumdevējam ir būtiski ņemt vērā, lai, nosakot minimālo ienākumu sliekšņus minimālajām pensijām, minimālo ienākumu sliekšņu apmēri sociālajā palīdzībā un valsts sociālajā nodrošinājuma pabalsta sistēmā nebūtu vienādi vai augstāki par minimālo pensiju minimālajiem sliekšņiem.

Ja minimālo vecuma pensiju aprēķina bāze ir piesaistīta 25 procentiem no ienākuma mediānas, tad apstrīdētajās tiesību normās noteiktais GMI sliekšnis 20 procentu apmērā ir secīgi zemāks.

Līdz ar to minimālo ienākuma sliekšņu apmērs ir samērīgs un sociāli taisnīgs pret tām personām, kuras vismaz 15 gadus ir strādājušas un par kurām ir veiktas sociālās apdrošināšanas iemaksas.

Ja sociālās palīdzības sistēma apmierinās vidēju ienākumu cilvēka patēriņa standartus, kā uz to mudina pieteicēju norādītie apsvērumi, tad šāda sistēma nemotivēs iedzīvotājus integrēties darba tirgū un dos nepareizu vēstījumu, ka persona var pasīvi gaidīt, ka valsts īstenos tās sociālās tiesības bez šīs personas ieguldījuma. Tāda sistēma nebūtu ilgtspējīga un nebūtu atbilstoša Satversmes 109. pantam un attaisnojama attiecībā pret citiem nodokļu maksātājiem, kas uztur šo sociālo atbalsta sistēmu.

Neraugoties uz iepriekš minēto, Saeima uzsver, ka esošā palīdzības sistēma, tostarp ciktāl tā reglamentēta apstrīdētajās tiesību normās atbilstoši katra individuālā gadījuma apstākļiem, izpilda no sociāli atbildīgas valsts principa un Satversmes 109. panta izrietošās prasības, kā arī saglabā cilvēka cieņu.

Satversmes tiesa iepriekš jau ir atzinusi, ka likumdevējs ir tiesīgs izvēlēties dažādus risinājumus, tostarp noteikt, ka palīdzība trūcīgajām personām tiek sniegta vairāku sociālās drošības sistēmā ietilpstošu pasākumu ietvaros. Šajā sakarā Saeima norāda, ka GMI pabalsts ir tikai viens no sociālās palīdzības veidiem, kura apmēra atbilstība jāvērtē kompleksi kopsakarā ar citiem valsts nodrošinātajiem pasākumiem. Uz šo kopējo sociālās drošības sistēmas ietekmi uz dažādu pamatvajadzību apmierināšanu ir dota norāde arī apstrīdēto tiesību normu anotācijās, kas apliecina, ka likumdevējs to ir apsvēris, pieņemot apstrīdētās tiesību normas.

Arī Labklājības ministrijas pārstāve tiesas sēdē norādīja, ka līdztekus sociālajai palīdzībai ir jāvērtē arī personai vai ģimenei sniegtie sociālie pakalpojumi un citi atbalsta veidi, jo tieši viss sociālā atbalsta kopums veido pamatu cilvēka cienīgas dzīves nodrošināšanai. Šiem secinājumiem pēc būtības pievienojās arī Valsts kontrole.

Šajā sakarā Saeima uzsver, ka līdzās GMI pabalstam, trūcīgajām personām tiek piešķirts mājokļa pabalsts, kurš kalpo kā materiāls atbalsts ar mājokļa lietošanu saistīto izdevumu segšanai, šis pabalsts tiek aprēķināts pēc vienotiem kritērijiem, kas noteikti Ministru kabineta noteikumos Nr. 809 "Noteikumi par māsaimniecības materiālās situācijas izvērtēšanu un sociālās palīdzības saņemšanu". Vidējais mājokļa pabalsta apmērs vienai personai 2022. gadā bija 100 eiro, bet vairāku personu māsaimniecībai 168,88 eiro apmērā.

Tāpat attiecībā uz mājokli ir jānorāda, ka atbilstoši Elektroenerģijas tirgus likuma un uz tā pamata izdotajiem Ministru kabineta noteikumiem, trūcīgām māsaimniecībām visā Latvijā par 15 eiro ir samazināta maksa par elektroenerģiju.

Tāpat līdztekus iepriekš minētajiem sociālās palīdzības veidiem Latvijas valsts Eiropas Atbalsta fonda vistrūcīgākajām personām ietvaros nodrošina pārtikas preču komplektu, higiēnas un saimniecības preču komplektu, kā arī individuālo mācību piederumu komplektu izsniegšanu visām trūcīgajām vai krīzes situācijā nonākušajām

mājsaimniecībām, kas palīdz apmierināt iedzīvotāju pamatvajadzības, tostarp attiecībā uz pārtiku un obligāto izglītību.

Un šeit es vēlētos iebilst pieteicēju pārstāves norādītajam, ka tikai GMI pabalsts un mājokļa pabalsts esot vienīgais, kas tiekot piešķirts trūcīgajām personām.

Fonda atbalsta saņēmēju aptauja uzrāda ļoti pozitīvu ietekmi uz atbalsta saņēmēju mājsaimniecības situāciju. Lai gan pieteicēji ir apšaubījuši atsaukšanos uz šo sociālās palīdzības veidu, Saeima vēlas uzsvērt, ka tas ir Latvijas valsts plānots, organizēts, līdzfinansēts un uzraudzīts sociālās palīdzības modelis. No Eiropas Atbalsta fonda vistrūcīgākajām personām 2021. gadā kopumā Latvijā atbalsts ir nodrošināts 9 630 422 eiro apmērā, tajā skaitā 1 398 766 eiro – valsts budžeta tiešais finansējums. 2022. gadā kopumā fonda atbalsts nodrošināts 11 850 548 eiro apmērā, tajā skaitā 1 581 739 eiro – valsts budžeta tiešais finansējums. Fonda ietvaros sniegtais atbalsts nav uzskatāms par nevalstisko organizāciju īstenotu labdarības aktivitāti un tāpēc to nevar ignorēt.

Diemžēl pieteicēji tendenciozi nevēlas redzēt šīs sociālās palīdzības veida klātbūtni un lomu Latvijas sociālajā drošības sistēmā.

Šeit papildus vēlos arī komentēt vienu faktoru, ka saistībā ar šī komplekta vērtību, kas ir norādīta arī Saeimas apsvērumos, šī vērtība ir norādīta, ņemot vērā valsts samaksāto summu, kas ir kopīgā iepirkuma procedūrā. Ja šīs pašas preces tiktu iegādātas veikalā, tām būtu daudz būtiskāka cena. Ja summē šīs vienības, tad tas ir jāņem vērā.

Fonda ietvaros... tāpat, līdzās minētajiem atbalsta komplektiem, visā Latvijā valsts arī nodrošina gatavo maltīšu izsniegšanu jebkurai personai zupu virtuvēs, kā arī valsts pilnībā apmaksā pusdienas visiem bērniem, kuri mācās no 1. līdz 4. klasei, neatkarīgi no pašvaldības.

Attiecībā uz veselības aprūpes jomu ir jānorāda, ka trūcīgas personas visā Latvijā tiek atbrīvotas no pacienta līdzmaksājuma veselības aprūpes pakalpojumiem, tiek atbrīvotas no pacienta līdzmaksājuma par vienā stacionēšanas reizē operāciju zālē veiktajām ķirurģiskajām operācijām, kā arī tām tiek nodrošināta zāļu vai medicīnisko ierīču izdevumu pilnīga kompensācija.

Tas apliecina, ka valsts nodrošinātā sociālā palīdzība aptver arī veselības aprūpes pieejamību trūcīgajām ģimenēm.

Kopsummā pēc Labklājības ministrijas aprēķiniem, uz kuriem tika dota atsauce arī tiesas sēdē, materiālais atbalsts trūcīgajām personām sociālās palīdzības jomā pārsniedz 40 procentus no ienākuma mediānas, neskaitot dažādus citus atvieglojumus un sociālās palīdzības pasākumus, kuru kopējo vērtību objektīvi nav iespējams aprēķināt. Tādējādi visos pamatvajadzību segmentos valsts visā Latvijas teritorijā nodrošina trūcīgajām personām sociālo palīdzību vismaz minimāli nepieciešamajā apmērā.

Kā to tiesas sēdē atzīmēja Tieslietu ministrijas pārstāve, pēdējie likuma grozījumi ilgtermiņā nodrošina sociālās sistēmas ilgtspēju un atbilstību cilvēka cieņai.

Noslēgumā Saeima vēlas atkārtoti uzsvērt, ka līdz ar 2023. gada 8. martā pieņemtajiem grozījumiem Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā, un likumā “Par sociālo drošību” ir novērsti pieteicēju norādītie iebildumi attiecībā uz minimālo ienākumu sliekšņa noteikšanu un pārskatīšanu, tādējādi Satversmes tiesai būtu pamats izbeigt tiesvedību lietā.

Ja tomēr Satversmes tiesa lems par tiesvedības turpināšanu un vērtēs 2020. gada 24. novembrī Saeimā pieņemtus grozījumus Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā un likumā “Par sociālo drošību”, Saeima uzsver, ka nekādos apstākļos nebūtu apsverams pieteicēju lūgums atzīt apstrīdētās tiesību normas par spēkā neesošām no to pieņemšanas brīža.

Līdzās tiesiskajai nestabilitātei un būtiski nelabvēlīgai ietekmei uz valsts budžetu, ko radītu šāda eventuāla tiesību normu retroaktīva pārskatīšana, ko šodien apstiprināja arī Finanšu ministrijas pārstāve, tas novestu arī pie fundamentālas pretrunas ar sociālās palīdzības būtību. Proti, pieņemot lēmumu par to, vai konkrētajai personai pienākas sociālā palīdzība un kāds būtu šis palīdzības apmērs, tiek vērtēta attiecīgās mājsaimniecības materiālā situācija. Kā zināms, galvenais sociālās palīdzības piešķiršanas kritērijs ir individuāla nepieciešamība un apstākļi, ka personai trūkst attiecīgo līdzekļu.

Atbilstoši Ministru kabineta noteikumu Nr. 809 “Noteikumi par mājsaimniecības materiālās situācijas izvērtēšanu un sociālās palīdzības saņemšanu”, mājsaimniecības materiālās situācijas izvērtēšana un sociālā palīdzība mājsaimniecībai tiek sniegta primāri balstoties uz informāciju par pēdējiem trim kalendāra mēnešiem. Šis trīs mēnešu termiņš ir piesaistīts gan sociālo dienestu administratīvajai kapacitātei un praktiskajām iespējām noskaidrot mājsaimniecības materiālo stāvokli, gan sociālās palīdzības mērķim sniegt personai tūlītēju aktuālu atbalstu pamatvajadzību apmierināšanai. Par vienu vai divus gadus senu periodu nav iespējams veikt ticamu mājsaimniecības materiālās situācijas izvērtējumu un arī nekāda eventuāli pārrēķinātā pabalsta summa nebūtu saderīga ar sociālās palīdzības būtību. Līdz ar to pieteicēju izvirzītais prasījums par retroaktīvu apstrīdēto normu pārskatīšanu nav pieļaujams.

Saeima šīs lietas ietvaros ir sniegusi izvērstu pamatojumu, kādēļ apstrīdētās normas ir uzskatāmas par atbilstošām Latvijas Republikas Satversmes 1. un 109. pantam un lūdz Satversmes tiesu to ņemt vērā, pieņemot galīgo nolēmumu lietā.

Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Vai pieteikuma iesniedzēju pārstāves izmantos replikas tiesību? Lūdzu!

R. Ločmele.

Jā, izmantosim.

Labdien vēlreiz, cienījamā Satversmes tiesa! Godājamais Bērtaiša kungs, kā Saeimas pārstāvis.

Vēlos norādīt sekojošo.

Garantētā minimālā ienākuma apmērs ir sociālās palīdzības Latvijā pamats, kam ir gan simboliska nozīme, jo norāda valsts attieksmi pret sociāli neaizsargātākajām cilvēku grupām, gan praktiskā – aprēķinot divus pamatpabalstus, gan fiskālā nozīme – ietekme uz budžeta sociālajiem izdevumiem.

Diemžēl no tā, ko šodien mēs dzirdējām no vairāku iestāžu pārstāvjiem, patreizējais garantētais minimālais ienākumu sliekšnis nespēj nodrošināt cilvēku pamatvajadzības un cilvēkam cienīgu dzīvi.

A. Laviņš.

Ločmeles kundze, es atvainojos... es pārtraukšu... Mēs šobrīd esam tajā procesa sadaļā, kas ir replikas. Replikas parasti ir atbilde uz to, ko nupat dzirdējām no Saeimas pārstāvja. Man būtu lūgums...

R. Ločmele.

Es norādīšu...

A. Laviņš.

Es nezinu, cik jums ir replikas, bet konspektīvi viens, divi, trīs, četri... ko jūs gribat īsi, lakoniski pateikt par to, ko dzirdējāt no Saeimas pārstāvja. Ja? Paldies.

R. Ločmele.

Oponējot Bērtaiša kungam par to, ka GMI sliekšnis pašlaik nodrošina atbilstoši Satversmei cilvēka cienīgu dzīvi, vēlos norādīt, ka viss, par ko tika runāts abās Satversmes tiesas sēdēs, spriežot šo lietu, atbilst Maslova piramīdas zemākajam stāvam, protams, pirmajam no pieciem. Jo, tieši par to runājot, jūs runājāt par to, ka GMI pabalsts ir domāts galvenokārt un nepieciešams pārtikas nodrošināšanai.

Bet, ja mēs runājam par cilvēka cienīgu dzīvi un ņemam vērā visslavenāko cilvēku vajadzību zinātniski noteikto metodi, proti, Maslova piramīdu, tad šeit ir runa tikai par pirmo stāvu, kur ir fizisko vajadzību nodrošināšana, nemaz nerunājot ne par pašizpaušmi, piederības sajūtu un pat drošību, kas ir nākamais stāvs aiz izdzīvošanas fiziskajām vajadzībām.

Tajā vietā, atsaucoties uz Bērtaiša kunga teikto, pārtiku ik mēnesi šiem cilvēkiem, GMI pabalsta saņēmējiem, nodrošina ne tikai pabalsts, bet arī Eiropas Savienības pārtikas pakas. Vēlos norādīt uz šo paku saturu un, manuprāt, runāt par

cilvēka cienīgu dzīvi, ka cilvēks, saņemot šīs pakas, mēnešiem ilgi spiests lietot uzturā pienu un olu pulverus, valkāt... un tanī pašā laikā tā kā GMI pēc jūsu vārdiem pabalsts ir domāts tikai pārtikas iegādei, tad cilvēks droši vien ir spiests valkāt lietotus apģērbus un lietotus apavus no labdarības kastēm, kā arī cilvēks var izmantot jūsu teikto iespēju un mērot līdz 3,5 km attālumu līdz zupas virtuvei, lai saņemtu ēdienu.

Vēl. Jūs teicāt, ka ir jāņem vērā, ka pēdējos divos gados tika palielināti pabalsti: mājokļa pabalsts un atbalsts elektrības cenu pieauguma kompensēšanai.

Vēlos norādīt, ka tādā veidā, palielinot mājokļu pabalstu un mainot formulu un pielietojot attiecīgus augstus koeficientus, valdība mēģināja novērst masveida mājāsaimniecību nespēju apmaksāt komunālos maksājumus. Un šie pasākumi bija domāti ļoti plašai Latvijas auditorijai un mājāsaimniecību skaitam, nevis konkrēti visneaizsargātajai grupai, par kuru mēs runājam kā par GMI pabalsta saņēmējiem.

Runājot par to, ka metodi, kura tika iekļauta Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā, balsojot Saeimā, ir zinātniska. Es varētu jums norādīt, ka ir piemēri Latvijas likumdošanā, ka šo formulu tiešām varētu uzskatīt par pamatotu un zinātniski pamatotu, piemēram, kadastrālās vērtības noteikšanas formula, jo šeit vairākkārt izskanēja, ka nevar noteikt katram cilvēkam individuālās vajadzības un salīdzināt dzīvi pilsētā vai laukos. Lūk, kadastrālās vērtības noteikšanas formula ir piemērs tam, ka ar zinātnisku pieeju un visu ieinteresēto pušu iesaisti var izstrādāt tādu formulu, kur būs gan zonējums attiecībā uz to, kur cilvēks dzīvo, gan viss kaut kas. Respektīvi, tas ir piemērs tam, ja valsts vēlas, var panākt rezultātu, ja ir skaidrs mērķis, ko mēs vēlamies panākt.

Vēl vēlos arī norādīt, un tas arī ir man kā Latvijas pilsones pienākums norādīt jums uz to, ka norādīt uz tādu apstākli, ka GMI pabalsta saņēmēji ir cilvēki ar alkohola vai narkotiku atkarību, nebūtu nu, maigi izsakoties, moderni mūsdienu Eiropas sabiedrībā un Eiropas Savienībā it īpaši, jo ir arī mums romi... respektīvi, ir cilvēku grupas un tie ir tie GMI pabalsta saņēmēji, kuri visā Eiropā tiek uzskatīti par īpaši sociāli jūtīgāko personu grupām, uz kuriem jebkuras valsts sociālajiem dienestiem ir jāvērs īpaši pasākumi un jāizstrādā īpaša politika.

Bet runājot par to... par jūsu sniegtajiem statistikas datiem, ka starp GMI pabalsta saņēmējiem ir līdz 56 procentiem darbaspējīgie cilvēki, es nevēlējos par to runāt, bet pateikšu tieši pēc jūsu teiktā, ka realitātē ziniet, kas tie cilvēki ir? Tie ir ukraiņu bēgļi. Pēc Krievijas uzbrukuma Ukrainai, pēc kara sākuma, ukraiņu bēgļi tiešām ir ļoti... viņiem ir ļoti liels īpatsvars šajā GMI pabalsta saņēmēju grupā. Jūs varētu papētīt arī portāla latvija.lv sniegto informāciju par to, ka arī tieši starp ukraiņu bēgļiem ir vislielākais GMI pabalsta atteikumu skaits, jo pēc tam, kad mūsu sociālie dienesti pašvaldībās viņiem pēc metodikas viņi pētīja katra pieprasītā materiālo stāvokli, bija tāda norāde, ka, lūk, ja cilvēks brauc uz Ukrainu un nepārtrauc GMI

pabalsta saņemšanu, viņam to atņem. Un tie šī tā statistika... Jā, viņai neparāda to konkrēto cilvēku un tiešām...

A. Laviņš.

Jā, paldies. Sadzirdējām par GMI saņēmējiem... Tālāk, lūdzu!

R. Ločmele.

Jā... Un pats svarīgākais. Manuprāt, jums kā Saeimas pārstāvim... Saeimā ir likumdošanas vara vislielākā, Saeima nosaka visus likumus valstī. Mēs esam parlamentārā republikā. Un man patiešām patiesi ir žēl, ka parlamentārajā republikā mums nav izpratnes par to... jūs pat neizteicāt nožēlu par to, ka valsts nav spējīga palielināt GMI pabalsta sliekšni, kas ir pamatrādītājs gan mājokļa pabalsta saņemšanai un tā tālāk, lai vismaz tuvinātos tam Eiropā aprēķinātā, priekš mums aprēķinātā, nabadzības riska sliekšņa ciparam. Jo tas ir tas, kas nolaiž mūsu valsti visos reitingos zemākajos stāvos. Arī tas.

Jo, piemēram, Zviedrijā pastāv tāds princips, ka strādāt ir privilēģija. Un tie cilvēki, kuri nestrādā un saņem šos pabalstus, viņi nav cienīgi, viņiem vēl ir jāpamācās, jāklūst, lai viņiem būtu tāda privilēģija strādāt. Un mēs nevaram dzīvot modernajā Eiropā ar sapratni, ka maksāt tiem vistrūcīgākajiem, pat ja viņi ir alkoholiķi, ļoti maz. Tas nenorāda uz to, ka tie cilvēki ir slikti. Tas tikai nozīmē, ka mūsu valstī kaut kas nav kārtībā. Un ar sociālās palīdzības sistēmu mums tiešām nav kārtībā.

Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Vai Saeimas pārstāvis izteiks atbildes replikas? Lūdzu!

S. Bērtaitis.

Jā. Godājamā tiesa!

Pavisam īsi. Vispirms par atbalsta saņēmēju un Ukrainas bēgļiem. Jā, ir tiesa, ka, protams, ka Ukrainas iedzīvotāji, civilo iedzīvotāju ierašanās pēc tam, kad tika uzsākta kara darbība Ukrainā, bija būtisks viens no sociālajiem faktoriem, kas būtiski ietekmēja sociālās palīdzības sistēmu un sociālās palīdzības saņēmēju loku. Bet tas ir arī... tāpat, jebkurā gadījumā mēs šodien tiesas sēdē izskatām to, kā šī sociālās palīdzības sistēma ir būvēta un kā viņa funkcionē. Un sociālā palīdzība tiek piešķirta personai, neatkarīgi no nacionalitātes, vai viņa ir ukraiņis vai roms, vai kāds cits. Tiek ņemts vērā personas materiālais stāvoklis un viņas vajadzības tajā situācijā. Un tas attiecīgi ir dots.

Bet tas jebkurā gadījumā ir jāpatur prātā, ka darbspējīgie cilvēki turpina saņemt lielā mērā šī GMI pabalstu, kas liecina, ka tātad valstī ir pamats sagaidīt, ka persona pati aktīvi iesaistās un tomēr rūpējas par savu sociālo tiesību nodrošināšanu.

Tālāk. Attiecībā uz jūsu komentāru un salīdzinājumu ar kadastrālo vērtību. Viņš, manuprāt, ir nekorekts tāpēc, ka kadastrālā vērtība ir masveidīga nekustamā īpašuma tirgus novērtēšana un ar cilvēka cieņu tur nav nekāda sakara, mēs nevaram šādi pieiet un mēs esam arī uzsvēruši, ka sociālās palīdzības sistēma ir veidota tomēr individuāli un decentralizēti, lai varētu pašvaldību sociālais dienests katru individuālo gadījumu izvērtēt un noteikt, kas ir pareizākais un piemērotākais sociālās palīdzības veids attiecīgajam cilvēkam.

Un visbeidzot, kas attiecas uz sistēmas darbību. Ir jāsaprot, ka, kā jau minēja Labklājības ministrijas pārstāves, šī sistēma ir ieviesta pēc būtības jauna šobrīd šī sociālās palīdzības sistēma, kāda viņa ir attiecībā uz minimālo ienākuma sliekšņu aprēķinu un pārskatīšanu. Šī ir relatīvi jauna sistēma, kas ir ieviesta burtiski tikko pēdējos gados un likumdevēja ieskatā, šī sistēma ir tāda, kas ir piemērota sociālās palīdzības sniegšanai un ka varēs viņa mazināt sociālo nevienlīdzību. Protams, ka ir jāvērtē un jāskatās, kā šī sistēma strādā, funkcionē ilgākā laika periodā un tad varēs novērtēt tās sistēmas darbību. Jebkurā gadījumā šobrīd nenoliedzami, ka Latvija ir sociāli, attiecībā uz nabadzības dziļumu, sliktākā situācijā un viņai ir jāpilnveido sava sistēma, bet nu vismaz tā tendence ir redzama, ka šis nabadzības dziļums tiek mazināts un līdz ar to šī sociālā palīdzība pēc būtības pilda savu mērķi mazināt šo sociālo nevienlīdzību.

Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Tā... cienījamie lietas dalībnieki! Teikšu paldies par jūsu sniegtajiem argumentiem.

Šobrīd ir atlicis paziņot datumu, kad tiesa pasludinās savu spriedumu. Un tas būs tiesas sēdē 5. oktobrī pulksten 12.00.

Ar to tiesas sēdi pasludinu par slēgtu.

Jauku dienu jums!

Tiesas sēdes sekretāre

Laura Stutāne

Stenogrāfiste

Mārīte Ceļmalniece